Załącznik do Uchwały nr 3/2025
Zarządu Lokalnej Grupy Działania
„Perły Ponidzia” z dnia 24.02.2025r.

PROJEKT

Lokalna Grupa Działania

„Perły Ponidzia”

Lokalna Strategia Rozwoju 2023–2027

Skalbmierz

luty 2025

Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego
Rzeczpospolita Polska
Dofinansowane przez Unię Europejską

Spis treści

I.CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO 3
1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia 3
2. Opis procesu tworzenia partnerstwa 3
3. Opis struktury LGD 5
4. Opis składu organu decyzyjnego 6
5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym 6
6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD 7
II.CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR 8
1. Opis obszaru 8
2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru 9
III.PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR 10
1. Etap opracowania LSR 10
2. Etap wdrażania LSR 13
IV.ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU 15
1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru 15
2. Analiza SWOT 36
3. Wnioski z diagnozy 39
4. Grupy docelowe 41
V.SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA 43
VI.CELE I WSKAŹNIKI 52
VII.SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU 57
VIII.PLAN DZIAŁANIA 60
IX.PLAN FINANSOWY LSR 61
X.MONITORING I EWALUACJA 62
Spis map 65
Spis rysunków 65
Spis wykresów 65
Spis tabel 65
Wykaz wykorzystanej literatury: 66
Załączniki do LSR 67

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia" zarejestrowane jest jako Stowarzyszenie specjalne posiadające osobowość prawną, wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem KRS 0000305008 dnia 30 kwietnia 2008 roku. Formą prawną partnerstwa jest stowarzyszenie „specjalne" – jest to jednolita dla wszystkich LGD forma organizacyjno-prawna, charakteryzująca się tym, że w stowarzyszeniu oprócz osób fizycznych członkami zwyczajnymi mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, z wyłączeniem województw, a nadzór nad nim sprawuje marszałek województwa. Poza tym w takim stowarzyszeniu, obok walnego zebrania członków, zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, funkcjonuje dodatkowy organ jakim jest rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR (chyba że w statucie LGD przewidziano, że zadania te należą do właściwości zarządu).

2. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie LGD „Perły Ponidzia" jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego oraz z mieszkańców. Powstało w celu działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Inicjatorem zawiązania partnerstwa i utworzenia LGD był Starosta Kazimierski – Jan Nowak, który aktywnie włączył się w proces budowania Stowarzyszenia i przystąpienia poszczególnych gmin powiatu do uczestnictwa w programie LEADER. Po wyrażeniu chęci przez cztery gminy powiatu kazimierskiego do zawiązania LGD, 20 lipca 2007 roku zorganizowano szkolenie. Po przyjęciu przez poszczególne Rady Gmin uchwał o przystąpieniu do LGD oraz przeprowadzeniu akcji szkoleniowo-informacyjnej, rozpoczęła swą działalność grupa inicjatywna, która doprowadziła do zwołania Zebrania Założycielskiego LGD „Perły Ponidzia", na którym dokonano spisu członków założycieli oraz przyjęto Statut Stowarzyszenia. Na przełomie lat 2010 i 2011 chęć przystąpienia do LGD wyraziły cztery gminy z województwa małopolskiego: Bolesław, Gręboszów, Mędrzechów i Olesno.

LGD „Perły Ponidzia" w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 zrealizowała 4 cele ogólne poprzez 8 celów szczegółowych w ramach wdrażanej Lokalnej Strategii Rozwoju. Kwota, którą przeznaczono na realizację LSR wynosiła 5 544 770,09 zł, z czego wypłacona pomoc finansowa beneficjentom wynosiła 5 475 700,7 zł, co stanowiło aż 98,75% całego budżetu. Członkowie LGD posiadają doświadczenie w realizacji projektów, w poprzedniej perspektywie finansowej gminy tworzące LGD zrealizowały z sukcesem 66 projektów, ośrodki kultury rozliczyły 11 projektów, stowarzyszenia zrealizowały 10 projektów, dotację otrzymało również 2 przedsiębiorców.

Podczas realizacji LSR na lata 2014–2020 kontynuowano działania ukierunkowane na pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców regionu w oparciu o zasoby lokalne, a także na wzmocnienie kapitału społecznego obszaru. LGD do połowy 2022 roku przeprowadziło 18 naborów, na które złożono 143 wnioski, wszystkie ze złożonych wniosków zostały wybrane do dofinansowania. Nabory każdorazowo były odpowiednio wcześniej ogłaszane na stronie internetowej LGD. Były to nabory na m.in.: podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej, promowanie obszaru LGD, małą architekturę rekreacyjną oraz wzmocnienie kapitału społecznego. Również do połowy 2022 r. wypłacono 3 552 697 zł.

Ponadto w omawianym okresie LGD otrzymała dwa bonusy. Pozyskane środki przeznaczono na rozwój ogólnodostępnej, niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej lub kulturalnej oraz powstanie nowych działalności gospodarczych. Poprzedzone to zostało badaniami wśród mieszkańców i właśnie te działania, na które przeznaczono środki, wzbudziły największe zainteresowanie.

W omawianym okresie wdrażania, LGD aktywnie informowała o ogłaszanych konkursach oraz na bieżąco udzielała doradztwa dla beneficjentów. Do końca 2021 r. z doradztwa LGD skorzystało 256 podmiotów, wśród których znajdowali się przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji społecznych oraz przedstawiciele sektora publicznego. Porady były udzielane telefonicznie i w Biurze, łącznie do końca 2021 roku udzielono 255 porad.

W ramach działalności LGD zostały również zrealizowane dwa projekty współpracy: *Kreator przedsiębiorczości* oraz *Czas na Świętokrzyskie.*

W pierwszym z projektów wzięło udział 20 krajowych partnerów i jeden zagraniczny (Słowacja). Celem działań było stworzenie warunków do powstania stabilnych mikroprzedsiębiorstw i podmiotów ekonomii społecznej, rozwój istniejących firm oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży. W ramach projektu utworzono Lokalne Centrum Wspierania Przedsiębiorczości, zorganizowano cykl szkoleń oraz działanie zatytułowane „Junior-Biznes", które było skierowane dla uczniów szkół podstawowych i służyło kreowaniu idei oszczędzania oraz racjonalnego gospodarowania środkami finansowymi już w najmłodszych latach szkolnych. Całkowity budżet projektu wyniósł 2 995 508,00 zł, a udział finansowy LGD „Perły Ponidzia" 46 184,00 zł. W drugim z ww. projektów udział brało 7 krajowych partnerów. Celem prowadzonych działań było promowanie obszaru województwa świętokrzyskiego i partnerskich LGD, a w konsekwencji zwiększenie ruchu turystycznego. W ramach projektu zadaniem LGD było przygotowanie aplikacji pn.: „Wirtualny spacer po obszarze LGD i LGD realizujących projekt współpracy". Do oglądania aplikacji zakupione zostały również odpowiednie okulary. Uczestniczono także w imprezie targowej X Międzynarodowe Targi Turystyki Wiejskiej i Agroturystyki AGROTRAVEL. Całkowity budżet projektu wyniósł 318 591,62 zł, a udział finansowy LGD „Perły Ponidzia" 39 919,00 zł.

Członkowie LGD posiadają niezbędne doświadczenie oraz wiedzę w zakresie zarządzania oraz realizacji operacji w ramach LSR, a także w zakresie pozyskiwania środków z innych źródeł na realizację projektów dla lokalnych społeczności, m.in.:

- Dofinansowanie z Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej z dotacji Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej:
  - *Zapewnienie gotowości bojowej jednostki Ochrony Przeciwpożarowej włączonej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego* dla OSP w Ujściu Jezuickim (Gmina Gręboszów);
  - *Przygotowanie jednostek ochotniczych straży pożarnych do działań ratowniczo-gaśniczych* dla OSP w Bieglowie (Gmina Czarnocin);
  - *Zakup sprzętu i wyposażenia jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych*;

Dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020:

- *Rewitalizacja Opatowca szansą na rozwój miejscowości o tysiącletniej tradycji i historii;*
- *Zwiększenie edukacji ekologicznej oraz ograniczenie negatywnego oddziaływania turystyki na obszary cenne przyrodniczo na terenie Powiatu Kazimierskiego i Powiatu Buskiego;*
- *Instalacja systemów odnawialnych źródeł energii na terenie Gminy Słupia, Nagłowice, Imielno, Skalbmierz;*

- Dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020:
  - *Centrum Usług Wspólnych* – dofinansowanie dla Gminy Bolesław;
  - P*artnerski projekt budowy instalacji odnawialnych źródeł energii dla gmin Województwa Małopolskiego* – dofinansowanie dla Gminy Gręboszów;
- Inne:
  - *Uczestnictwo w rozgrywkach klubowych Świętokrzyskiego Związku Piłki Nożnej w Kielcach w klasie B runda wiosenna sezonu 2021/2022*;
  - *Akademia Patriotyzmu* – dofinansowanie dla Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Gminy Bejsce i Okolic w ramach wsparcia realizacji zadań publicznych Województwa Świętokrzyskiego z zakresu nauki, edukacji, oświaty i wychowania w 2016 roku
  - *Budowa placu zabaw w miejscowości Olesno;*
  - *Wiwat Panie, Wiwat Panowie – impreza integracyjna dla mieszkańców*;
  - *Cudze chwalicie, swego nie znacie…organizacja warsztatów malarskich;*
  - *Dozwolone od lat 18 – stu.*

3. Opis struktury LGD

Władzami LGD są: Walne Zebranie Członków (WZC), Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna – jedna osoba może być jednocześnie członkiem tylko jednego z tych organów. Charakter działalności stowarzyszenia jest inkluzyjny, co potwierdza Statut w zakresie kadencyjności organów. Kadencja Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej wynosi 4 lata. W przypadku zmniejszenia się składu władz LGD, Zarząd zwołuje WZC w celu uzupełnienia ich składu. Stowarzyszenie jest otwarte na nowych członków, nowych partnerów chętnych do włączenia się w realizację Lokalnej Strategii Rozwoju. Sposób rozszerzenia składu LGD o kolejnych partnerów następuje zgodnie ze Statutem. O przyjęciu w poczet członków Stowarzyszenia decyduje Zarząd w formie uchwały. O swojej decyzji Zarząd niezwłocznie powiadamia pisemnie zainteresowanego.

Najwyższą władzą Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia" jest Walne Zebranie Członków (WZC). Do jego kompetencji należy przede wszystkim uchwalanie kierunków i programu działania LGD, w tym uchwalenie LSR, ocena działalności pozostałych organów, uchwalanie Statutu i jego zmian, zatwierdzanie regulaminów pozostałych organów. Do kompetencji WZC należy ponadto powołanie i odwoływanie Prezesa Zarządu i pozostałych członków Zarządu oraz powoływanie i odwoływanie członków Rady.

W skład LGD Perły Ponidzia wchodzą z każdej gminy (minimum 1 przedstawiciel w poszczególnych sektorach) przedstawiciele instytucji publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców, łącznie 102 osoby stanowiące członków zwyczajnych. Największą grupę – 76 osób (organizacje – 12 osób, mieszkańcy – 64 osoby) reprezentują przedstawiciele sektora społecznego. Sektor publiczny reprezentuje 11 osób, sektor gospodarczy – 15 osób, którzy są też mieszkańcami obszaru.

Sektor publiczny reprezentują samorządy lokalne, przedstawiciele: ośrodków kultury, a także bibliotek publicznych. Wśród przedstawicieli sektora społecznego znajdują się organizacje pozarządowe, co najmniej jedna z każdej gminy, w tym KGW oraz OSP, a także osoby fizyczne, tj. mieszkańcy wszystkich gmin należących do obszaru LGD. Przedstawiciele sektora społecznego posiadają bogaty dorobek w zakresie organizowania przedsięwzięć na rzecz lokalnego społeczeństwa na terenie opisanego obszaru. Członkami Stowarzyszenia są także lokalni przedsiębiorcy i rolnicy, lokalni rzemieślnicy, producenci i usługodawcy. Sektor gospodarczy reprezentują podmioty prowadzące działalność gospodarczą w sektorze usług, handlu i produkcji. Wśród osób będących członkami Stowarzyszenia znajdują się reprezentanci grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR: osoby młode oraz seniorzy (osoby starsze, które ukończyły 60. rok życia). Wśród członków LGD nie ma osób młodych do 25. roku życia.

Członkowie Stowarzyszenia w związku z dysponowaniem środkami publicznymi będą podejmować jawne decyzje, będą cierpliwi w tłumaczeniu ewentualnym niezadowolonym osobom, dlaczego podjęli takie, a nie inne decyzje i przede wszystkim będą świadomi swojej odpowiedzialności. Dla pracowników Biura, jak również dla członków organu decyzyjnego przewidziano w okresie realizacji LSR dodatkowe szkolenia w celu podnoszenia ich wiedzy i kompetencji, a także szczegółowego zapoznania się z zapisami Strategii i dokumentów programowych oraz wynikającymi z nich obowiązkami. Wszelkie szkolenia/kursy/wyjazdy studyjne w ramach wewnętrznych struktur LGD będą miały na celu pozyskiwanie odpowiednich kwalifikacji ekonomicznych oraz administracyjnych niezbędnych do gospodarowania środkami publicznymi. Zgodnie z założeniami Planu komunikacji, raz w roku planuje się przeprowadzenie działania edukacyjnego dla członków LGD w zakresie ich samorozwoju.

Relacje między członkami LGD na etapie wdrażania LSR są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji, która jest niezwykle istotna. Stosuje się formy kolegialnego podejmowania decyzji. Członkowie LGD są w stałym kontakcie zarówno z pracownikami Biura LGD jak i z Zarządem, nie tylko w kwestiach zmian w LSR, ale również w celu omówienia bieżących spraw dotyczących obszaru LGD oraz monitorowania realizacji LSR. Częste spotkania Członków oraz kontakt pozwalają na skuteczniejszą realizację przedsięwzięć oraz efektywne wykorzystanie środków finansowych. Stała komunikacja Członków pozwala również na szybką interwencję w przypadku zmian w LSR. Ponadto komunikacja odbywa się w sposób dostosowany do wszystkich Członków, bez względu na wiek czy stopień sprawności, tak aby żadna osoba nie była wykluczona z wdrażania LSR. Podczas zebrań organów LGD uczestnicy na ogół stosują się do zasad kultury dialogu. Podczas każdego spotkania uczestnicy mają

prawo głosu i zadawania pytań, stosowane jest podsumowanie spotkań czy uzgodnień w każdej innej formie komunikacji. Chcąc mieć możliwość sprawnego zaspokajania potrzeb lokalnych społeczności wraz ze zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi, prowadzony będzie ciągły nabór propozycji projektów do realizacji. Wyniki naboru będą podsumowane i opublikowane oraz będą mogły stać się podstawą do wnioskowania przez Zarząd o aktualizację LSR. Raz w roku zostanie przeprowadzony konkurs na pomysł na usprawnienie funkcjonowania LGD oraz konkurs na innowacyjny pomysł do realizacji w ramach LSR. LGD będzie też tworzyć bazę potencjalnych partnerów, a także będzie prowadzić działania na rzecz kojarzenia partnerów i zachęcania do realizacji projektów partnerskich. Rozwiązania te przyczynią się do pogłębienia zaangażowania lokalnej społeczności oraz zachęcą do udziału we wdrażaniu LSR.

Zarząd Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia" jest organem wykonawczym. Do najważniejszych zadań Zarządu należy reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz, kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia oraz Biura, zwoływanie WZC, opracowywanie projektu LSR oraz innych dokumentów wymaganych przepisami PROW, realizacja LSR w tym ogłaszanie konkursów, wykonywanie działań wymaganych przepisami, związanych z realizacją LSR, z wyjątkiem tych, które należą do wyłącznej kompetencji Rady. W skład Zarządu LGD wchodzi 8 osób, pełnią funkcje: Prezesa Zarządu, Wiceprezesa, Skarbnika oraz członka Zarządu. Wśród członków Zarządu są osoby powyżej 60. roku życia. Wysoka aktywność seniorów ma duże znaczenie na obszarze LGD, ponieważ udział tych osób w liczbie mieszkańców stale wzrasta. W Zarządzie nie ma osób do 25. roku życia.

Wszyscy posiadają doświadczenie w działalności społecznej, wszyscy również brali czynny udział w pracach nad przygotowaniem poprzednich oraz obecnej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2023–2027, poprzez przynależność do Zespołu ds. opracowywania LSR. W Biurze Stowarzyszenia LGD, powołanym w celu wspierania prac oraz organizacji działalności LGD, zatrudnione są 3 osoby, które posiadają udokumentowane doświadczenie oraz wiedzę we wdrażaniu i aktualizacji dokumentów strategicznych.

4. Opis składu organu decyzyjnego

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia jest Rada, do jej wyłącznej kompetencji należy wybór oraz ocena operacji realizowanych w ramach wdrażania LSR, a także przyznawanie kwot wsparcia. W skład Rady wchodzi 11 osób, pełniących funkcje: Przewodniczącego, oraz Członków Rady. Członkowie Rady posiadają niezbędne kwalifikacje oraz wiedzę do pełnienia swoich funkcji: posiadają doświadczenie w realizacji operacji współfinansowanych ze środków zewnętrznych, a także pełniły funkcję Członka Rady w latach poprzednich, wszyscy uczestniczyli w szeregu szkoleń w zakresie realizacji PROW. Rada jest organem, w którym reprezentację posiadają gminy członkowskie oraz sektory: publiczny, społeczny, gospodarczy i mieszkańcy. W składzie Rady zachowano parytety związane z obecnością w składzie co najmniej 1 kobiety oraz związane z reprezentatywnością sektorów. Przedstawiciele sektora publicznego stanowią 27,2% składu (3 osoby), sektora społecznego 36,4% składu (4 osoby), sektora gospodarczego 36,4% (4 osoby). Ponadto w Radzie znajdują się osoby po 60. roku życia oraz przedstawiciele OSP, brak jest osób do 25. roku życia. Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia spośród członków tego zebrania. Członek Rady nie może być jednocześnie pracownikiem Biura LGD i nie może pełnić funkcji w żadnym innym organie Stowarzyszenia.

5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

W procesie decyzyjnym każdorazowo Rada zachowywać będzie parytety zapewniające reprezentatywność sektorów poprzez weryfikowanie grup interesu – zgodnie z przyjętym Regulaminem Pracy Rady oraz Procedurą wyboru i oceny operacji, a także Procedurą wyboru i oceny grantobiorców. W składzie Rady podczas podejmowania decyzji ani władze publiczne, ani żadna z grup interesu nie będzie posiadać więcej niż 49% praw głosu. Poprawności formalnej wyłączenia będą służyły deklaracje bezstronności oraz rejestry interesów Członków Rady.

Kolejnym organem Stowarzyszenia jest Komisja Rewizyjna, która składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz od 1 do 3 członków wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków. Komisja Rewizyjna jest organem kontrolującym całokształt działalności Stowarzyszenia.

Wszystkie organy struktury LGD działają na bazie właściwych dla siebie Regulaminów. Jasny jest podział praw i obowiązków. Rada posiada doświadczenie w procesie wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach

LSR oraz ustalania kwot wsparcia. Dzięki temu, że organ składa się z przedstawicieli różnych środowisk, szeroki jest zakres wiedzy i kompetencji jej członków. Członkowie Rady przechodzili i będą przechodzić szkolenia w zakresie przygotowania do sprawnego wdrażania LSR, co jest tym bardziej istotne z punktu widzenia wielofunduszowości.

6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Dokumentami, które regulują działalność Stowarzyszenia są:

1. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach*
2. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności*
3. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020*
4. *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006*
5. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005*
6. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021r ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej,*
7. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013*

Poza wyżej wskazanymi aktami prawnymi, działania LGD regulują dokumenty wewnętrzne przedstawione poniżej:

- Statut, który uchwalany i aktualizowany jest przez Walne Zebranie Członków Lokalnej Grupy Działania „Perły Ponidzia". Statut reguluje zasady działalności Stowarzyszenia, wyznacza cele i obszary działalności oraz określa kompetencje poszczególnych organów;
- Regulamin Pracy Rady LGD, który uchwalany i aktualizowany jest przez Radę Lokalnej Grupy Działania „Perły Ponidzia". Walne Zebranie Członków określa skład organu ze wskazaniem zadań oraz zasad wynagrodzenia; zawiera również zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, ich protokołowania, opisuje szczegółowe zasady podejmowania decyzji dotyczących wyboru operacji, określa tryb i sposób wyboru operacji oraz zasady zachowania parytetów;
- Regulamin Pracy Biura LGD, który uchwalany i aktualizowany jest przez Zarząd Stowarzyszenia. Zawiera uregulowania dotyczące struktury organizacyjnej Biura, obowiązki pracodawcy i pracownika, zasady wynagradzania;
- Regulamin Zatrudniania Pracowników, który uchwalany i aktualizowany jest przez Zarząd Stowarzyszenia. Zawiera uregulowania dotyczące zatrudniania pracowników, opis stanowisk wraz z wymaganymi kwalifikacjami obowiązującymi na każdym stanowisku.

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

1. Opis obszaru

Obszar funkcjonowania LGD Perły Ponidzia obejmuje osiem sąsiadujących ze sobą gmin położonych na obszarze dwóch województw: świętokrzyskiego i małopolskiego. Gminy wiejskie: Bolesław, Gręboszów, Mędrzechów, Olesno (powiat dąbrowski, województwo małopolskie) oraz Bejsce, Czarnocin i dwie gminy miejsko-wiejskie Opatowiec i Skalbmierz (powiat kazimierski, województwo świętokrzyskie).

Łączna powierzchnia wymienionych jednostek samorządu terytorialnego wynosi 489 km^2 i jest zamieszkała przez 34 155 osób (dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.). W tabeli 1 przedstawiono podstawowe dane dotyczące poszczególnych gmin partnerstwa.

Cały obszar jest spójny pod względem przestrzennym. W skład LGD Perły Ponidzia wchodzi więcej niż dwie gminy, a każda para gmin pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar, znajdujący się w jednym obrysie (mapa 1). Siedziba LGD znajduje się w Skalbmierzu.

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD Perły Ponidzia

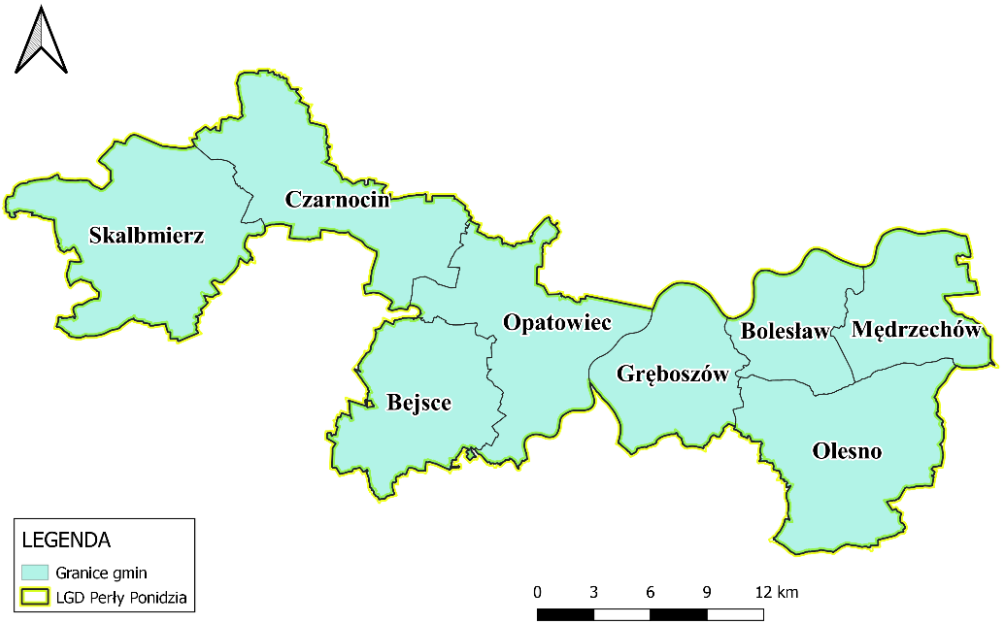

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 1 Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD Perły Ponidzia

Nazwa gminy	Typ gminy	Identyfikator gminy	Powierzchnia (km^2)
Gmina Bejsce	wiejska	2603012	57
Gmina Bolesław	wiejska	1204012	36
Gmina Czarnocin	wiejska	2603022	70
Gmina Gręboszów	wiejska	1204032	49
Gmina Mędrzechów	wiejska	1204042	44
Gmina Olesno	wiejska	1204052	78
Miasto i Gmina Opatowiec	miejsko-wiejska	2603043	69
Miasto i Gmina Skalbmierz	miejsko-wiejska	2612062	86
RAZEM LGD			**489**

Źródło: Opracowanie własne

Niniejsza Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność jest strategią wielofunduszową, finansowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach

programu *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027*. W związku z tym, że obszar położony jest na terenie województwa świętokrzyskiego oraz województwa małopolskiego, realizacja operacji w ramach *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027* będzie możliwa tylko na terenie gmin województwa świętokrzyskiego tj.: Bejsce, Czarnocin, Opatowiec i Skalbmierz.

2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru

Administracyjnie gminy LGD Perły Ponidzia należą do dwóch sąsiadujących ze sobą powiatów: kazimierskiego w województwie świętokrzyskim i dąbrowskiego w województwie małopolskim. Obszar jest podzielony rzeką Wisłą. Pod względem fizycznogeograficznym analizowany obszar położony jest w megaregionie Pozaalpejska Europa Środkowa, prowincji Wyżyny Polskie, podprowincjach Wyżyna Małopolska oraz Zachodnie Podkarpacie, w makroregionach Garb Wodzisławski, Płaskowyż Proszowicki oraz Nizina Nadwiślańska[1]. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamych uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska:

- wysokie walory środowiskowe, zarówno stan powietrza atmosferycznego, jak również wód powierzchniowych i podziemnych oraz gleb jest bardzo dobry i charakteryzuje się niskim lub nikłym zanieczyszczeniem;
- cały teren obejmujący LGD posiada dobre i bardzo dobre pod względem bonitacyjnym gleby, a więc posiada korzystne dla rozwoju rolnictwa warunki środowiskowe. Zarówno podłoże jak i warunki klimatyczne nie sprzyjały powstawaniu lasów, co sprawiło, że kompleksy leśne są tu nieliczne, często występują natomiast ciepłolubne zarośla;
- zdecydowana większość obszaru LGD leży poza ONW;
- na terenie całego LGD występują formy ochrony przyrody.

O spójności obszaru LGD pod względem ekonomicznym świadczy ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze tym charakterystyczna jest duża ilość gospodarstw o powierzchni 15 ha i więcej.

Prawie wszystkie gminy obszaru charakteryzują się wyższym niż średnia w województwach i kraju udziałem podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w grupie „przemysł i budownictwo". Zdecydowanie najwyższe wartości osiąga od lat Gmina Gręboszów. Prawie wszystkie gminy osiągają niższy niż średnio w województwie małopolskim udział podmiotów zakwalifikowanych do grupy „pozostała działalność", a połowa gmin osiąga niższy wynik niż średnio w województwie świętokrzyskim. Udział podmiotów w grupie „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo" na obszarze LGD – w 2021 r. osiągnął wartość 3,0% przy średniej dla województwa małopolskiego 0,9%, świętokrzyskiego 1,4% i kraju 1,5%. Najwyższa wartość (wyższa od średniej obydwu województw i krajowej) występuje w Gminie Gręboszów. Najwięcej podmiotów gospodarczych według sekcji PKD na całym obszarze LGD w 2021 r. było zarejestrowanych w sekcjach: G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle" (22,5%) i F „Budownictwo" (19,8%).

Spójność kulturowa mająca swoje korzenie w historii obszaru znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, są to zarówno pałacyki i kapliczki, jak również pomniki i zbiorowe mogiły wojenne ku czci poległych. Na terenie każdej z gmin obszaru występują zabytki wpisane do rejestru zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Najwcześniejsze ślady osadnictwa na terenach objętych LGD pochodzą z VI w. p.n.e., co potwierdzają liczne badania archeologiczne i wykopaliska. Pozostałością dawnych kultur, a zarazem dowodem na ich istnienie są zlokalizowane na terenie poszczególnych gmin stanowiska archeologiczne, ślady dawnych grodów i odnalezione przedmioty codziennego użytku. Dzięki wczesnym początkom i rozwojowi osadnictwa na opisywanych terenach powstało wiele unikalnych obiektów o wysokich wartościach historycznych i kulturowych. Każda z gmin posiada zabytki i miejsca godne odwiedzenia.

[1] Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2000.

III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Oddolność to jedna z siedmiu podstawowych cech metody LEADER. Oddolność tworzenia niniejszej LSR została zapewniona poprzez angażowanie partnerów lokalnych oraz rzeczywisty, partycypacyjny udział mieszkańców w procesie jej powstawania. Aktywność podmiotów zaangażowanych w przygotowanie LSR będzie kontynuowana również w trakcie jej wdrażania.

Zarówno na etapie tworzenia jak i realizacji LSR uwzględniano / będzie się uwzględniać zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowanie i przestrzeganie praw podstawowych zapisanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyń poważnych szkód".

1. Etap opracowania LSR

Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność opracowywana była ze szczególnym udziałem lokalnej społeczności. W celu zapewnienia oddolnego charakteru wprowadzono szeroką partycypację przedstawicieli sektorów: publicznego, społecznego, gospodarczego oraz mieszkańców z każdej z gmin wchodzących w skład LGD. Podczas prac nad dokumentem na każdym etapie zapewniono maksymalny udział społeczności lokalnej poprzez wykorzystanie różnorodnych środków partycypacji. Do opracowywania poszczególnych elementów Strategii powołano Zespół ds. opracowania LSR, który czuwał nad uporządkowaniem wszystkich zebranych materiałów. W skład zespołu weszli przedstawiciele 3 sektorów: publicznego, gospodarczego oraz społecznego. Prace nad tworzeniem LSR składały się z kilku etapów, na których zastosowano różne metody partycypacji:

- spotkania otwarte w każdej z gmin obszaru LGD (etap diagnostyczny);
- badania ankietowe (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- fiszka projektowa – możliwość zgłoszenia propozycji projektu (etap planistyczny);
- wywiad z Zespołem ds. opracowania LSR (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- prace warsztatowe w grupach (etap planistyczny);
- dyżury pracownika online (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- punkt konsultacyjny (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- formularze uwag (etap opiniowania projektu LSR);
- prezentacja projektu LSR na WZC.

W dniach 15–20.07.2022 r. odbyły się spotkania informacyjno-warsztatowe z mieszkańcami obszaru w każdej z gmin objętych LSR. W trakcie spotkań, mieszkańcy zostali zapoznani z założeniami programu LEADER oraz z danymi statystycznymi obrazującymi sytuację obszaru. Następnie odbyła się dyskusja na temat problemów z jakimi mierzą się mieszkańcy obszaru oraz szans, które odpowiednio wykorzystane pomogą w rozwoju regionu.

Spotkania pozwoliły nie tylko na zdiagnozowanie potrzeb obszaru, ale również były istotne w określeniu przyszłych kierunków rozwoju. W spotkaniach uczestniczyło łącznie 101 osób, byli to zarówno lokalni przedsiębiorcy, jak i przedstawiciele stowarzyszeń, KWG oraz pracownicy jednostek samorządu terytorialnego. Wśród najczęściej wymienianych problemów przez uczestników spotkań znalazły się m.in.: odpływ młodych mieszkańców oraz starzejące się społeczeństwo, a także niewystarczająca jakość i ilość miejsc pracy, niskie zarobki, mała aktywność społeczna mieszkańców, niewykorzystany potencjał kulturowy i przyrodniczy obszaru, mała ilość atrakcyjnych miejsc do integracji i spędzania czasu. Mieszkańcy Gręboszowa i Opatowca zwracali uwagę, że

problemem jest też likwidacja promu, który był atrakcją dla odwiedzających oraz drogą komunikacji między dwoma województwami. Uczestnicy spotkań zwrócili również uwagę na niedostosowanie mieszkańców obszaru do zmieniającego się rynku usług i niewykorzystywanie możliwości jakie daje Internet. Z kolei jako potencjał mieszkańcy wskazywali: czyste środowisko, walory krajobrazowe oraz dziedzictwo kulturowe i historyczne. Z rozmów z mieszkańcami wynikło, iż największe szanse na rozwój obszaru widzą w integrowaniu lokalnej społeczności, zaktywizowaniu jej do wspólnych działań oraz zwiększenie ilości miejsc, gdzie mieszkańcy mogliby wspólnie spędzać czas, a także w cyfryzacji obszaru. Zauważono, że część działań należy ukierunkować na seniorów ze względu na zmiany demograficzne oraz na kobiety, ponieważ mają one mniejszy dostęp do atrakcyjnych miejsc pracy na obszarze, a także ciężko im wrócić do pracy po wychowaniu dzieci. Jednak jak zauważono, działania dla kobiet powinny być ukierunkowane przede wszystkim na rozwój ich kompetencji, szczególnie w zakresie cyfryzacji, a także powinny pomóc im w integracji. Na spotkaniach w każdej gminie mieszkańcy zauważali, że szansą dla obszaru jest wdrożenie koncepcji Smart Villages poprzez działania ukierunkowane na społeczeństwo oraz skupiające się na wykorzystaniu potencjałów obszaru, przy jednoczesnym rozwoju cyfryzacji stymulującej rozwój gospodarczy. Oczekiwania mieszkańców w stosunku do korzyści jakie ma przynieść koncepcja Smart Villages są zgodne z jej ideą, która zakłada, iż „inteligentna wieś" to obszar prawnie kwalifikowany jako wiejski i jego społeczność, których potencjał jest innowacyjnie wykorzystywany przez aktywnych obywateli i właściwe organy publiczne w ramach strategii poprawy społecznych, ekonomicznych i środowiskowych wskaźników rozwoju, m.in. poprzez stosowanie rozwiązań z zakresu nowych technologii[2].

Podczas prac nad LSR przeprowadzono dwa badania ankietowe. Ogłoszenia o ankietach zostały zamieszczone na stronie internetowej LGD oraz w mediach społecznościowych, na stronach gmin partnerskich, a także na słupach ogłoszeniowych oraz w budynkach urzędów, natomiast członkowie LGD byli również poinformowani o ankietach wiadomościami email.

W dniach 12–30.09.2022 r. przeprowadzono wśród mieszkańców gmin LGD Perły Ponidzia badanie ankietowe. Udział w badaniu wzięło 8 osób, w tym 50% kobiet i 50% mężczyzn, najwięcej z terenu Gminy Skalbmierz (37%), głównie byli to reprezentanci sektora społecznego (62%). 87% respondentów to osoby w przedziale wiekowym 25–60 lat. W badaniu nie wzięła udziału ani jedna osoba młoda poniżej 25. roku życia. W badaniu ankietowym mieszkańcy mieli wskazać kluczowe mocne strony obszaru LGD, wśród najczęściej wymienianych odpowiedzi pojawiły się: ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru oraz aktywne organizacje pozarządowe (po 88% odpowiedzi). W kolejnym pytaniu ankietowani zostali zapytani o słabe strony obszaru LGD, tutaj respondenci najczęściej wskazywali na mało atrakcyjny rynek pracy (75% odpowiedzi) oraz na malejącą liczbę ludności i ujemny przyrost naturalny, a także starzejące się społeczeństwo (po 63% odpowiedzi). Następne pytanie dotyczyło najważniejszych szans rozwoju jakie stoją przed obszarem LGD – najczęściej wskazywano modę na migrację z większych miast na wieś (75% odpowiedzi), a także wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa (50% odpowiedzi). W pytaniu dotyczącym najistotniejszych zagrożeń, które mogą być barierą dla rozwoju, mieszkańcy biorący udział w ankiecie wskazywali wzrost kosztów życia oraz emigrację mieszkańców Polski (po 75% odpowiedzi).

Kolejny etap prac również obejmował przeprowadzenie ankiet, które pozwoliły określić przyszłe kierunki rozwoju obszaru. Ankiety były dostępne online i w wersji papierowej od 05.10.2022 r. do 31.01.2023 r. W badaniu ankietowym udział wzięło 28 osób z czego 57% ankietowanych stanowiły kobiety, a 43% stanowili mężczyźni, 98% były to osoby w wieku 25–60 lat, w ankiecie brały również udział osoby powyżej 60. roku życia oraz poniżej 25. roku życia. Najwięcej osób biorących udział w ankiecie zamieszkuje bądź prowadzi działalność na terenie Gminy Skalbmierz (36%). Ankietę najczęściej wypełniały osoby z sektora społecznego (71%). Na pytanie dotyczące kierunków rozwoju LGD, 57% respondentów wskazało wspieranie rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców, po 46% – wspieranie aktywności społecznej mieszkańców oraz rozwój działalności kulturalnej i sportu, 25% osób wskazało na podnoszenie kompetencji i rozwój osobisty. Kolejne z pytań dotyczyło grupy osób, do której powinny być skierowane działania – mieszkańcy najczęściej wskazywali rolników (46%) oraz młodzież do 25. roku życia (32% odpowiedzi), a także seniorów (29% odpowiedzi). Wśród najczęściej wymienianych rodzajów wsparcia, jakie

[2] *Projekt Smart Village*, strona internetowa Departamentu Cyfryzacji, Geodezji i Kartografii Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, geodezja.mazovia.pl

powinny być wdrożone na obszarze, ankietowani wskazali: rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (61%). Natomiast w pytaniu dotyczącym głównych form komunikacji, 57% respondentów wskazało informacje na stronach internetowych urzędów gmin wchodzących w skład LGD, a 54% informacje na stronie internetowej LGD. W ankiecie znalazło się również jedno pytanie otwarte dotyczące działań, które powinny być realizowane na obszarze LGD – najczęściej wymieniano: rozwój przedsiębiorczości mieszkańców, rozwój oferty czasu wolnego, a także rozwój ogólnodostępnej infrastruktury publicznej oraz rozwój oferty kulturalnej.

W drugim etapie prac został również przeprowadzony otwarty nabór fiszek projektowych. W odpowiedzi na ogłoszenie wpłynęła 1 fiszka, która została wzięta pod uwagę podczas opracowywania planu LSR, który będzie realizowany w kolejnych latach. Propozycja projektu, który został złożony na fiszce projektowej dotyczyła rozwoju usług czasu wolnego dla dzieci i młodzieży.

Kolejne spotkanie, na którym zostały przeprowadzone warsztaty w celu poznania potrzeb obszaru, odbyło się w dniu 14.11.2022 r. i uczestniczył w nim Zespół ds. opracowania LSR. Podczas spotkania dyskutowano na temat potrzeb mieszkańców oraz omówiono propozycję kierunków działań wypracowaną podczas spotkań z mieszkańcami. Na podstawie spotkań z mieszkańcami, diagnozy, ankiet oraz złożonej propozycji projektów, członkowie LGD wraz z Zarządem zdecydowali, na jakich obszarach powinno się skupić LGD w najbliższych latach, aby zapewnić stabilny rozwój obszaru.

Ponadto przed ogłoszeniem konkursu na wybór LSR w dniu 27.02.2023 r. odbyło się spotkanie Zespołu ds. opracowania LSR, na którym szczegółowo omówiono projekt Regulaminu konkursu wraz z załącznikami oraz możliwości finansowania projektów z *Funduszy Europejskich dla Świętokrzyskiego na lata 2021–2027* oraz innych dostępnych źródeł finansowania. Ponadto w dalszym ciągu pracowano nad założeniami LSR. Podczas dyskusji omówiono m.in. poziom innowacyjności obszaru oraz jakie działania należy podjąć w celu jej zwiększenia. Wspólnie zdecydowano, że podczas realizacji LSR duży nacisk zostanie położony na animowanie mieszkańców do wdrażania innowacji, w tym celu mieszkańcy podczas różnych spotkań, warsztatów i szkoleń będą informowani o możliwościach zwiększenia innowacyjności usług, produktów itd. Na spotkaniu dyskutowano także o wdrażaniu operacji w partnerstwie, czyli takich, które są realizowane przez partnerów z obszaru jednej LSR oraz projektów partnerskich, które składają się z kilku operacji realizowanych przez partnerów z obszarów wykraczających poza jedną LSR[3]. Uczestnicy spotkania wspólnie zdecydowali, że należy wdrażać zarówno operacje w partnerstwie jak i projekty partnerskie z partnerami krajowymi.

W obydwu spotkaniach uczestniczyło łącznie 19 osób.

Ostatni etap prac to przede wszystkim podsumowanie procesu partycypacji i tworzenia dokumentu, w trakcie którego przeprowadzono konsultacje społeczne. Informacja o konsultacjach została umieszczona na stronie internetowej LGD. Podczas trwania konsultacji nie wpłynęły żadne uwagi do LSR.

Wypracowanie analizy SWOT oraz diagnozy obszaru było fundamentem stworzenia całego dokumentu. Na ich podstawie zostały sporządzone kolejne elementy LSR, które następnie były szczegółowo omawiane i poddawane dalszym konsultacjom społecznym. Zespół ds. opracowania LSR wszystkie zgłoszone uwagi i spostrzeżenia poddał dogłębnej analizie, a te z nich, które uznał za zasadne, uwzględniono podczas dalszych prac nad tworzeniem dokumentu.

Do opracowywania elementów LSR przyczyniło się 101 uczestników spotkań informacyjno-warsztatowych, 34 osoby ankietowane, 19 uczestników wywiadów grupowych, internauci i zainteresowani mieszkańcy, którzy przekazywali swoje spostrzeżenia za pomocą formularzy zgłaszania uwag, konsultacji online.

Informacje o wszystkich spotkaniach były umieszczane na stronie internetowej LGD, stronach internetowych gmin obszaru LGD, a także na tablicach ogłoszeń w każdej z gmin obszaru, tak aby zarówno młodzi mieszkańcy regionu jak i starsi mogli uczestniczyć w spotkaniach. Podczas dyskusji każdy z mieszkańców mógł zabrać głos i wszystkie postulaty uczestników spotkań zostały uwzględnione w pracach nad dokumentem.

[3] *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* zatwierdzony przez Komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.

Oprócz wykorzystania materiałów z szeroko prowadzonych konsultacji ze społecznością lokalną, wykorzystano również raporty ewaluacyjne z działania LGD. Wykorzystano zawarte w raportach informacje o wskazanych przez mieszkańców działaniach, które mogą wpłynąć na rozwój obszaru w obecnym okresie programowania oraz w większym stopniu skupiono się na szacowaniu wskaźników.

Czynny udział w tworzeniu dokumentu brali pracownicy Biura LGD poprzez uczestniczenie w szkoleniach i konsultacjach dotyczących tworzenia LSR oraz dzięki współpracy z innymi Lokalnymi Grupami Działania w celu wypracowania wspólnych stanowisk odnoszących się do poszczególnych elementów Strategii.

Wszystkie przeprowadzone spotkania w trakcie prac nad LSR odbywały się w budynkach spełniających wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (w ogólnodostępnych obiektach pozbawionych barier architektonicznych) oraz dostępności cyfrowej i dostępności informacyjno-komunikacyjnych.

2. Etap wdrażania LSR

Na etapie wdrażania i realizacji LSR również przewiduje się dalszy udział społeczności lokalnej i konsultacje społeczne. Dzięki odpowiednim zapisom w dokumentach regulujących, w sytuacjach tego wymagających możliwe jest przeprowadzenie jej aktualizacji. W trakcie wdrażania LSR uwagi i zastrzeżenia mieszkańców poddawane będą analizie i na ich podstawie możliwe będzie dokonywanie zmian w zakresie doradztwa czy w Planie komunikacji z lokalną społecznością, który posiada LGD. Zgodnie z procedurą aktualizacji, informacje o planowanych zmianach udostępnione zostaną do publicznej wiadomości za pomocą strony internetowej LGD–do dalszej konsultacji społecznej.

Wszystkie zainteresowane strony, szczególnie partnerzy lokalni i mieszkańcy będą angażowani we wdrażanie Strategii poprzez odpowiednią komunikację i animację, umożliwienie podejmowania decyzji (planowane mobilizowanie biernych interesariuszy do realizacji Strategii), możliwość wdrażania projektów oraz rozwijanie współpracy między podmiotami i zachęcanie do realizacji projektów partnerskich (budowanie zaufania).

Również na etapie wdrażania planuje się stosować metody komunikacji, które nie wykluczą żadnej z grup społecznych – osoby, które mają problem z przemieszczaniem się czy są ograniczone czasowo (np. młodzi rodzice), będą mogli pozyskiwać informacje w swoich domach – poprzez strony internetowe LGD i gmin zrzeszonych w LGD, rozmowy telefoniczne, podczas konsultacji będą mieli możliwość zgłaszania uwag w formie elektronicznej. Osoby, które są wykluczone cyfrowo lub preferują tradycyjne formy komunikacji, będą mogły uzyskać wszelkie informacje w siedzibie LGD lub podczas spotkań, a także będą miały możliwość zgłaszania uwag w formie papierowej. Badania ankietowe prowadzone będą w formie tradycyjnej (papierowej). LGD o swoich działaniach będzie informowała również tradycyjnymi kanałami komunikacji, tj. ogłoszenia na tablicach informacyjnych w podmiotach publicznych i prywatnych, a także na słupach ogłoszeniowych. Zaplanowane metody pozwolą na dotarcie do szerokiego grona odbiorców, zarówno tych, którzy do tej pory uczestniczyli we wdrażaniu LSR, jak i osób do tej pory niezainteresowanych współpracą w ramach LGD. Wszystkie opisane metody zostały uwzględnione w Planie komunikacji.

Udział mieszkańców obszaru LGD, reprezentujących różne sektory w tworzeniu Strategii, był niewystarczający. To pokazało, iż mieszkańcy nie są zainteresowani udziałem w życiu społecznym obszaru. Dlatego bardzo istotne są działania angażujące mieszkańców we współpracę na rzecz regionu. Pierwszym działaniem w tym kierunku będzie organizacja konferencji otwierającej wdrażanie nowej LSR, na której uczestnicy zostaną zapoznani z możliwościami jakie płyną z wdrażania założeń dokumentu.

Na etapie wdrażania LSR bardzo istotne będą relacje między członkami LGD. W związku z tym LGD będzie otwarta na inicjatywy członków i będzie do takich inicjatyw zachęcała poprzez zaproszenia do zgłaszania propozycji dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażania LSR (konkursy). Sugestie członków LGD jak i zwykłych mieszkańców będą brane pod uwagę przez Zarząd Stowarzyszenia oraz Radę.

Członkowie LGD Perły Ponidzia zdają sobie sprawę, że samo informowanie mieszkańców, iż mogą brać udział w rozwijaniu LSR i prezentowanie ofert finansowania dla regionu to za mało, a animacja to proces ciągły, dlatego też zaplanowano szereg innych działań animujących do podejmowania wspólnych inicjatyw ukierunkowanych na partnerstwo oraz zwiększenie innowacyjności obszaru, a także włączających wszystkich

mieszkańców do aktywności, tak aby z czasem to sami mieszkańcy przejęli inicjatywę i stali się twórcami i kreatorami zmian w lokalnej społeczności.

W związku z powyższym pracownicy Biura LGD będą organizowali spotkania otwarte przez cały okres wdrażania LSR oraz przed ogłaszaniem naborów wniosków, na którym będą informować mieszkańców o możliwościach realizacji projektów w partnerstwie oraz innowacyjnych. Podczas spotkań mieszkańcy dowiedzą się jakie korzyści płyną z współpracy partnerskiej oraz jak wdrażanie rozwiązań innowacyjnych wpłynie na rozwój obszaru. W spotkaniach będą uczestniczyć również potencjalni partnerzy z obszaru LGD oraz spoza niego. Ponadto cztery razy w roku LGD planuje udział w wydarzeniu otwartym, na którym będzie prezentowała informacje na temat wdrażania LSR, gdzie również zostanie uwzględniony temat wyżej opisanych projektów. Dodatkowo w Biurze LGD zostanie wprowadzony regularny dyżur doradcy, który będzie dostępny również online. Ważnym zadaniem stojącym przed LGD jest zachęcanie mieszkańców z różnych grup do podejmowania działania w partnerstwie. W związku z tym na stronie internetowej LGD powstanie również baza z projektami partnerskimi, które będą zgłaszane przez mieszkańców obszaru, a także informacja z listą potencjalnych partnerów, którzy będą chcieli realizować projekty zarówno z partnerami z obszaru oraz spoza niego.

Oprócz spotkań z członkami oraz potencjalnymi partnerami z obszaru planuje się również wspierać współpracę z innymi podmiotami, czyli animować podmioty z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne i kojarzenie partnerów. W LSR przewidziano także aktywizowanie społeczności poprzez projekty grantowe oraz własne.

Ponadto LGD będzie otwarta na przyjmowanie nowych członków, w celu lepszej realizacji Strategii. Informacje o możliwości przystąpienia nowych członków do Stowarzyszenia będą również umieszczane na stronie internetowej LGD oraz w mediach społecznościowych.

W ramach wdrażania niniejszej LSR zaplanowano preferencje punktowe dla projektów realizowanych w partnerstwie, co przyczyni się do rozwinięcia współpracy między podmiotami z obszaru LGD, zwiększenia zainteresowania, a docelowo realizacji projektów partnerskich.

Wszystkie wskazane powyżej metody i kanały komunikacji będą służyły konkretnym celom. Niektóre stosowane będą w celu wywołania zmiany czy wygenerowania działania (preferencje punktowe dla projektów partnerskich, animowanie społeczności, animowanie podmiotów z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami, możliwość zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów), ale też osiągnięcia zrozumienia przekazania informacji lub zadania pytania (badania ankietowe, publikowane w różny sposób informacje, organizowane spotkania i szkolenia itp.).

Działania związane z wdrażaniem LSR oraz wszelkie planowane formy i metody komunikacji z mieszkańcami, partnerami czy potencjalnymi beneficjentami będą możliwie szeroko spełniały wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (powstająca w ramach LSR infrastruktura dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, również spotkania informacyjne będą odbywały się w obiektach pozbawionych barier architektonicznych), dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnych.

IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU

1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru

Podstawę przygotowania jakiejkolwiek strategii rozwoju stanowi dobrze przeprowadzona diagnoza obszaru dotycząca problemów i potrzeb, jak również zasobów i potencjału danego terytorium i danej społeczności. Na cele opracowania LSR opracowana została w III kwartale 2022 r. *Diagnoza obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju*. W niniejszym rozdziale LSR przytoczono te jej zapisy i wyniki analiz, które mają szczególne znaczenie dla obszaru. Różnice między danymi statystycznymi za 2020 r. i 2021 r. występujące między Diagnozą a LSR spowodowane są zmianą metodologii liczenia ludności przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) po zakończeniu Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 r.

1.1. Zagrożenie trwałą marginalizacją

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030. Strategia ta jest zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Istotną częścią dokumentu jest Załącznik 1. *Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021–2027*. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją to zróżnicowane przestrzennie pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych. Na powyższej liście znalazły się wszystkie gminy należące do LGD Perły Ponidzia.

Na poziomie regionalnym, w *Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+* oraz w *Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”,* wyznaczone w KSRR 2030 obszary zagrożone trwałą marginalizacją na terenie województw świętokrzyskiego i małopolskiego określono jako jedne z obszarów strategicznej interwencji: *OSI Obszary zagrożone trwałą marginalizacją.* Wszystkie gminy z obszaru LGD znalazły się na powyższej liście.

Wskaźnik *zagrożenie trwałą marginalizacją na obszarze LSR* za 2020 r.: obszar LGD osiąga 4 pkt[4].

1.2. Charakterystyka demograficzna

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2020 roku, obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zamieszkiwało 34 155 osób, w tym 16 948 mężczyzn (49,6%) i 17 207 kobiet (50,3%). Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wchodzące w skład LGD, najwięcej ludzi zamieszkiwało Gminę Olesno (7 730 osób), a najmniej Gminę Bolesław (2 713 osób). Szczegółowe dane na temat liczby ludności poszczególnych gmin w 2020 r. zaprezentowano w tabeli 2. Cały obszar LGD Perły Ponidzia charakteryzują zbliżone uwarunkowania społeczne, które odzwierciedlają wartości wskaźników statystycznych.

[4] Zgodnie z załącznikiem nr 5 do Regulaminu konkursu na wybór LSR *Kryteria wyboru LSR*, kryterium 5.1.

Tabela 2 Ludność poszczególnych gmin LGD Perły Ponidzia w 2020 r.

Nazwa gminy	Liczba ludności	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Procentowy udział	Gęstość zaludnienia
Gmina Bejsce	3 939	1 940	1 999	11,53	69
Gmina Bolesław	2 713	1 375	1 338	7,94	76
Gmina Czarnocin	3 684	1 840	1 844	10,79	52
Gmina Gręboszów	3 286	1 624	1 662	9,63	68
Gmina Mędrzechów	3 386	1 649	1 737	9,91	76
Gmina Olesno	7 730	3 828	3 902	22,63	100
Miasto i Gmina Opatowiec	3 099	1 546	1 553	9,07	45
Miasto i Gmina Skalbmierz	6 318	3 146	3 172	18,50	74
Razem LGD	**34 155**	**16 948**	**17 207**	**100**	**70**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni ostatnich lat liczba ludności obszaru systematycznie malała (wykres 1).

Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD Perły Ponidzia w latach 2016–2021

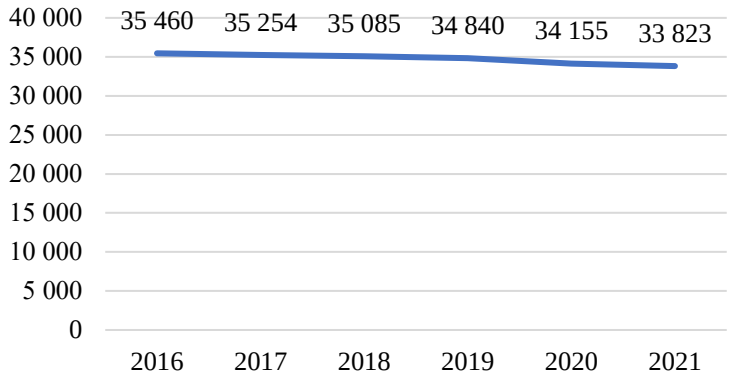

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura wieku ludności na terenie LGD wskazuje, iż obszar charakteryzuje starzejące się społeczeństwo. Na wykresie 2 zobrazowana została struktura ludności według poszczególnych grup wieku – tzw. piramida płci i wieku dla LGD Perły Ponidzia w 2021 r.

Wykres 2 Piramida płci i wieku dla obszaru LGD w 2021 r.

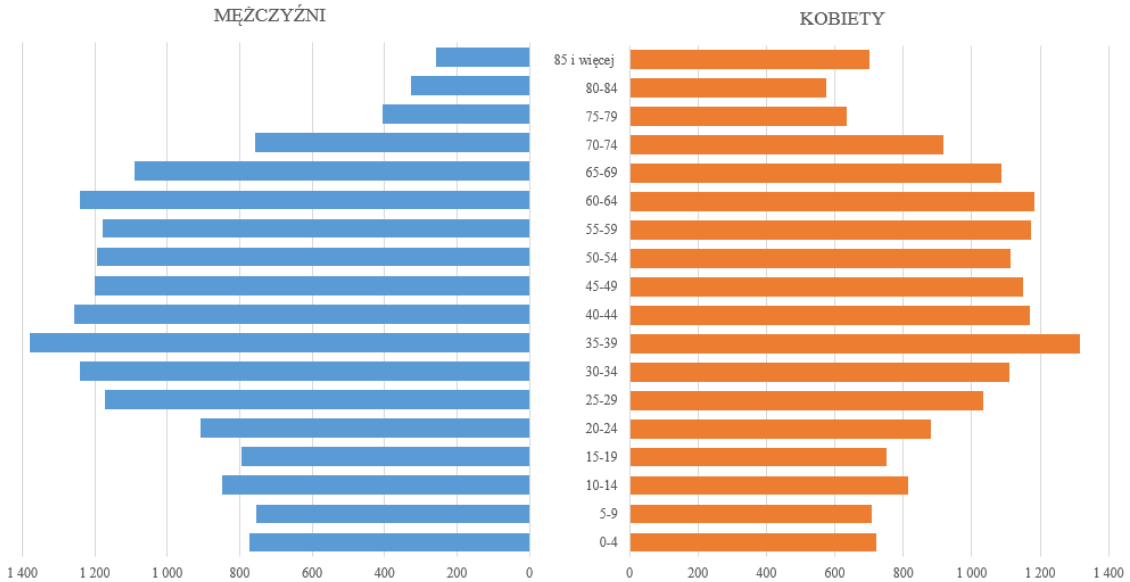

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika *ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru:

$$\mathbf{30\ x\ (1 - \frac{0{,}35\ x\ liczba\ mieszkańców}{liczba\ osób\ w\ wieku\ nieprodukcyjnym})}$$ **obszar LGD osiąga wartość 3,49**

Na wykresie 3 przedstawiono wartości wskaźnika *udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem* na obszarze LGD w latach 2016–2021. Udział osób w wieku poprodukcyjnym na terenie LGD Perły Ponidzia w ostatnim analizowanym roku jest niższy od średniej w województwie świętokrzyskim, ale wyższy od średniej w województwie małopolskim i w Polsce. Ponadto tempo wzrostu udziału ludności w wieku poprodukcyjnym jest niższe w porównaniu do województwa świętokrzyskiego – wartość tego wskaźnika w 2021 r. w stosunku do 2016 r. to wzrost na obszarze LGD o 2,6 punktów procentowych (pp.), podczas gdy średnio w województwach: małopolskim o 1,6 pp., w świętokrzyskim o 3,3 pp., a w kraju o 2,3 pp. (dane GUS).

Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021

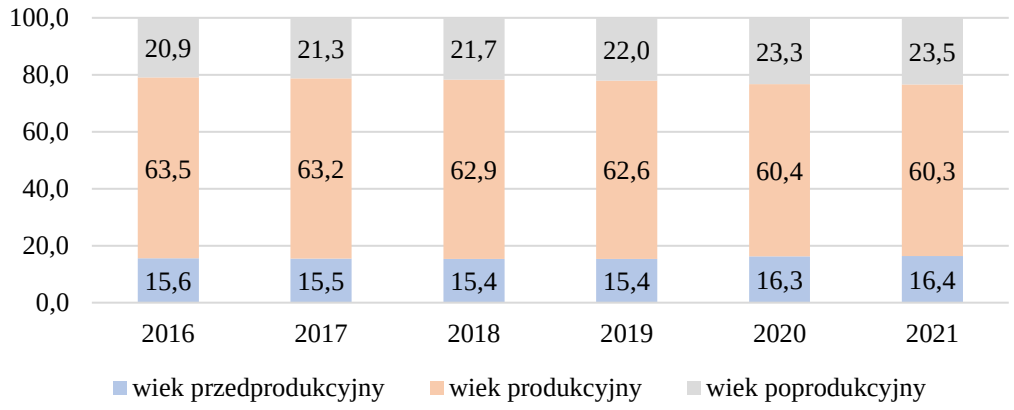

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jednym ze wskaźników mających wpływ na kształtowanie się struktury ludności jest wskaźnik *przyrost naturalny na 1000 ludności* – wartość wskaźnika dla LGD w latach 2016–2021 wahała się, jednak zawsze miała wartości ujemne, dodatkowo w latach 2020–2021 nastąpił gwałtowny spadek wskaźnika. Wartość wskaźnika w 2021 r. wynosiła: -8,0, i była wyższa od wartości dla województwa małopolskiego (-2,2) i kraju (-5,0), ale niższa od wartości dla województwa świętokrzyskiego (-8,2).

Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

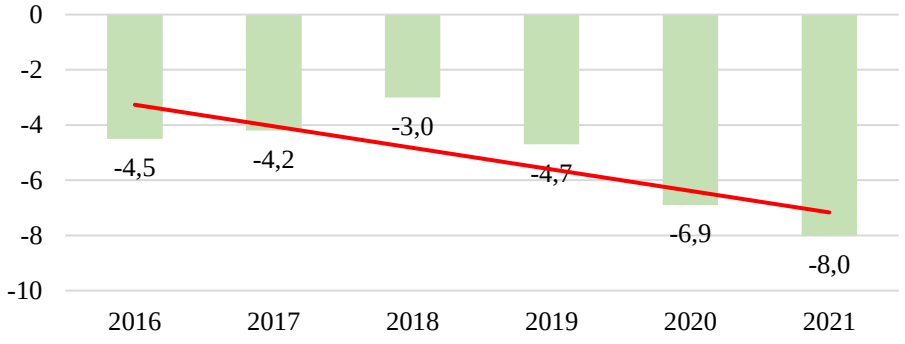

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W kontekście kształtowania się struktury ludności w danym miejscu, istotne jest także saldo migracji, stanowiące różnicę pomiędzy napływem a odpływem ludności z danego obszaru w określonym czasie. Migracje stanowią jeden z najważniejszych (po liczbie urodzeń i zgonów) czynników, które kształtują liczbę ludności w danym obszarze. Według danych w 2020 r. na obszarze LGD zameldowało się 274 osoby, jednak więcej było wymeldowanych, bo aż 315 osób, co jest negatywnym zjawiskiem.

Przy obliczeniu wskaźnika *migracje na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru:

$$\mathbf{4\ x\ (1 - 40\ x\ \frac{(zameldowania - wymeldowania)}{liczba\ mieszkańców})}$$ **obszar LGD osiąga wartość 4,19**

Natomiast wartości wskaźnika *saldo migracji na 1 000 ludności* na obszarze LGD na przestrzeni badanych lat zawsze były ujemne (wykres 5). Najlepszą wartość wskaźnik osiągnął w roku 2016, gdy wynosił: -0,7, jednak we wszystkich analizowanych latach były to wartości gorsze od średniej dla województwa małopolskiego oraz kraju. W ostatnim analizowanym roku wartości wskaźnika dla województwa świętokrzyskiego osiągnęły wartość: -2,0, dla województwa małopolskiego 1,4, zaś dla Polski: 0,1, przy średniej dla obszaru LGD: -2,6 (dane GUS).

Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

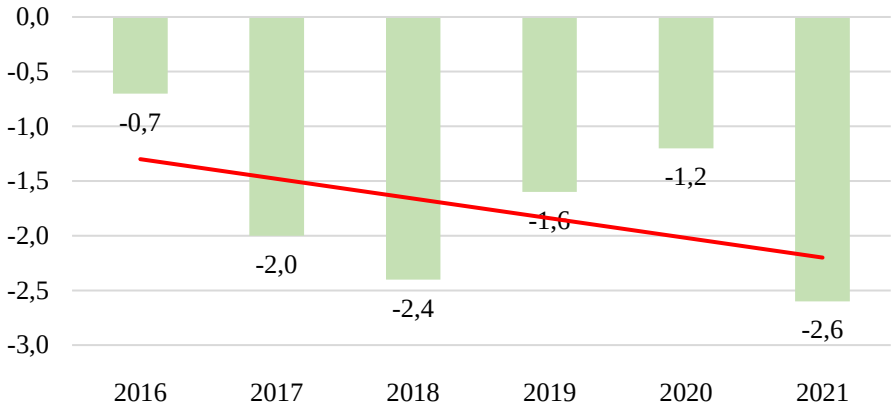

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na spotkaniach w gminach, podczas konsultacji, mieszkańcy wśród zagrożeń również wymieniali depopulację obszaru, która spowodowana jest między innymi niskim przyrostem naturalnym, odpływem ludzi młodych oraz starzeniem się społeczeństwa. Mieszkańcy wyrazili opinię, iż należy podjąć działania ukierunkowane na zapewnienie mieszkańcom dobrych warunków do rozwoju, tak aby zachęcić ich do pozostania na obszarze oraz działania powinny być dostosowane do potrzeb osób bez względu na wiek. Uczestnicy spotkań zwrócili uwagę, że przedsięwzięcia powinny być skierowane do osób młodych, aby zapewnić im równe szanse edukacyjne i rozwojowe, ale przede wszystkim do osób starszych, ze względu na to, iż obszar charakteryzuje starzejące się społeczeństwo. Jednak podkreślali, iż zdają sobie sprawę, że nie wszystkich młodych ludzi da się zatrzymać w miejscu zamieszkania, ale rozwijając obszar i wzmacniając ich przywiązanie do tego miejsca, można spowodować, że po zakończeniu studiów będą chcieli wrócić.

Ważnym czynnikiem świadczącym o potencjale demograficznym danego obszaru jest kwestia związana z budownictwem mieszkaniowym – można go ocenić za pomocą wskaźnika *pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców*. Wysoka wartość tego wskaźnika oznacza, że ludzie chętnie inwestują w dane miejsce jako miejsce zamieszkania – akumulują w nim swój majątek i chcą się w nim osiedlić. Wskaźnik ten dla LGD był znacznie niższy niż średnia dla województw i kraju, co zaprezentowano na wykresie 6.

Wykres 6 Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2021 r.

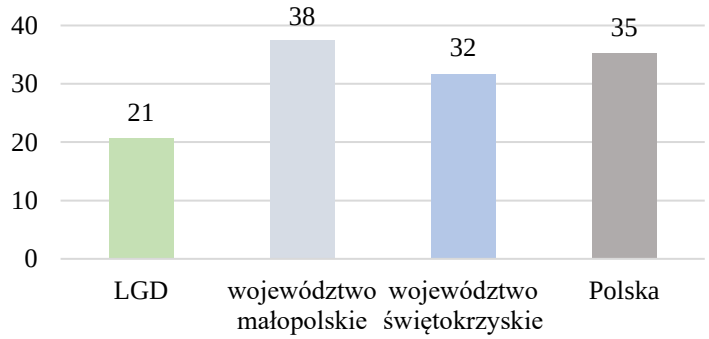

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

1.3. Charakterystyka gospodarki, przedsiębiorczości i sektora społecznego

Sytuację gospodarczą obszaru LGD Perły Ponidzia odzwierciedlają wskaźniki gospodarcze tj. *liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności* oraz *liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym*.

W tabeli 3 przedstawiono wskaźniki gospodarcze dla LGD oraz obydwu województw i Polski w latach 2016–2021. Na przestrzeni analizowanych lat *liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności* na obszarze LGD rosła i w ostatnim badanym roku wynosiła 586. Mimo pozytywnego trendu, wartość ta była zdecydowanie niższa niż średnia dla Polski (1 276) oraz dla obydwu województw (małopolskie 1 298, świętokrzyskie 1 044). Podobnie prezentowała się sytuacja ze wskaźnikiem *liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym* – wartości dla LGD wahały się w badanym okresie, a w 2021 r. wartość wskaźnika wynosiła 94 i była niższa od średniej dla województw (małopolskie 174, świętokrzyskie 141) oraz kraju (165). Jednak pozytywnym zjawiskiem jest dynamika zmian analizowanych wskaźników (wzrost wartości wskaźników w 2021 r. w stosunku do 2016 r.), która dla LGD była większa od dynamiki zmian dla obydwu województw i kraju, szczególnie w przypadku podmiotów nowo zarejestrowanych (wykres 7).

Tabela 3 Wskaźniki gospodarcze dla średniej obszaru LGD w porównaniu do województw i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności						Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Ponidzia	**443**	**463**	**490**	**525**	**556**	**586**	**54**	**78**	**97**	**94**	**80**	**94**
województwo małopolskie	1 097	1 121	1 151	1 202	1 242	1 298	155	163	179	178	149	174
województwo świętokrzyskie	887	900	916	944	1 001	1 044	118	127	142	128	122	141
Polska	1 103	1 121	1 136	1 175	1 224	1 276	147	154	169	165	145	165

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 7 Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województw i kraju – wzrost/spadek procentowy w 2021 r. w stosunku do 2016 r.

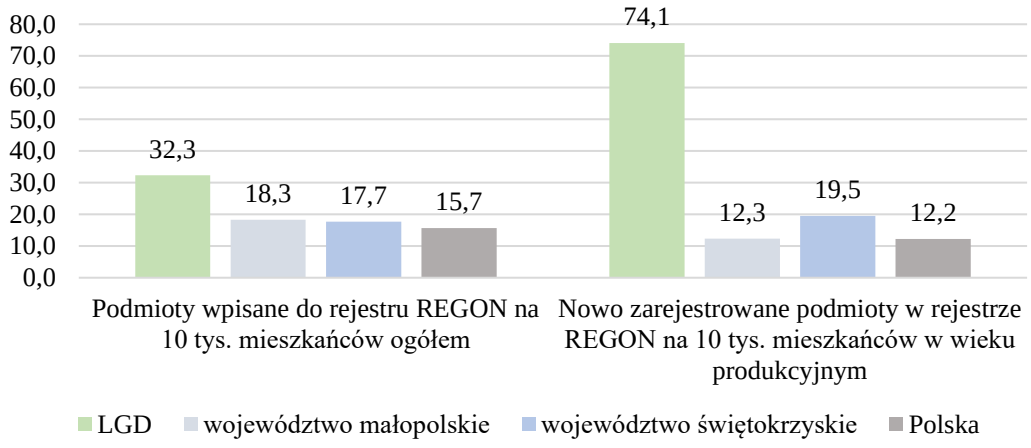

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poza nowo zarejestrowanymi podmiotami, warto zwrócić uwagę na wskaźniki: *jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności* oraz *udział % podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON*, które świadczą o kondycji przedsiębiorstw oraz poziomie trudności w prowadzeniu działalności na danym obszarze w danym okresie. Wartości ww. wskaźników dla LGD, województw i Polski w latach 2016–2021 przedstawiono w tabeli 4. W przypadku obydwu analizowanych wskaźników, na przestrzeni badanych lat wartości dla LGD wahały się. Ponadto w przypadku pierwszego wskaźnika we wszystkich

analizowanych latach wartości dla obszaru LGD były niższe niż średnia dla kraju oraz dla obydwu województw. W przypadku drugiego wskaźnika, w latach 2016–2019 wartości dla obszaru LGD były niższe od średniej dla województw i kraju, w 2020 r. wartość dla LGD była niższa tylko od średniej dla województwa świętokrzyskiego, a w ostatnim analizowanym roku średnia dla LGD była wyższa od średniej dla obydwu województw i kraju.

Tabela 4 Wskaźniki świadczące o kondycji przedsiębiorstw – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności						Udział % podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Ponidzia	**27**	**30**	**27**	**20**	**21**	**26**	**6,1**	**6,4**	**5,5**	**3,8**	**3,8**	**4,4**
województwo małopolskie	75	74	74	53	41	49	6,8	6,6	6,4	4,4	3,3	3,7
województwo świętokrzyskie	66	66	70	50	39	45	7,5	7,3	7,6	5,3	3,9	4,3
Polska	77	75	86	59	44	50	6,9	6,7	7,6	5,0	3,6	3,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 5 przedstawiono ilość przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników ogółem oraz wartość wskaźnika *udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem* średnio na obszarze LGD oraz w województwach i kraju w roku 2016 i 2020. Przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 50 pracowników to tzw. mikro (do 9 pracowników) i małe firmy (do 49 pracowników). Stanowią one ok. 99% polskiego sektora przedsiębiorstw.

Tabela 5 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości dla obszaru LGD w porównaniu do województw i kraju w roku 2016 i 2020

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa zatrudniające mniej niż 50 pracowników (0–9 i 10–49) ogółem		Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem	
	2016	2020	2016	2020
LGD Perły Ponidzia	**1 570**	**1 899**	**4,4**	**5,9**
województwo małopolskie	368 370	423 730	9,1	12,3
województwo świętokrzyskie	110 167	119 192	8,8	9,9
Polska	4 203 948	4 631 699	10,9	12,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika *przedsiębiorczość na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru:

$$\frac{0{,}25 \; x \; liczba \; mieszkańców}{liczba \; przedsiębiorstw \; poniżej \; 50 \; pracowników}$$

obszar LGD osiąga wartość 4,50

Biorąc pod uwagę udział % podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w 2020 r. średni udział grupy „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo" był dla obszaru LGD (3,0%) wyższy niż średnia dla kraju (1,5%) i dla województw (małopolskie 0,9%, świętokrzyskie 1,4%)[5].

Jak wynika z danych statystycznych klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007, największa liczba spośród wszystkich 1 981 podmiotów gospodarczych na obszarze w 2021 r. była zarejestrowana w sekcjach: G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle" – 445 podmiotów (22,5%), F „Budownictwo" – 395 podmiotów (19,8%) oraz C „Przetwórstwo przemysłowe" – 152 podmioty (7,7%). Udział działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi to 2,1% – mniej niż średnio w obydwu województwach i kraju. Na obszarze nie są zarejestrowane żadne podmioty w sekcji U „Organizacje i zespoły eksterytorialne", a najniższe i nikłe udziały podmiotów zarejestrowane są w sekcjach B

[5] Dane GUS za 2021 r.

„Górnictwo i wydobywanie" oraz D „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych".

Zgodnie z Rejestrem Centralnego Wykazu Obiektów Hotelarskich[6] na całym obszarze LGD funkcjonuje tylko jeden obiekt hotelarski posiadający 70 miejsc noclegowych, mieści się w Gminie Opatowiec.

Istnieje wiele definicji przedsiębiorczości. Jedne z nich skupiają się na rezultatach, inne na procesowości, a jeszcze inne na umiejętnościach. O przedsiębiorczości na ogół mówi się w kontekście gospodarczym, natomiast istotna jest również przedsiębiorczość społeczna, rozumiana jako sfera aktywności obywatelskiej, która łączy działalność ekonomiczną z działalnością pożytku publicznego, przyczyniając się m.in. do integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, do tworzenia miejsc pracy oraz rozwoju lokalnego. W powiecie dąbrowskim nie zostało zarejestrowane żądne przedsiębiorstwo społeczne, natomiast w powiecie kazimierskim zarejestrowane jest jedno, ale nie znajduje się ono na terenie LGD Perły Ponidzia.

Ludzie przedsiębiorczy to ludzie aktywni zawodowo i/lub społecznie. Istotna w tym zakresie jest analiza kapitału społecznego. Jednym z głównych mierników kapitału społecznego jest wskaźnik *liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* (wykres 8). Na przestrzeni analizowanych lat wskaźnik dla obszaru wahał się, jednak od 2019 r. zaczął wzrastać, a w 2021 r. osiągnął wartość wyższą od średniej dla województw i kraju[7]

Wykres 8 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2021 r.

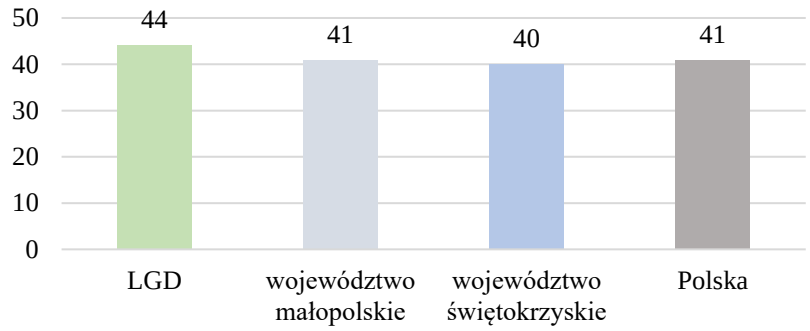

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niezadowolenie z sytuacji dotyczącej przedsiębiorczości, którą obrazują wskaźniki statystyczne, odzwierciedlają także wyniki z przeprowadzonych konsultacji społecznych. Podczas spotkań informacyjno-warsztatowych oraz wywiadów grupowych temat pobudzenia przedsiębiorczości i zaangażowania mieszkańców w prowadzenie własnych działalności był również poruszany. Podobnie w ankietach – mieszkańcy najczęściej wśród kierunków rozwoju wskazywali na wspieranie przedsiębiorczości oraz aktywności społecznej. Jednak na spotkaniach podkreślano, że głównym kierunkiem rozwojowym obszaru powinny być działania na rzecz wzmocnienia i wspierania aktywności społecznej oraz organizacji pozarządowych. Mieszkańcy wskazywali, że zapewnienie przestrzeni do wspólnych spotkań oraz angażowanie mieszkańców w życie społeczne zwiększy ich integrację i tożsamość lokalną, a tym wpłynie to na ich potrzebę inwestowania na obszarze, a nie wyjeżdżania za pracą do większych miast. Zauważono, że wprowadzenie koncepcji Smart Villages przyczyni się do pobudzenia tej aktywności oraz zwiększenia kompetencji mieszkańców w tym cyfrowych, co również wpłynie pozytywnie na rozwój gospodarczy obszaru. Również w Ewaluacji poprzedniej LSR pozytywnie oceniono działania na rzecz rozwoju społecznego obszaru i zauważono zwiększoną aktywność w tej sferze. Ponadto rekomendowano dalsze działania w tym kierunku[8].

[6] System Rejestrów Publicznych w Turystyce, strona internetowa Ministerstwa Sportu i Turystyki, turystyka.gov.pl, inf. z dnia 23.09.2022 r.
[7] Dane GUS.
[8] *Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju. Lokalna Grupa Działania Perły Ponidzia,* Kraków 2022.

1.4. Charakterystyka rynku pracy – zatrudnienie i bezrobocie

Sytuację panującą na rynku pracy odzwierciedlają wskaźniki dotyczące zatrudnienia oraz bezrobocia. Ogólna liczba bezrobotnych na obszarze LGD w 2020 r. wynosiła 1 258 osób, w tym 664 kobiety (52,8%) oraz 594 mężczyzn (47,2%). Udział procentowy kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych na obszarze LGD w 2020 r. był niższy od średniej w województwie małopolskim (54,4%) i kraju (53,7%) oraz wyższy od średniej dla województwa świętokrzyskiego (51,4%), natomiast liczba bezrobotnych mężczyzn na obszarze była wyższa od średniej dla województwa małopolskiego (45,6%) i kraju (46,3%) oraz niższa od średniej dla województwa świętokrzyskiego (48,6%). W kolejnym analizowanym roku sytuacja wyglądała podobnie, co przedstawiono na wykresie 9. Ponadto według danych GUS w latach 2016–2019 liczba bezrobotnych ogółem malała, jednak w 2020 r. nastąpił wzrost tego wskaźnika, na co miała wpływ niewątpliwie pandemia COVID-19.

Przy obliczeniu wskaźnika *bezrobotni na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru:

$$\mathbf{5\ x\ \left(1 - \frac{0{,}015\ x\ ludność\ w\ wieku\ produkcyjnym}{liczba\ bezrobotnych}\right)}\ \textbf{obszar LGD osiąga wartość 3,71}$$

Wykres 9 Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwach i kraju w 2021 r.

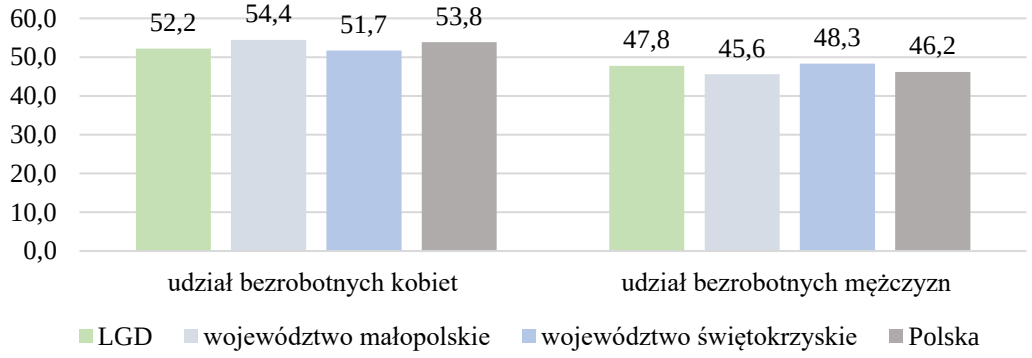

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kolejnym wskaźnikiem charakteryzującym rynek pracy jest *udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem* (tabela 6). Wskaźnik dla obszaru LGD w każdym analizowanym roku był wyższy niż średnia dla województw oraz kraju, co jest niepokojącym zjawiskiem. Ponadto wskaźnik dla obszaru w latach 2016–2018 malał, wzrost odnotowano od roku 2019 r.

Tabela 6 Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem na obszarze LGD, w województwach i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem (%)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Ponidzia	**62,6**	**61,4**	**56,9**	**57,1**	**58,6**	**62,2**
województwo małopolskie	53,9	53,0	50,5	48,0	44,8	55,6
województwo świętokrzyskie	55,0	52,2	50,5	50,2	53,8	57,4
Polska	56,0	55,0	52,4	49,9	49,3	56,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnikiem, który również obrazuje sytuację ekonomiczną na obszarze LGD jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej. Dane dotyczące wynagrodzeń określone są na poziomie powiatu. Sytuacja jaka ma miejsce w powiatach dąbrowskim oraz kazimierskim obrazuje także sytuację na obszarze LGD, którego gminy położone są w tych jednostkach administracyjnych. W 2020 roku wskaźnik *przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto* w powiecie dąbrowskim osiągnął wartość 80% średniej krajowej, a w powiecie kazimierskim 77% i w obydwu przypadkach prezentował się gorzej od wyniku województwa świętokrzyskiego

(86,9% średniej krajowej) oraz województwa małopolskiego (100% średniej krajowej). Ponadto wskaźnik ten w obydwu powiatach jak i województwach wzrósł w stosunku do roku poprzedniego (dane GUS).

Dane statystyczne odzwierciedlają opinię mieszkańców. Podczas spotkań mieszkańcy wskazywali jako jeden z problemów obszaru sytuację na rynku pracy. Mieszkańcy zwrócili uwagę, że bardzo wielu mieszkańców dojeżdża codziennie do pracy do pobliskich większych miast (Kraków, Mielec, Kielce) gdzie jest więcej ofert pracy, ale przez to tracą czas na dojazdy, co powoduje, że mają go mniej dla rodziny i na aktywności społeczne. Według uczestników spotkań cyfryzacja i realizacja koncepcji inteligentnych wsi da możliwości zawodowe m.in. poprzez pracę zdalną czy rozwój usług zlokalizowanych na obszarze, ale świadczonych przez Internet. Podczas prac nad LSR mieszkańcy dyskutowali również na temat osób w niekorzystnej sytuacji. Analizując dane statystyczne oraz z obserwacji swojego otoczenia mieszkańcy zdecydowali, iż grupą, która potrzebuje największego wsparcia, są kobiety, które były również wspierane w poprzedniej LSR i w ewaluacji rekomendowano podejmowanie dalszych działań aktywizujących kobiety. Odsetek bezrobotnych kobiet na obszarze jest większy niż bezrobotnych mężczyzn, ponadto mieszkańcy uczestniczący w spotkaniach zauważyli, że kobietom trudniej jest podjąć dobrą pracę na obszarze, gdyż te oferty są ograniczone, dodatkowo utrudniony dostęp do pracy mają kobiety, które wracają na rynek po wychowaniu dzieci. Dlatego działania ukierunkowane na podnoszenie kompetencji kobiet oraz ich integracji dadzą im nowe możliwości zawodowe. Również zwrócono uwagę, że kobiety na obszarze LGD były bardziej zainteresowane działaniami zarówno w sferze gospodarczej jak i społecznej.

1.5. Charakterystyka rolnictwa, rynku rolnego, obszary po PGR

O spójności obszaru LGD Perły Ponidzia pod względem ekonomicznym świadczy ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze tym charakterystyczna jest duża ilość gospodarstw o powierzchni 15 ha i więcej. W tabeli 7 przedstawiono dane z 2020 r. dotyczące udziału gospodarstw rolnych w powierzchni poszczególnych jednostek ogółem oraz udziału gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość.

Tabela 7 Struktura gospodarstw rolnych na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Udział gospodarstw rolnych w powierzchni ogółem	Udział gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość			
		1–5 ha	5–10 ha	10–15 ha	15 ha i więcej
LGD Perły Ponidzia	**76,2**	**22,0**	**28,0**	**15,4**	**34,3**
województwo małopolskie	43,8	47,2	20,0	7,2	25,0
województwo świętokrzyskie	49,7	29,8	26,7	12,0	31,1
Polska	53,3	13,1	14,4	10,8	61,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ponadto na terenie następujących gmin: Czarnocin, Opatowiec, Skalbmierz oraz Olesno do lat 90. XX wieku funkcjonowały Państwowe Gospodarstwa Rolne. Jednak obszar ten nie wymaga szczególnej interwencji z tego powodu.

W 2012 roku rozpoczął się wieloletni projekt badawczy pn. Monitoring Rozwoju Obszarów Wiejskich (MROW) finansowany przez Fundację Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej[9]. Celem projektu jest stała obserwacja zmian społeczno-gospodarczych dokonujących się na obszarach wiejskich w Polsce. W wyniku zastosowania procedur statystycznych, wykorzystujących przyjęty schemat analizy, zdefiniowano typy gmin podobnych pod względem struktury rozwoju, a więc charakteryzujących się podobną kombinacją ocen dla jedenastu składowych definiujących operacyjnie rozwój obszarów wiejskich. Przyjęta metoda pozwoliła wydzielić 7 typów gmin, które w MROW stały się przedmiotem analizy. Zgodnie z przyjętą metodologią, gminy LGD Perły Ponidzia zostały zakwalifikowane jako następujące typy:

- *dominacja rolnictwa tradycyjnego* – gminy: Bejsce, Bolesław, Czarnocin, Gręboszów, Opatowiec, Skalbmierz;

[9] Strona internetowa Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, irwirpan.waw.pl/index.php/offer/show/538/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich

– *przewaga funkcji rolniczej, pośrednie* – gminy: Mędrzechów i Olesno.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej została zwaloryzowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w latach 70. XX w. Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP) pozwala na ilościową i przestrzenną ocenę czynników naturalnych, decydujących o potencjalnej wydajności plonów na poziomie lokalnym. WWRPP jest wskaźnikiem złożonym, przyjmującym wartość maksymalną 120. Średnia wartość wskaźnika dla województw małopolskiego i świętokrzyskiego wynosi 69,3 punkty, przy średniej dla kraju 66,6 punktu. Jakość przestrzeni rolniczej jest jednak zróżnicowana. Wartość wskaźnika dla terenów powiatu dąbrowskiego mieści się w przedziale 69–87, natomiast dla powiatu kazimierskiego w przedziale 60–80 punktów.

Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) to tereny, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na warunki naturalne (mapa 2). Większość obszaru LGD znalazła się poza ONW. W Gminie Mędrzechów w obrębie jednej miejscowości występują obszary z ONW typ specyficzny – strefa 1. Natomiast w gminach Olesno (obręb dwóch miejscowości) i Opatowiec (obręb jednej miejscowości) znajdują się obszary z ONW typ z ograniczeniami naturalnymi, nizinne – strefa 1.

Mapa 2 Sumaryczna mapa obszarów ONW w Polsce

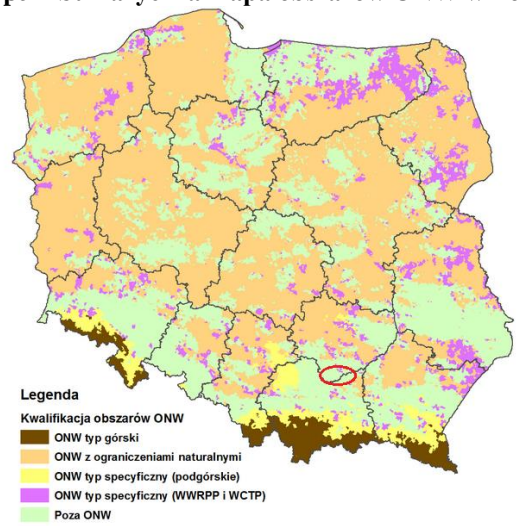

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: strony internetowej Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowy Instytut Badawczy, onw.iung.pulawy.pl/mapa

1.6. Finanse samorządowe

Sytuację obszaru LGD obrazują również wskaźniki dotyczące finansów samorządów wchodzących w skład LGD. Wskaźnik *dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca* w 2021 r. dla obszaru LGD wynosił 5 889 zł i był niższy od średniej dla województw (małopolskie 7 186 zł, świętokrzyskie 6 364) oraz dla kraju (7 242 zł). Również wskaźnik *dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca* dla obszaru LGD (1 353 zł) w 2021 r. był niższy od średniej dla województw (małopolskie 3 265 zł, świętokrzyskie 2 452 zł) i kraju (3 487 zł). Jednym z elementów dochodów własnych samorządu jest udział w podatkach, stanowiących dochody budżetu państwa, w postaci wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na terenie danej gminy. Wpływy z podatków od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD również rosły na przestrzeni analizowanych lat i w 2021 r. wynosiły 456 zł, jednak były znacznie mniejsze od średniej dla województw (małopolskie 1 366 zł, świętokrzyskie 971 zł) oraz kraju (1 402 zł), co przedstawiono na wykresie 10.

Tabela 8 Średnie dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem na 1 mieszkańca (zł)						Dochody własne na 1 mieszkańca (zł)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Ponidzia	**3 327**	**3 559**	**3 992**	**4 301**	**5 226**	**5 889**	**853**	**845**	**932**	**1 043**	**1 732**	**1 353**
województwo małopolskie	4 455	4 800	5 204	5 830	6 356	7 186	2 126	2 277	2 482	2 708	2 954	3 265
województwo świętokrzyskie	4 004	4 319	4 691	5 387	5 972	6 364	1 668	1 709	1 846	2 128	2 432	2 452
Polska	4 585	4 936	5 387	5 968	6 548	7 242	2 368	2 508	2 732	2 958	3 195	3 487

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 10 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2021 r.

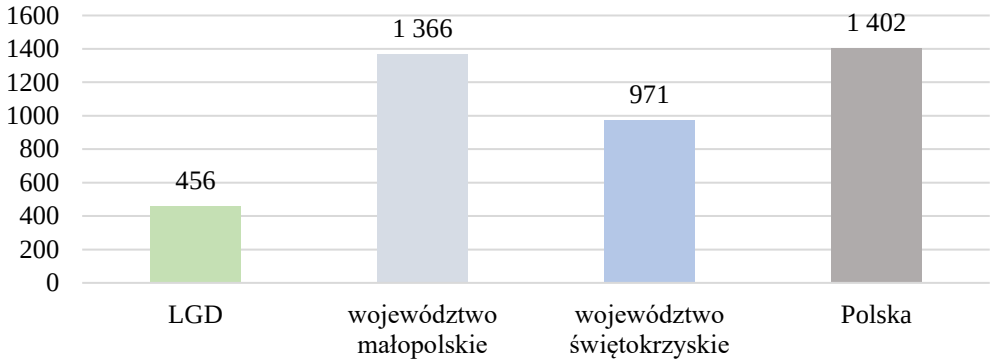

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Równie istotne są dane dotyczące wydatków majątkowych i bieżących w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Średnia wartość wydatków majątkowych dla obszaru LGD w 2021 r. wynosiła 804 zł i była niższa od średniej dla województw (małopolskie 1 068 zł, świętokrzyskie 857 zł) i dla kraju (1 026 zł). Natomiast średnia wartość wydatków bieżących dla obszaru LGD w 2021 r. wynosiła 4 530 zł i również była niższa od średniej dla województw (małopolskie 5 789 zł, świętokrzyskie 5 190 zł) i kraju (5 859 zł). Pozytywnym zjawiskiem jest systematyczny wzrost wydatków bieżących od 2016 r., co przedstawiono w tabeli 9.

Tabela 9 Wydatki majątkowe i wydatki bieżące na 1 mieszkańca (zł) – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Wydatki majątkowe na 1 mieszkańca						Wydatki bieżące na 1 mieszkańca					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Ponidzia	**258**	**254**	**678**	**511**	**442**	**804**	**2 996**	**3 250**	**3 385**	**3 720**	**4 022**	**4 530**
województwo małopolskie	501	598	920	951	914	1 068	3 859	4 212	4 516	5 013	5 435	5 789
województwo świętokrzyskie	354	546	941	1 003	921	857	3 519	3 804	4 001	4 382	4 855	5 190
Polska	508	697	1 066	1 011	958	1 026	3 918	4 259	4 509	5 039	5 533	5 859

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W kontekście analizy stanu finansów publicznych ważny jest także tzw. wskaźnik G, czyli wskaźnik dochodów podatkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla poszczególnych gmin. Wskaźnik ten stanowi podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat na dany rok. Średnia wartość wskaźnika G dla obszaru LGD w 2020 r. wynosiła 1 692,25 zł.

Przy obliczeniu wskaźnika *dochód podatkowy na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru:

$$\frac{3750}{\textit{średnia wartości wskaźnika G gmin objętych LSR}}$$ **obszar LGD osiąga wartość 2,22**

1.7. Opieka społeczna

W zakresie pomocy społecznej w każdej z gmin powołana jest wyspecjalizowana jednostka – Ośrodek Pomocy Społecznej, który zajmuje się świadczeniem usług opiekuńczych i specjalistycznych dla osób starszych i chorych, pomocą finansową, rzeczową i organizacyjną dla osób w trudnej sytuacji życiowej oraz poprzez swoje działania podejmuje walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze LGD od 2016 roku stale malała i w 2020 r. wynosiła 1 887 osoby.

Przy obliczeniu wskaźnika *środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru:

$$\mathbf{6\ x\ (1 - \frac{0{,}015\ x\ liczba\ mieszkańców}{liczba\ osób\ korzystających\ z\ pomocy\ społecznej})}$$ **obszar LGD osiąga wartość 4,37**

Natomiast w 2021 r. wskaźnik *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem* dla obszaru LGD wynosił 5,5% i był wyższy od średniej dla województw (małopolskie 3,7%, świętokrzyskie 5,8%) oraz dla kraju (4,2%), co przedstawiono na wykresie 11.

Wykres 11 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2021 r.

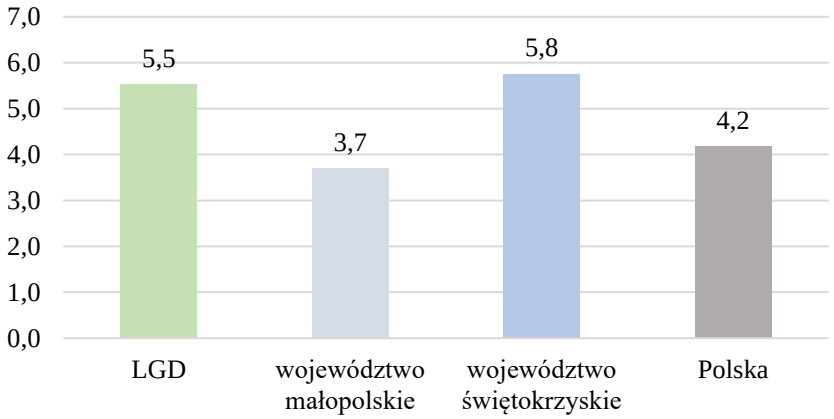

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wartość wskaźnika *gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego na 10 tys. mieszkańców* spadała z roku na rok, jednak we wszystkich analizowanych latach była wyższa od średnich dla województwa małopolskiego i kraju oraz niższa od średniej dla województwa świętokrzyskiego. Również wartość wskaźników *rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem* oraz *udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku* malała z roku na rok, ale i w tym przypadku średnia dla obszaru była tylko w 2019 r. taka sama jak średnia dla województwa świętokrzyskiego, w pozostałych latach średnie dla obszaru LGD były wyższe od średnich dla województw i kraju. Wszystkie powyższe wskaźniki zostały przedstawione w tabelach 10–11.

Tabela 10 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Ponidzia	**276**	**272**	**271**	**260**	**236**	**230**
województwo małopolskie	210	195	187	177	163	154
województwo świętokrzyskie	358	335	315	299	278	254
Polska	268	249	233	215	200	186

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 11 Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców						Udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Ponidzia	**41**	**40**	**38**	**33**	**31**	**26**	**47**	**46**	**44**	**40**	**36**	**31**
województwo małopolskie	32	32	31	29	24	20	32	31	32	29	25	22
województwo świętokrzyskie	39	38	37	33	28	23	39	39	38	35	29	25
Polska	29	29	29	26	22	18	29	29	29	27	23	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

1.8. Przestrzeń, infrastruktura i dostęp do usług

W kontekście przestrzeni istotny jest poziom wykorzystania instrumentów planowania przestrzeni. Bada się go m.in. poprzez wskaźnik *udział powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gminy ogółem (%).* Wysoki stopień pokrycia powierzchni gminy MPZP świadczy o świadomym podejściu lokalnych władz do planowania przestrzeni. W większości gmin LGD Perły Ponidzia nie obowiązują żadne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, jedynie w Gminie Bejsce udział ten wynosi 25,2%, w Gminie Opatowiec 0,4%, a w Gminie Skalbmierz 0,2%. Pozostałe gminy z obszaru LGD nie posiadają miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego[10].

Jakość i dostęp do infrastruktury to również elementy podstawowe takie jak infrastruktura techniczna – wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa itp. Na wykresie 12 zobrazowano graficznie udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności średnio na obszarze LGD, w województwach oraz w Polsce w 2020 r.

Wykres 12 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2020 r.

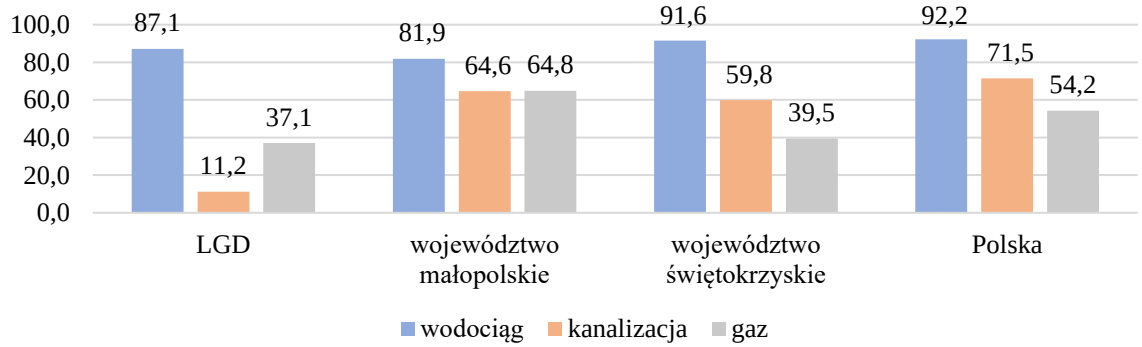

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tam, gdzie nie istnieje sieć kanalizacyjna, funkcjonują bezodpływowe szamba lub przydomowe oczyszczalnie ścieków. Te drugie są tańsze w eksploatacji i przede wszystkim zdecydowanie bardziej przyjazne środowisku. Na obszarze LGD najwięcej przydomowych oczyszczalni ścieków funkcjonowało w Gminie Bejsce (455 szt.) oraz w gminach Czarnocin (290 szt.), Opatowiec (250 szt.) i Gręboszów (160 szt.), zaś w Gminie Bolesław jest 1 przydomowa oczyszczalnia, natomiast w pozostałych gminach jest od 20 do 100 przydomowych oczyszczalni ścieków[11].

Średni udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD w latach 2016–2021 wyniósł 7,6%. Wynik ten jest na tym samym poziomie, co średnia dla województwa świętokrzyskiego oraz jest niższy od średniej dla Polski (8,1%)

[10] Dane GUS za 2021 r.
[11] Dane GUS, stan na 31 grudnia 2021 r.

i województwa małopolskiego (9,5%). Należy przy tym zauważyć, że wysoka wartość tego wskaźnika wynika z wysokich wydatków na obszarze Gminy Bolesław (10,1%), które stanowczo podnoszą średnią dla całego obszaru LGD. Najniższy udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem w tym okresie zanotowano w gminach Czarnocin i Mędrzechów (4,2%)[12].

O polityce społecznej oraz dostępie do wysokiej jakości usług publicznych może świadczyć odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach. Na obszarze LGD Perły Ponidzia nie są świadczone usługi opieki nad dziećmi do lat 3.

O wysokiej jakości usług publicznych świadczy również dostępność dzieci do wychowania przedszkolnego na obszarze danej gminy. Celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka, które powinno być realizowane przez proces opieki, wychowania i nauczania. Dostępność wysokiej jakości opieki przedszkolnej na danym terenie jest jednym z czynników umożliwiających aktywność zawodową rodzicom, dlatego ważne jest nie tylko, aby przedszkola istniały, ale żeby funkcjonowały co najmniej przez 8 godzin dziennie. W tabeli 12 przedstawiono wartości wskaźników *udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat* oraz *liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego* w latach 2016–2021.

Tabela 12 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział % dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-5 lat						Liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Ponidzia	**62**	**63**	**63**	**66**	**64**	**66**	**107**	**89**	**79**	**79**	**60**	**62**
województwo małopolskie	82	86	88	90	86	89	78	75	74	75	75	74
województwo świętokrzyskie	77	80	84	85	82	86	79	74	73	72	75	75
Polska	81	85	87	88	87	88	86	83	80	80	81	82

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując dostęp do infrastruktury i usług publicznych nie sposób pominąć kwestię oferty usług związanych z kulturą, sportem i rekreacją. Mieszkańcy obszaru wchodzącego w skład Lokalnej Grupy Działania mają dostęp do 12 bibliotek i filii, które znajdują się w każdej z gmin członkowskich, z czego najwięcej w Gminie Olesno – 3. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców średnia ilość bibliotek i filii na terenie LGD jest wyższa (3,7) niż średnio w województwie małopolskim (2,1) i świętokrzyskim (2,1) i Polsce (2,0)[13]. Na obszarze LGD Perły Ponidzia funkcjonują dwa 20-osobowe kina: w Oleśnie i Skalbmierzu, działające w ramach sieci Kino za Rogiem. Ponadto na obszarze gmin Bejsce, Gręboszów, Olesno i Skalbmierz zlokalizowane są domy i ośrodki kultury, kluby lub świetlice wiejskie.

Średni udział wydatków z budżetów gmin z obszaru LGD Perły Ponidzia na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w 2021 r. wyniósł 2,2% i był niższy od średnich województwa małopolskiego (3,3%) i świętokrzyskiego (2,6%) oraz od średniej krajowej, która wynosiła 2,9%. Biorąc pod uwagę sumę tego wskaźnika w latach 2016–2021, najwyższy udział wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe charakteryzuje gminy Bejsce (3,3%) i Olesno (3,2%), najniższy natomiast wystąpił w Gminie Czarnocin (1,4%).

Dostępność usług publicznych należy rozważyć także w kontekście ochrony zdrowia. W każdej z gmin funkcjonują przychodnie zdrowia. Na ogół przychodnie świadczą szeroki katalog usług, takich jak udzielanie porad lekarskich (w tym specjalistycznych) i stomatologicznych, wykonywanie drobnych zabiegów, usług rehabilitacyjnych. Wskaźnik *porady lekarskie na 100 mieszkańców* określa poziom dostępności usług medycznych. Średnio na obszarze LGD w 2021 r. wskaźnik wyniósł 309 porad, co stanowiło wartość niższą od średniej dla województwa małopolskiego (413) i świętokrzyskiego (448) oraz Polski (450). Najwyższą wartość na obszarze

[12] Dane GUS.
[13] Dane GUS za 2021 r.

zanotowano dla Gminy Mędrzechów (520), co z kolei daje wynik wyższy od tych średnich. Najniższy wskaźnik charakteryzował Gminę Czarnocin (182).

Podczas spotkań z mieszkańcami został poruszony temat niewystarczającej oferty czasu wolnego skierowanej do dzieci oraz do dorosłych mieszkańców, w tym różnorodnych zajęć edukacyjnych, dających możliwość do rozwijania pasji i talentów. Uczestnicy spotkań zwrócili uwagę, że nie ma wystarczającej ilości miejsc, gdzie mieszkańcy mogliby wspólnie spędzać czas i się integrować oraz jest zbyt mała ilość wydarzeń kulturalnych i sportowych. Mieszkańcy podkreślali, że chcieliby, aby w kolejnych latach część środków przeznaczyć na uporządkowanie przestrzeni, a szczególnie zwiększyć ilość miejsc z ogólnodostępną infrastrukturą publiczną oraz poprawić dostęp do już istniejącej. Zwracano uwagę na wysoką aktywność organizacji pozarządowych, ale jednocześnie na fakt, że mieszkańcy są jeszcze za mało aktywni. Miejsca wspólnych spotkań mogłyby poprawić ten stan rzeczy. Ponadto według mieszkańców założenia koncepcji inteligentnych wsi pomogłyby w wykorzystaniu zasobów jakimi są organizacje pozarządowe do realizacji działań na rzecz otoczenia oraz wspólnych inicjatyw, które wpłyną na rozwój obszaru.

1.9. Charakterystyka edukacji

Na obszarze LGD Perły Ponidzia zlokalizowane są następujące placówki oświatowe[14]:

- na terenie Gminy Bejsce: dwie publiczne placówki oświatowe – w Bejscach i Dobiesławicach;
- na terenie Gminy Bolesław: jedna publiczna placówka oświatowa – w Bolesławiu;
- na terenie Gminy Czarnocin: trzy publiczne placówki oświatowe – w Cieszkowach, Czarnocinie i Sokolinie;
- na terenie Gminy Gręboszów: jedna publiczna placówka oświaty – w Gręboszowie;
- na terenie Gminy Mędrzechów: dwie publiczne placówki oświatowe – w Mędrzechowie i Woli Mędrzechowskiej;
- na terenie Gminy Olesno: cztery publiczne placówki oświatowe – w Pilczy Żelichowskiej, Oleśnie, Zalipiu oraz Dąbrówkach Breńskich;
- na terenie Gminy Opatowiec: dwie publiczne placówki oświatowe – w Krzczonowie i Opatowcu;
- na terenie Gminy Skalbmierz: dwie publiczne placówki oświatowe – w Skalbmierzu i Topoli.

W tabeli 13 przedstawiony został *współczynnik skolaryzacji brutto* oraz *liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.* Współczynnik skolaryzacji jest miarą powszechności nauczania, tj. służy do oceny aktywności edukacyjnej ludności.

Tabela 13 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Współczynnik skolaryzacji brutto						Liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Ponidzia	**87,2**	**86,7**	**86,0**	**85,7**	**85,4**	**83,8**	**47**	**54**	**61**	**62**	**61**	**64**
województwo małopolskie	96,1	95,1	95,6	95,4	96,6	95,5	61	71	82	82	83	85
województwo świętokrzyskie	94,7	93,5	93,6	93,3	93,7	93,0	54	63	72	73	74	75
Polska	96,6	95,2	95,5	95,1	95,9	95,7	60	69	79	80	81	82

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ze względu na to, że w Polsce nauka w szkołach podstawowych jest obowiązkowa, współczynnik skolaryzacji osiąga dość wysokie wartości, ponieważ wszystkie dzieci w wieku szkolnym powinny być objęte nauką. Wartość wskaźnika poniżej 100% nie oznacza, że dzieci nie uczęszczają do szkół w ogóle, ale może wynikać z faktu, że kształcą się w szkołach zlokalizowanych na obszarze innych jednostek terytorialnych lub też kształcą się za granicą. W drugą stronę – współczynnik powyżej 100% oznacza, że do szkół na terenie gminy uczęszczają osoby

[14] Rejestr Szkół i Palcówek Oświatowych, System Informacji Oświatowej, strona internetowa Ministerstwa Edukacji i Nauki, rspo.gov.pl

zameldowane poza nią (najczęściej z gmin sąsiednich) i jest to charakterystyczne dla miast, ale może też oznaczać, że w tych szkołach uczą się osoby, które przekroczyły wiek nominalnie przypisany temu poziomowi edukacji. Im niższy współczynnik skolaryzacji, tym mniej dzieci, które w danej gminie powinny realizować obowiązek szkolny. Można założyć, że jeśli dzieci z danej gminy nie uczęszczają w niej do szkoły, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że w ogóle fizycznie ich tam nie ma, a co za tym idzie – nie ma też rodziców (wyjazd za granicę, praca i nauka w większych ośrodkach miejskich).

Jakość szkolnictwa w poszczególnych gminach obrazują średnie wyniki z egzaminu w klasie 8 szkoły podstawowej, które są zakończeniem tego etapu nauczania. Po reformie szkolnictwa, w wyniku której zlikwidowano gimnazja, pierwszy egzamin ósmoklasisty odbył się w 2019 r. Według najaktualniejszych danych, najlepsze wyniki z egzaminu w roku 2022 osiągnęli uczniowie szkół w Gminie Gręboszów z języka polskiego (60,3%), w Gminie Czarnocin w matematyki (58,3%), zaś w Gminie Mędrzechów z języka angielskiego (64,3%)[15].

W poniższej tabeli przedstawiono średnie wyniki z egzaminów ósmoklasisty dla obszaru LGD Perły Ponidzia w porównaniu do średnich wojewódzkich i krajowej w latach 2019–2022 w ramach trzech podstawowych przedmiotów, tj. język polski, język angielski, matematyka.

Tabela 14 Wyniki egzaminu ósmoklasisty – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2019–2022

Jednostka terytorialna	Język polski				Matematyka				Język angielski			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
LGD Perły Ponidzia	**62,3**	**56,3**	**55,7**	**54,1**	**39,1**	**44,6**	**46,0**	**50,6**	**49,6**	**43,2**	**56,5**	**51,9**
województwo małopolskie	67,0	62,0	64,0	63,6	50,2	50,9	52,4	63,2	61,5	56,9	68,9	69,2
województwo świętokrzyskie	63,5	58,5	59,1	59,4	44,1	45,8	47,0	57,1	56,9	52,4	64,5	65,1
Polska[16]	63,0	59,0	60,0	60,0	45,0	46,0	47,0	57,0	59,0	54,0	66,0	67,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Edukacji i Nauki, mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow

Poza nauką na poziomie podstawowym, na obszarze LGD Perły Ponidzia mieszkańcy mają dostęp do kształcenia na szczeblu średnim, tj.: w technikum i liceum ogólnokształcącym dla dorosłych w Centrum Edukacji Ustawicznej w Skalbmierzu oraz w technikum i szkole branżowej w Zespole Szkół Zawodowych w Skalbmierzu, a także w technikum, liceum ogólnokształcącym oraz szkole branżowej w Zespole Szkół im. Władysława Stanisława Reymonta w Brniu.

1.10. Innowacyjność i współpraca

Elementem bazowym oceniającym innowacyjność regionu jest ilość podjętych działań w kierunku rozwoju nowoczesnych technologii, infrastruktury, sfery badania i rozwój (B+R) oraz społeczeństwa informacyjnego. Każde z wymienionych działań mogło być w ostatnich latach realizowane przy dofinansowaniu w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR) na lata 2014–2020. We wskazanym okresie na terenie województwa świętokrzyskiego podpisano umowy/ wydano decyzje o dofinansowanie 214 projektów, natomiast na terenie województwa małopolskiego 1 640 projektów ze wsparciem w ramach ww. programu. Na obszarze powiatu kazimierskiego podpisano umowy/ wydano decyzje o dofinansowanie 2 projektów w ramach ww. programu, natomiast na obszarze powiatu dąbrowskiego – 1 projektu, z czego na obszarze samego LGD zrealizowano jeden projekt[17]. Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w 2020 roku w województwie świętokrzyskim wynosił 25,8% – był to wzrost w stosunku do 2016 r. o 15,4 pp., jednak nadal wynik w 2020 r. był niższy od średniej w Polsce – 31,2%, inaczej było w województwie małopolskim, gdzie wynik był wyższy od średniej w kraju i wynosił 35,0% – wzrost w stosunku do 2016 r. o 17,7 pp. (dane GUS).

[15] Strona Ministerstwa Edukacji i Nauki, *mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow,* inf. z dnia 06.05.2023 r.
[16] Dane dla kraju dostępne w wartościach zaokrąglonych do liczb całkowitych.
[17] Dane GUS, stan na dzień 31 grudnia 2021 r.

Innowacyjność ma znaczący wpływ na rozwój gospodarki. Innowacyjna gospodarka jest istotnym instrumentem kształtowania wysokiej jakości życia mieszkańców oraz wzmacniania konkurencyjności regionu. W czerwcu 2021 r. Komisja Europejska opublikowała *Europejski Ranking Innowacyjności 2021*, który pokazuje, że wyniki Europy w zakresie innowacji poprawiają się w całej Unii Europejskiej. Od 2014 r. wyniki w zakresie innowacji wzrosły średnio o 12,5%. Zgodnie z ww. opracowaniem województwo małopolskie znalazło się na 161 pozycji, a województwo świętokrzyskie na 225. pozycji w rankingu 240 regionów Unii Europejskiej – niżej wśród regionów Polski znalazł się tylko „Mazowiecki Regionalny" – 228. pozycja, natomiast najwyższą pozycję w kraju objął „Warszawski stołeczny" (137. miejsce w rankingu).

Dla województwa świętokrzyskiego opracowana została i przyjęta przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Świętokrzyskiego 2030+,* opierająca się na idei tzw. inteligentnych specjalizacji. Są to obszary aktywności gospodarczej, które mają potencjał, aby sprzyjać wzrostowi gospodarczemu opartemu na innowacjach, przedsiębiorczości i konkurencyjności. W województwie świętokrzyskim inteligentnymi specjalizacjami są: przemysł metalowo-odlewniczy, nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo spożywcze, zasobooszczędne budownictwo, turystyka zdrowotna, technologie informacyjno-komunikacyjne, branża targowo-kongresowa oraz zrównoważony rozwój energetyczny. Dla województwa małopolskiego również opracowana została i przyjęta przez Zarząd Województwa Małopolskiego *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Małopolskiego 2030*, opierająca się na idei tzw. inteligentnych specjalizacji. Są to obszary aktywności gospodarczej, które mają potencjał, aby sprzyjać wzrostowi gospodarczemu opartemu na innowacjach, przedsiębiorczości i konkurencyjności. W województwie małopolskim inteligentnymi specjalizacjami są: nauki o życiu, energia zrównoważona, technologie informacyjne i komunikacyjne, chemia, produkcja metali, elektrotechnika i przemysł maszynowy, przemysły kreatywne i czasu wolnego.

W *Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność dla Lokalnej Grupy Działania „Perły Ponidzia" na lata 2014–2020* przyjęto jako definicję innowacyjności: „innowacyjność w skali co najmniej 1 gminy, z wykorzystaniem zasobów zdefiniowanych na obszarze, innowacyjność może mieć charakter produktowy, procesowy, usługowy bądź technologiczny"[18]. Spełnienie kryterium innowacyjności było weryfikowane przez członków Rady LGD na podstawie wniosku, przedstawionej argumentacji wnioskodawcy, własnej wiedzy oraz znajomości obszaru objętego LSR. Zgodnie z *Ewaluacją zewnętrzną Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia"*: „Nie było większych problemów z tym kryterium. Tak jak zapisano w definicji, innowacyjność rozpatrywana była geograficznie i brano pod uwagę każdą gminę z osobna. Do ciekawych operacji można zaliczyć mobilne usługi fryzjerskie, usługi fotograficzne wykonywane dronem, zakup nowoczesnych maszyn do cięcia kamienia dla zwiększenia asortymentu świadczonych usług przez zakład kamieniarski, zakup specjalistycznego sprzętu do gabinetu psychodietetycznego oraz adaptacja pomieszczeń do świadczenia usług dietetycznych, uruchomienie mobilnej myjni do czyszczenia elewacji, chodników, nagrobków itp., rozwój działalności gospodarczej poprzez zastosowanie innowacyjnego sortowania produktów – urządzenie do sortowania fasoli" [19]. W obecnej LSR innowacyjność będzie rozpatrywana pod kątem całego obszaru i będzie związana z realizacją koncepcji Smart Village na obszarze, która sama w sobie będzie innowacją na tym terenie. Wprowadzenie takiej innowacji na obszarze LGD przyczyni się do integracji mieszkańców również międzypokoleniowej, którzy z czasem chętniej będą podejmowali sami działania na rzecz poprawy życia na obszarze, przyczyni się również do rozwoju gospodarczego poprzez cyfryzację obszaru, usług i edukacji, ponadto przyczyni się do stworzenia bezpiecznych i dostępnych dla wszystkich przestrzeni publicznych. Kolejną wartością dodaną innowacji jaką jest wdrażanie koncepcji Smart Village będzie wykorzystanie zasobów lokalnych do rozwoju obszaru.

W kontekście innowacyjności i warunków do jej rozwoju warto przeanalizować kwestię cyfryzacji, w tym dostępu do wysokiej jakości Internetu. Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej, aktualna[20] penetracja

[18] Strona Internetowa Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia", perlyponidzia.pl
[19] *Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia"*, Kraków 2022, str. 69.
[20] Inf. z dn. 31.08.2022 r.

lokalowa 100 Mb/s[21] dla gmin obszaru LGD jest najwyższa w Gminie Mędrzechów (80%) i tylko w niej przekracza średnią dla Polski. Co nie jest pozytywną informacją w kontekście atrakcyjności osiedleńczej obszaru.

Biorąc pod uwagę penetrację budynkową zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s, sytuacja na obszarze jest niewystarczająca. Najlepszą wartość wskaźnika osiągają gminy Mędrzechów, Olesno i Gręboszów mieszczące się przedziale 60,1–80,0%, najniższą wartość wskaźnika osiąga Gmina Czarnocin, która mieści się w przedziale 0–5% (mapa 3).

Mapa 3 Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s – fragment mapy dla województwa świętokrzyskiego i małopolskiego

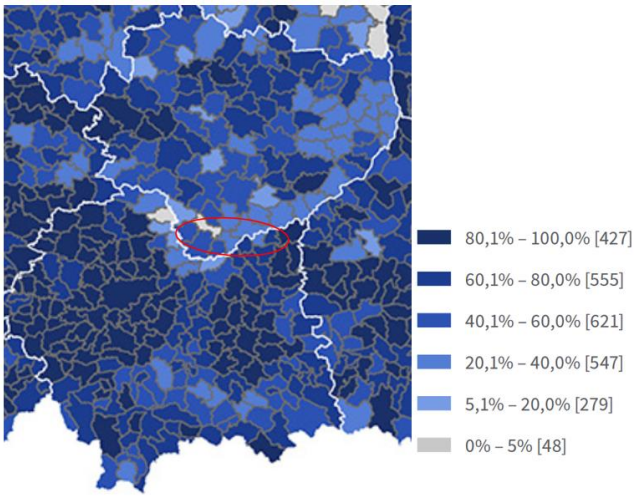

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku, s. 115

W ramach działalności LGD zostały również zrealizowane dwa projekty współpracy: *Kreator przedsiębiorczości* oraz *Czas na Świętokrzyskie,* które przyczyniły się do integracji mieszkańców, promocji lokalnych zasobów, wymiany doświadczeń z partnerami krajowymi oraz z partnerem zagranicznym, do stworzenia warunków do powstania rozwoju przedsiębiorczości oraz budowania postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży. Projekty partnerskie stanowią dobrą formę kooperacji i wpływają pozytywnie na rozwój umiejętności współdziałania w realizowaniu istotnych celów. Wydaje się niezbędne, aby w przyszłości w dalszym ciągu zwracać uwagę na ten aspekt, a także starać się do realizowania projektów, dobierać solidnych i sprawdzonych partnerów. Również sami pracownicy Biura LGD oraz Członkowie dostrzegają wiele korzyści płynących z realizacji takich projektów. Dlatego uznano, iż w celu zwiększenia możliwości rozwoju mieszkańców oraz podmiotów z obszaru LGD należy zachęcać podmioty do realizacji projektów w partnerstwie i do większego współdziałania dla dobra obszaru.

1.11. Dziedzictwo kulturowe, tożsamość lokalna, potencjał turystyczny

Najwcześniejsze ślady osadnictwa na terenach objętych LGD pochodzą z VI w. p.n.e., co potwierdzają liczne badania archeologiczne i wykopaliska. Pozostałością dawnych kultur, a zarazem dowodem na ich istnienie, są zlokalizowane na terenie poszczególnych gmin stanowiska archeologiczne, ślady dawnych grodów i odnalezione przedmioty codziennego użytku. Dzięki wczesnym początkom i rozwojowi osadnictwa, na terenach LGD powstało wiele unikalnych obiektów o wysokich wartościach historycznych i kulturowych. Każda z gmin posiada zabytki i miejsca godne odwiedzenia.

Na terenie Gminy Bejsce znajdują się liczne stanowiska i obiekty archeologiczne, najcenniejsze z nich zlokalizowane w Bejscach (4 kurhany), Czyżowicach (2 kurhany), Sędziszowicach (2 kurhany), Grodowicach (1 kurhan) – wpisane są do rejestru zabytków. Do zasobów kulturowych Gminy Bejsce zaliczane są zabytki architektury występujące w tradycyjnych, historycznych wsiach. Na terenie całej gminy występują liczne przydrożne kapliczki,

[21] Penetracja lokalowa to stosunek liczby wszystkich lokali mieszkalnych w budynkach w zasięgu sieci min. 100 Mb/s (budynek, w którym operatorzy deklarują możliwość świadczenia danych usług) do ogólnej liczby lokali mieszkalnych na analizowanym obszarze. Należy wyjaśnić, że na potrzeby monitorowania postępów realizacji celów Europejskiej Agendy Cyfrowej gospodarstwo domowe utożsamiane jest z lokalem mieszkalnym.

znajdują się również groty (tunele) podziemne prowadzące od kościoła w kierunku Wiślicy, pochodzące z czasów najazdów tatarskich[22].

Pierwsze wzmianki o powstaniu wsi Bolesław pochodzą z XIII wieku. Tak wczesne osadnictwo wiązało się z bardzo urodzajnymi glebami. Bolesław był prastarą osadą leżącą na prawym brzegu Wisły, na wschód od ujścia Dunajca, w rejonie skrzyżowania się dróg handlowych z południa na północ i z zachodu na wschód. Osada bardzo dobrze rozwijała się w okresie od VIII do XIII w.[23].

Na terenie Gminy Czarnocin występują także ślady dawnego osadnictwa. Ziemie te pozostawały w kręgu różnych kultur: pucharów lejkowatych, ceramiki sznurowej, trzcinieckiej, łużyckiej i przeworskiej. Szczególnie ważnym obiektem jest pochodzący z okresu wczesnośredniowiecznego rezerwat archeologiczny „Stradów", obejmujący jedno z największych założeń obronnych w Polsce. Ponadto na terenie Gminy Czarnocin znajdują się liczne stanowiska archeologiczne[24].

Obszar dzisiejszej Gminy Gręboszów znajdował się niegdyś w centrum państwa Wiślan, które było dobrze zorganizowane, posiadało wiele grodów i strażnic. Liczne wylewy Wisły i Dunajca sprawiły, że część wsi istniejących w średniowieczu znalazła się pod wodą. Struktura własnościowa terenów obecnej Gminy Gręboszów ukształtowała się w okresie od XII do XIV wieku. Z Gręboszowem wiążą się nazwiska dwóch znanych postaci, wywodzących się z tej wsi: Jakub Bojko – działacz ludowy oraz major Henryk Sucharski – dowódca załogi Westerplatte. Pamiątki po nich zgromadzone są w Izbie Pamięci w Szkole Podstawowej w Gręboszowie[25].

Pierwsze wzmianki o wsi Mędrzechów pochodzą z XIV wieku – była wtedy wsią królewską w starostwie nowokorczyńskim. Ale wieś powstała już prawdopodobnie w XI lub XII wieku. Samo jej powstanie i rozwój wiążą się ściśle z bliskością Wisły oraz przebiegającymi w tym miejscu szlakami komunikacyjnymi. Mędrzechów należał do parafii w Bolesławiu i dopiero w 1917 roku utworzono samodzielną ekspozyturę tej parafii[26].

Olesno istniało już w 1375 roku, czego dowodem może być istniejąca wtedy miejscowa parafia. Ogromne straty i spustoszenia przyniosły walki wojenne zarówno I, jak i II wojny światowej. 5 grudnia 1945 roku zostały przeprowadzone pierwsze po wyzwoleniu wybory do rad narodowych, zaś siedzibą nowej jednostki stała się miejscowość Olesno. We wsi Zalipie mieści się ośrodek ludowego malarstwa dekoracyjnego. Malowidłami pokryte są zewnętrzne ściany domów oraz budynków gospodarczych. Felicja Curyłowa była najznamienitszą postacią zalipiańskiego malarstwa, zmarła w 1974 roku. Dzięki niej powstał we wsi ośrodek lokalnego malarstwa, w całości należący do miejscowych artystek[27].

Opatowiec otrzymał prawa miejskie w 1271 roku, natomiast pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą z XI wieku. W wyniku najazdu Tatarów w roku 1241 i 1259, Opatowiec został doszczętnie zniszczony i tylko dzięki zaangażowaniu mieszkańców ponownie odbudowany. Podczas I wojny światowej został zajęty przez wojsko Austrii, które utworzyło w nim front wojenny. Miasto po raz kolejny zostało doszczętnie zniszczone, a po zakończeniu wojny przystąpiono do jego odbudowy[28].

Pierwsze wzmianki o Skalbmierzu pochodzą z 1217 roku, co świadczy o tym, że podobnie jak w przypadku gmin sąsiednich, na terenie dzisiejszej Gminy Skalbmierz osadnictwo również rozwijało się we wczesnym średniowieczu. Przełomowym momentem w historii miasta było otrzymanie od króla Kazimierza Wielkiego dokumentu lokacyjnego. Stało się to 20 lutego 1342 roku na zamku w Krakowie. Zabudowa miasta rozwinęła się samorzutnie wzdłuż traktu łączącego Kraków przez Wiślicę z Sandomierzem, który za Jagiellonów nabrał znaczenia jako jedna z dróg na Litwę.

[22] Samorządowy Portal Internetowy Gminy Bejsce, bejsce.com.pl
[23] Strona internetowa Urzędu Gminy w Bolesławiu, boleslaw.com.pl
[24] Strona internetowa Urzędu Gminy w Czarnocinie, czarnocin.com.pl
[25] Strona internetowa Urzędu Gminy w Gręboszowie, greboszow.pl
[26] Strona internetowa Urzędu Gminy w Mędrzechowie, medrzechow.net
[27] Strona internetowa Urzędu Gminy w Oleśnie, gminaolesno.pl
[28] Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Gminy Opatowiec, bip.gminy.com.pl/opatowiec

Reasumując – na całym obszarze zlokalizowana jest duża liczba obiektów dziedzictwa kulturowego oraz liczne stanowiska archeologiczne. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa znajduje się wiele cennych zabytków zlokalizowanych na obszarze LGD, w tym m.in.: zespół kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja oraz kaplica Firlejów (Gminie Bejsce), kościół parafialny pw. św. Wojciecha oraz dzwonnica w Bolesławiu, kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny oraz cmentarz przykościelny w Czarnocinie, kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Jezusa oraz kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Gręboszowie, kościół parafialny pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski oraz ogrodzenie w Mędrzechowie, kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Oleśnie kościół parafialny pw. św. Jakuba w Opatowcu oraz zespół kościoła parafialnego pw. św. Barbary w Kocinie (Gmina Opatow, kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela w Skalbmierzu[29].

1.12. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Pod względem fizycznogeograficznym analizowany obszar położony jest w megaregionie Pozaalpejska Europa Środkowa, prowincji Wyżyny Polskie, podprowincjach Wyżyna Małopolska oraz Zachodnie Podkarpacie, w makroregionach Garb Wodzisławski, Płaskowyż Proszowicki oraz Nizina Nadwiślańska.

Spójność przyrodnicza związana jest ściśle z położeniem gmin wchodzących w skład LGD. Pomimo, że obszar LGD rozlokowany jest w granicach dwóch województw i dwóch powiatów, a rozdziela go rzeka Wisła, jest on jednolity i spójny terytorialnie, łączą go podobne warunki przyrodnicze i geograficzne. Opisywany obszar cechuje się wysokimi walorami środowiskowymi. Zgodnie z danymi Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody prowadzonego przez Generalną Dyrekcję Ochrony Środowiska, na obszarze objętym LGD Perły Ponidzia znajdują się następujące formy ochrony przyrody i krajobrazu[30]:

- Nadnidziański Park Krajobrazowy (Gmina Opatowiec);
- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wisły (gminy Gręboszów, Mędrzechów i Bolesław);
- Solecko-Pacanowski Obszar Chronionego Krajobrazu (gminy Bolesław i Mędrzechów);
- Kozubowski Obszar Chronionego Krajobrazu (Gmina Czarnocin);
- Koszycko-Opatowiecki Obszar Chronionego Krajobrazu (Gmina Opatowiec);
- Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu (Gmina Opatowiec);
- Obszar Natura 2000 Dolny Dunajec (Gmina Gręboszów);
- Obszar Natura 2000 Ostoja Kozubowska (Gmina Czarnocin);
- Obszar Natura 2000 Ostoja Nidziańska (Gmina Opatowiec);
- Obszar Natura 2000 Dolina Nidy (Gmina Opatowiec);
- 1 użytek ekologiczny (Gmina Skalbmierz);
- 20 pomników przyrody (7 w Gminie Olesno, 7 w Gminie Bejsce, 5 w Gminie Skalbmierz, 1 w Gminie Czarnocin).

Przez teren LGD Perły Ponidzia przebiega również korytarz ekologiczny. Korytarze ekologiczne to obszary umożliwiające migrację roślin, zwierząt lub grzybów. Korytarze te są ważnym elementem sieci Natura 2000, gdyż umożliwiają przemieszczanie się organizmów między siedliskami.

Poziom pokrycia obszaru LGD lasami to 4,5%, a więc mniej niż średnio w województwie małopolskim (13,2%) oraz w województwie świętokrzyskim (8,2%), a także mniej niż w kraju (6,0%)[31].

Wskaźnik *formy ochrony przyrody na obszarze LSR*: obszar LGD osiąga wartość 2, ponieważ formy ochrony przyrody (park narodowy lub jego otulina, park krajobrazowy lub jego otulina, rezerwat przyrody lub jego otulina, obszar chronionego krajobrazu, obszar Natura 2000 występują na terenie 5 gmin (52,5% obszaru)[32].

[29] Narodowy Instytut Dziedzictwa, nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby, stan na dzień 30.06.2022 r.
[30] Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, crfop.gdos.gov.pl
[31] Dane GUS.
[32] Zgodnie z załącznikiem nr 5 do Regulaminu konkursu na wybór LSR *Kryteria wyboru LSR*, kryterium 5.8.

Rozpatrując kwestię środowiska naturalnego, warto zwrócić uwagę na jakość powietrza. Diagnoza w zakresie przekroczenia standardów jakości powietrza przeprowadzona została na podstawie corocznie opracowywanych raportów przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Kielcach, dotyczących oceny jakości powietrza w województwie świętokrzyskim oraz Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie, dotyczących oceny jakości powietrza w województwie małopolskim.

W opracowaniu pn. *Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim – raport wojewódzki za rok 2021* oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru danej strefy. W województwie świętokrzyskim wydzielono dwie strefy: miasto Kielce i strefę świętokrzyską. Gminy obszaru LGD zakwalifikowane są do strefy świętokrzyskiej. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w województwie świętokrzyskim jest emisja antropogeniczna pochodząca z sektora komunalno-bytowego (emisja powierzchniowa), mniejszy udział stanowią emisje z transportu (emisja liniowa) oraz z działalności przemysłowej (emisja punktowa). Jednym z największych emitorów punktowych w województwie świętokrzyskim, poza elektrociepłownią w Kielcach oraz zakładami związanymi z przemysłem cementowym, jest elektrownia w Połańcu. Na obszarze gmin LGD wystąpiły przekroczenia poziomów dopuszczalnych: pod kątem ochrony roślin B(a)P w pyle zawieszonym PM10, O_3 – pod kątem ochrony zdrowia. Przy ocenie pozostałych zanieczyszczeń (PM10, PM2,5) nie zanotowano przekroczeń na tym obszarze.

W opracowaniu pn. *Roczna ocena jakości powietrza w województwie małopolskim – raport wojewódzki za rok 2021* oceny jakości powietrza również wykonywane są w odniesieniu do obszaru danej strefy. W województwie małopolskim wydzielono trzy strefy: Aglomerację Krakowską, Strefę Tarnów – czyli miasto o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys. oraz strefę małopolską, czyli pozostały obszar województwa. Gminy obszaru LGD zaliczono do strefy małopolskiej. Na obszarze gmin LGD wystąpiły przekroczenia poziomów dopuszczalnych: O_3 – pod kątem ochrony roślin (mapa 17), O_3 – pod kątem ochrony zdrowia.

1.13. Produkty lokalne

Cały obszar LGD charakteryzuje się bogatym dziedzictwem kulturowym, walorami naturalnymi oraz rzeźbą terenu, która sprzyja rozwojowi turystyki rekreacyjnej, rowerowej, pieszej, konnej czy ekoturystyki. Żadna z gmin obszaru nie jest jednak rozpoznawalna pod względem turystycznym i nie posiada unikatowego produktu turystycznego. Znaczącym problemem jest słaba promocja miejscowych zasobów dziedzictwa naturalnego oraz kulturowego, a także słabo rozwinięta infrastruktura okołoturystyczna.

Obszar też charakteryzuje się produktami lokalnymi wpisanymi na Listę Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

- z Województwa Świętokrzyskiego, wśród 96 produktów 2 pochodzą z obszaru LGD, są to [33]:
  - Kaszanka szarbianka – Gmina Skalbmierz (wpisana na Listę Produktów Tradycyjnych 05.12.2013 r. w kategorii produkty mięsne). W Szarbii Zwierzynieckiej i w okolicznych wioskach położonych w Gminie Skalbmierz, od niepamiętnych czasów niemal w każdym gospodarstwie robiono swojskie wyroby. Surowce wykorzystywane do produkcji kaszanki szarbianki w większości pochodziły z własnych gospodarstw rolnych. W okolicy Skalbmierza kaszanka przygotowywana była w oparciu o przepis z 1922 r. Kaszanka szarbianka jest produktem powszechnie znanym i cenionym nie tylko na terenie gminy;
  - Skalbmierskie ogórki kiszone (wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych 14.01.2014 r. w kategorii warzywa i owoce). Teren Gminy Skalbmierz wyróżnia się dużym areałem uprawy warzyw, w tym m.in. ogórków. Tradycja uprawy ogórków na terenie powiatu kazimierskiego sięga XIII wieku. Skalbmierskie ogórki kiszone przygotowywane są według przepisu z 1922 r. Metoda kiszenia ogórków najprawdopodobniej podpatrzona została w dworze w Drożejowicach. Do kiszenia ogórków wykorzystuje się wodę ze studni głębinowych.

[33] Strona internetowa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Lista produktów tradycyjnych, gov.pl/web/rolnictwo/woj-świętokrzyskie, stan na dzień 15.05.2023 r.

- z Województwa Małopolskiego wśród 232 produktów 3 pochodzą z obszaru LGD, są to [34]:
  - Blachorze – Gmina Mędrzechów (wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych 18.07.2013 r. w kategorii wyroby piekarnicze i cukiernicze). Tradycja wypieku blachorzy w Gminie Mędrzechów i pobliskich okolicach powiatu dąbrowskiego województwa małopolskiego sięga kilku pokoleń. Płaskie placki z pozostałością mąki, nierówno wybarwione, miejscami lekko przypieczone o smaku mlecznej bułki, pieczone na blasze;
  - Strojcowskie zawijoki z ziemniaków – Gmina Bolesław (wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych 18.07.2013 r. w kategorii dania gotowe i potrawy). Wyglądem przypomina gołąbka zawiniętego w białą kapustę. Historia przygotowywania strojcowskich zawijaków z ziemniaków sięga II wojny światowej. Ziemniaczany delikatny farsz z wyczuwalną nutą grzybów i kiełbaśnika zawijany w liście ugotowanej kapusty. Zawijoki układało się w żeliwnym garnku, na nich układano plastry boczku i zapiekano dwie godziny. Podawane z sosem z grzybów;
  - Zolipskie pierogi – Gmina Olesno (wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych 27.06.2013 r. w kategorii dania gotowe i potrawy). Zalipie, z których pochodzi potrawa ma długą historię i znane jest na całym świecie przede wszystkim z malowania chat. Zalipie znane jest również z przygotowywania pierogów z nietypowym farszem ze słodkiej kapusty oraz kiełbasy. Zolipskie pirogi wyróżnia spośród innych podobnych pierogów sposób ich podania. Zawsze podawane są na ręcznie malowanych w kwiaty talerzach przez malarki z Zalipia. Tradycja ta jest kultywowana od 49 lat np. podczas konkursów „Malowana Chata", które są corocznie organizowane w Zalipiu.

Na obszarze organizowane są również różne wydarzenia kulturalne, sportowe oraz promujące lokalne tradycje, skierowane zarówno do mieszkańców jak i osób odwiedzających.

1.14. Zasada równości szans i niedyskryminacji

LGD poważnie podchodzi do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości kobiet i mężczyzn. W poprzedniej LSR określono konkretną grupę w niekorzystnej sytuacji, którą stanowiły kobiety. Wybór ten był wynikiem przeprowadzonej diagnozy. W obecnej LSR planuje się aktywizację osób młodych (do 25. roku życia), a także aktywizację osób starszych, co ściśle związane jest z wnioskami z przeprowadzonej diagnozy. Jako grupę w niekorzystnej sytuacji, dla której przewidziano szczególne wsparcie, wskazano kobiety, ponieważ mają one nierówny w stosunku do mężczyzn dostęp do rynku pracy. Podczas wdrażania LSR upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi.

2. Analiza SWOT

Analiza SWOT to jedno z najpopularniejszych i najskuteczniejszych narzędzi analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów ***S**trengths* (mocne strony), ***W**eaknesses* (słabe strony), ***O**pportunities* (szanse) i ***T**hreats* (zagrożenia). Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makrootoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależne m.in. od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

Analiza SWOT dla obszaru LGD Perły Ponidzia (tabela 16) została przeprowadzona w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad diagnozą obszaru, w tym dane GUS, a przede wszystkim z wykorzystaniem zróżnicowanych metod partycypacji społecznej. W analizie starano się uwzględnić możliwie najwięcej

[34] Strona internetowa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Lista produktów tradycyjnych, gov.pl/web/rolnictwo/woj-małopolskie, stan na dzień 15.05.2023 r.

rekomendacji, uwag i opinii lokalnej społeczności, będącej przedstawicielami wszystkich trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańców.

Tabela 15 Schemat analizy SWOT

S	*Strengths*	Silne strony, atuty, zalety	ZASOBY
W	*Weaknesses*	Słabe strony, słabości, wady	
O	*Opportunities*	Szanse, możliwości, okazje	OTOCZENIE
T	*Threats*	Zagrożenia, trudności	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 16 Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Wysoka aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych – wyższa od średniej w obydwu województwach i kraju liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.	1. Malejąca liczba ludności spowodowana ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji.
2. Ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, w tym znane osobistości związane z obszarem i cenne zabytki.	2. Słabo rozwijające się budownictwo mieszkaniowe na obszarze – wskaźnik pozwoleń wydanych na budowę i zgłoszeń budowy z projektem budowlanym poniżej średniej dla obydwu województw i kraju.
3. Unikatowe walory przyrodniczo krajobrazowe i czyste środowisko naturalne, w tym różnorodne formy ochrony przyrody.	3. Niekorzystna struktura piramidy wieku i płci.
4. Duże zainteresowanie wsparciem w podejmowaniu lub rozwoju działalności gospodarczej.	4. Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców – mała liczba istniejących i niewystarczająca liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych.
6. Położenie zdecydowanej większości obszaru LGD poza ONW	5. Wzrost wskaźnika dotyczącego długotrwałego bezrobocia.
	6. Niski udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych niższy niż średnia w województwach i kraju.
-	7. Ubożenie mieszkańców – wysoki udział osób i gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz wysoki udział rodzin i dzieci otrzymujących zasiłki rodzinne.
-	8. Niski i malejący współczynnik skolaryzacji, świadczący o tym, że część mieszkańców realizuje obowiązek szkolny poza obszarem.
-	9. Niewystarczający dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego.
-	10. Stosunkowo niski stopień skanalizowania obszaru i niski stopień korzystających z sieci gazowej.
-	11. Niezadowalający poziom dostępności usług medycznych.
-	12. Zdecydowane braki w pokryciu obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego – nieodpowiednie podejście do planowania przestrzeni.
-	13. Braki w rozwiązaniach cyfrowych i w innowacyjnym podejściu do wzrostu gospodarczego obszaru.
-	14. Brak przedsiębiorstw społecznych i słabo rozwinięta ekonomia społeczna oraz słaba konsolidacja i współdziałanie sektora pozarządowego.
-	15. Niewystarczające wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych.

SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej.	1. Zmiany klimatu.
2. Cyfryzacja życia codziennego.	2. Emigracja mieszkańców Polski.
3. Wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania.	3. Depopulacja mieszkańców województwa świętokrzyskiego.
4. Wzrost średniej długości życia.	4. Atrakcyjność gospodarcza sąsiednich regionów.
5. Moda na migracje z większych miast na wieś.	5. Konsekwencje społeczne i gospodarcze związane z występowaniem pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie i ewentualnych innych nieprzewidzianych wydarzeń.
	6. Wykluczenie cyfrowe.
	7. Wzrost kosztów życia mieszkańców obszaru.

Źródło: Opracowanie własne

Wnioski z analizy SWOT

Obszar LGD Perły Ponidzia posiada ukierunkowaną tożsamość lokalną mieszkańców, wynikającą ze wspólnej historii, tradycji i dziedzictwa kulturowego. Biorąc pod uwagę inne aspekty funkcjonowania, można wskazać mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które w największym stopniu determinują zakres podejmowanych działań.

Aktualna sytuacja demograficzna kształtuje się na tym terenie niekorzystnie, ponieważ systematycznie maleje liczba mieszkańców, co spowodowane jest ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym, pogłębiającym się saldem migracji. Rozwój tej sytuacji w połączeniu z depopulacją województwa świętokrzyskiego i niekorzystną strukturą piramidy wieku i płci może bardzo negatywnie wpłynąć na rozwój tego obszaru. Istotne jest zatem dążenie do dostosowania usług do zmian demograficznych, ale też zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej tego obszaru. Szansą jest cyfryzacja życia codziennego – zapewnienie mieszkańcom szerokopasmowego Internetu, który umożliwi naukę i pracę zdalną. Malejąca liczba mieszkańców wynika między innymi z odpływu młodych osób w poszukiwaniu lepszych perspektyw życiowych. Młodzi ludzie wyjeżdżają na studia, po których nie wracają. Stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości będzie pierwszym czynnikiem, który zachęci do powrotu do gmin z obszaru LGD Perły Ponidzia. W obecnych czasach szybki Internet i ucyfrowienie życia codziennego mogą stać się jednym z decydujących czynników o pozostaniu/powrocie do danego miejsca. Na jakość życia, pracy i przebywania w danym miejscu duży wpływ ma jakość środowiska i czyste powietrze. Zagrożenia wynikające z zanieczyszczeń środowiska poprzez niską emisję można niwelować. Należy zwiększać świadomość ekologiczną wśród mieszkańców. Dla miejsc takich jak gminy LGD bardzo ważne będzie też dalsze wzmacnianie lokalnej tożsamości i budowanie więzi społecznych oraz zachęcanie do zawiązywania partnerstw i realizacji inicjatyw oddolnych.

Pomimo rosnących wskaźników gospodarczych, poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru nadal jest niezadowalający. Mieszkańcy wskazują wiele przyczyn, m.in. możliwość pracy poza miejscem zamieszkania (położenie w bliskiej odległości od większych miast). Na obszarze LGD funkcjonuje stosunkowo niewielka ilość podmiotów gospodarczych małych, które oferowałyby odpowiednią ilość i jakość miejsc pracy. Należy podjąć działania niwelujące tę niekorzystną sytuację, ponieważ prowadzić ona będzie do dalszego obniżania się dochodów gospodarstw domowych oraz rosnącej liczby emigracji w celach zarobkowych. Bezrobocie jest również najczęstszą przyczyną wykluczenia społecznego i ubożenia, które zmusza do korzystania z pomocy społecznej, a na terenie LGD Perły Ponidzia – pomimo że bezrobocie nie jest stosunkowo wysokie – to bardzo szybko następuje pogłębienie zjawiska bezrobocia długotrwałego. Wśród osób bezrobotnych na całym obszarze nieznacznie przeważają kobiety. W większości przypadków zajmują się one domem i rodziną. Istotne jest takie kierunkowanie

rozwoju, które pozwoli kobietom na podjęcie pracy (dostęp do opieki nad dziećmi, podnoszenie kwalifikacji itp.) i przyczyni się do wzrostu ich aktywności społecznej.

3. Wnioski z diagnozy

Na podstawie danych statystycznych, opinii mieszkańców wyrażonych w ankietach oraz spotkań z nimi określono problemy oraz potencjały, które w największym stopniu oddziałują bądź mogą oddziaływać na obszar LGD. Słabe strony oraz zagrożenia powinny być pokonywane przez mocne strony oraz szanse rozwoju, które stoją przed obszarem. Na ich podstawie zostały wysunięte wnioski na temat obszaru LGD, które ukazują również potrzeby mieszkańców.

Niewątpliwie przy określaniu potrzeb rozwojowych obszaru należy szczególną uwagę zwrócić na strukturę wieku. Przyrost naturalny w całym analizowanym okresie był ujemny, wartości w poszczególnych latach wahały się, jednak ogólna tendencja wskazuje na stopniowe pogłębianie się negatywnej sytuacji w tym zakresie**.** Obszar LGD jest obszarem stosunkowo szybko starzejącym się. Udział najstarszych grup ludności znacznie wzrósł w badanym okresie przy jednoczesnym spadku udziału ludności w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym. Struktura piramidy wieku i płci wskazuje na przewagę liczebności mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym oraz znaczne odwrócenie tej tendencji wśród mieszkańców w wieku powyżej 70 lat, kiedy to kobiety stanowią wyraźnie dominującą liczebnie płeć. Warto zwrócić uwagę na znaczny udział osób w wieku przedemerytalnym, który pozwala wnioskować, że udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym nadal będzie się zwiększał. Jednocześnie, biorąc pod uwagę zwężanie się piramidy ku jej podstawie, można przewidywać, iż udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym stopniowo będzie malał. Spodziewać się więc można w najbliższych latach wzrostu wartości wskaźników obciążenia demograficznego. Problem ten został zauważony też przez samych mieszkańców obszaru.

Pomimo wzrostu wskaźników gospodarczych, obszar cechuje niski poziom przedsiębiorczości oraz niewystarczająca ilość atrakcyjnych miejsc pracy, co również potwierdzali sami mieszkańcy na spotkaniach. Jednak należy zwrócić uwagę na fakt, że wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości na obszarze LGD w ciągu ostatnich lat uległy poprawie, a dynamika ich wzrostu jest większa niż w województwach i kraju. Również w ciągu ostatnich lat obserwuje się systematyczny spadek bezrobocia (wyjątek stanowił rok 2020, kiedy wystąpił nagły wzrost liczby bezrobotnych – wzrost wystąpił zarówno w województwie i kraju). Natomiast niepokojący jest fakt wzrostu bezrobocia długoterminowego. Pomimo deficytów w przedsiębiorczości, pozytywny jest fakt, iż mieszkańcy podczas realizacji poprzedniej LSR wyrażali duże zainteresowanie dofinansowaniem działalności gospodarczych.

Aktywność lokalnej społeczności i liczba efektywnie działających formalnych grup mieszkańców stopniowo rosła na przestrzeni analizowanych lat, liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców była wyższa od średniej dla województw i kraju. Jednak mieszkańcy na spotkaniach zauważali, że wciąż występują braki w aktywności społecznej oraz integracji różnych podmiotów.

Obszar LGD posiada bogatą historię i dziedzictwo kulturowe, w tym znaczne zabytki. Spójność kulturowa mająca swoje korzenie w historii obszaru znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, są to zarówno kościoły i cmentarze, jak również pomniki oraz parki. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa znajduje się wiele cennych zabytków zlokalizowanych na obszarze LGD.

Biorąc pod uwagę strukturę wieku i zachodzące zmiany, należy ukierunkować działania tak, aby zapewnić mieszkańcom odpowiednie warunki do życia na obszarze. Przede wszystkim przy doborze przedsięwzięć należy zwrócić uwagę na osoby młode, które zamieszkują obszar. Skierowanie działań na zapewnienie im warunków do rozwoju może przyczynić się do zachęcenia ich do pozostania na obszarze bądź powrotu w miejsce zamieszkania po zdobyciu wykształcenia. Dlatego część z działań należy ukierunkować na rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, ale przede wszystkim należy zapewnić młodym mieszkańcom możliwość poszerzania swojej wiedzy oraz rozwoju pasji i talentów w miejscu, w którym żyją, bez konieczności wyjeżdżania do większych miast. Przedsięwzięcia skierowane do dzieci i młodzieży pozwolą im również na większą integrację i zbudowanie tożsamości lokalnej. Działania ukierunkowane na dzieci i młodzież poprzez zapewnienie im opieki, rozwój ich pasji i talentów oraz wyrównanie szans edukacyjnych mogą przyczynić się również do zwiększenia

zainteresowania obszarem jako miejscem do życia dla osób, które chcą żyć na wsi, ale mieć dostęp do usług na takim samym poziomie jak w miastach, szczególnie w zakresie edukacji dzieci. Działania będą też ukierunkowane na zwiększenie świadomości obywatelskiej młodzieży oraz aktywności w życiu lokalnej społeczności, tak aby z czasem zaczęli przejmować inicjatywę i sami kreować miejsce, w którym żyją. Niewątpliwie do rozwoju ludzi młodych przyczyni się wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań związanych z zagospodarowaniem czasu wolnego.

Na rozwój obszaru ma również wpływ mocny kapitał społeczny i zaangażowanie mieszkańców w życie swoich społeczności. Na obszarze działają aktywnie stowarzyszenia – należy dalej je wspierać i umacniać do dalszego rozwoju. Dlatego bardzo ważne będzie skierowanie działań integrujących i wzmacniających tożsamość lokalną oraz kreujących lokalnych liderów życia społecznego i publicznego oraz wzmacniających działalność organizacji pozarządowych. Zaangażowana i kreatywna społeczność oraz aktywni liderzy działający na tym obszarze są szansą na wzrost popularności oddolnych inicjatyw, odpowiedzialności społecznej i tworzenia wielosektorowych partnerstw. Inicjatywy oddolne powinny być wspierane zarówno przez LGD jak i lokalne samorządy, tak aby wykorzystać pomysłowość i innowacyjność mieszkańców, którzy będą już nie tylko partycypować w podejmowaniu decyzji o obszarze, ale również zaczną sami go zmieniać. Zwiększenie integracji między społecznością lokalną przyczyni się także do współpracy zarówno organizacji pozarządowych jak i nieformalnych grup mieszkańców z innymi społecznościami w kraju, co wpłynie na promocję tradycji i kultury regionu poza granicami LGD i województw, a także pozwoli na poznanie innych regionów oraz na wymianę dobrych praktyk.

Biorąc pod uwagę, iż to kobiety zostały wybrane jako grupa w niekorzystnej sytuacji, głównie z powodu utrudnionego dostępu do pracy, część działań powinna zostać skierowana na podniesienie kompetencji kobiet, szczególnie w zakresie pracy zdalnej oraz rozwijania działalności gospodarczej w oparciu o cyfryzację. Ponadto należy podjąć działania, które przyczynią się do ich integracji. Odpowiednie szkolenia oraz zwiększenie możliwości do rozwoju wpłynie pozytywnie na pobudzenie przedsiębiorczości wśród kobiet oraz zwiększy ich możliwości w kierunku podejmowania pracy.

Zarówno dane GUS jak i rozmowy z mieszkańcami podczas konsultacji pokazały, iż obszar ma potencjał do rozwoju w kierunku rekreacji i aktywnego wypoczynku. Ponadto biorąc pod uwagę fakt, iż mieszkańcy narzekali na słabo rozwiniętą infrastrukturę rekreacyjną oraz niewystarczającą ofertę spędzania czasu wolnego, działania zostaną skierowane na rozwój ogólnodostępnej infrastruktury, która będzie dostosowana do osób z różnymi potrzebami, tak aby zarówno dzieci i młodzież, osoby w wieku produkcyjnym jak i seniorzy, a także osoby z niepełnosprawnościami mogły z niej korzystać i spędzać wspólnie czas. Istotne jest również zadbanie o przestrzeń i zwiększenie ilości miejsc do wypoczynku i rekreacji nie tylko dla mieszkańców, ale również dla osób odwiedzających obszar LGD oraz organizację wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integrujących społeczeństwo. W działania na rzecz lokalnego rozwoju oraz tworzenia miejsc do wypoczynku i integracji będzie zaangażowana cała społeczność, która obejmuje mieszkańców, przedsiębiorców oraz samorządy lokalne.

Wszystkie powyższe działania powinny również być skierowane do seniorów, którzy stanowią liczną grupę w lokalnej społeczności, co podkreślali sami mieszkańcy podczas spotkań gminnych. Przede wszystkim należy skierować do nich działania aktywizujące oraz włączające do życia w społeczeństwie, by jak najdłużej mogli brać aktywny udział w rozwoju gospodarczym obszaru oraz w życiu publicznym i społecznym. Działania należy także skierować na przedłużenie kariery zawodowej seniorów. Szczególny nacisk powinien być położony na edukację seniorów w zakresie cyfryzacji i zagrożeń z niej płynących, w czym mogą być pomocne zajęcia i spotkania międzypokoleniowe. Wartością dodaną tych spotkań będzie również pogłębienie integracji ze społecznością lokalną oraz wzmocnienie tożsamości lokalnej wśród młodych mieszkańców. Działania należy ukierunkować także na zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego seniorów zarówno poprzez tworzenie klubów seniora, jak i różnego rodzaju zajęcia oraz promowanie zdrowego i aktywnego trybu życia. LGD powinno również promować rozwój wolontariatu oraz opieki nad osobami starszymi i dostosowanie usług lokalnych do ich potrzeb. Biorąc pod uwagę niską frekwencję seniorów w ankietach, działania powinny zostać skierowane na zwiększenie świadomości osób starszych na temat funkcjonowania LGD i włączenie ich do współdziałania na rzecz lokalnej społeczności. Dlatego sposób informowania seniorów o działaniach LGD powinien odbywać się zarówno cyfrowo jak i tradycyjnymi metodami poprzez rozwieszanie plakatów informacyjnych na terenie gmin oraz organizowanie spotkań przeznaczonych dla tej grupy odbiorców.

Ponieważ mieszkańcy zwracali uwagę na korzyści płynące z realizacji projektów w partnerstwie, które LGD realizowała z powodzeniem w poprzedniej perspektywie, będą też podejmowane działania w tym zakresie. LGD będzie aktywnie animowała mieszkańców do realizacji projektów w partnerstwie, dzieląc się swoim doświadczeniem w tym zakresie. Realizacja takich projektów da efekt synergii i przyczyni się do zdobycia nowych doświadczeń (wzmocni kadrę organizacji partnerskich), zwiększenia wiedzy w zakresie realizacji projektów w partnerstwie, pozwoli lepiej rozpoznać potrzeby grup docelowych realizowanych działań oraz przyczyni się do promocji produktów lokalnych poza obszarem.

Powyższe działania będą zgodne z ideą rozwoju obszaru w kierunku inteligentnych wsi, gdzie różne podmioty współdziałając będą wykorzystywały zasoby lokalne do rozwoju. Istotne znaczenie w koncepcji Smart Village będzie miało pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców, zwiększenie cyfryzacji obszaru oraz wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań, które pomogą polepszyć warunki życia mieszkańców obszaru. Silne i zintegrowane społeczeństwo będzie wykorzystywało technologię, nabytą wiedzę oraz wykreowaną przestrzeń do ciągłego rozwoju obszaru, co niewątpliwie przełoży się również na rozwój gospodarczy mieszkańców.

Reasumując: zadaniem LGD na najbliższe lata jest podjęcie szeregu działań pobudzających aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców, promujących zdrowy i aktywny styl życia oraz dbanie o środowisko naturalne, a także racjonalne wykorzystywanie przestrzeni

A. Kluczowe problemy i potrzeby:

- niewystarczająco dostosowana infrastruktura i usługi publiczne do zachodzących zmian demograficznych;
- braki w przedsiębiorczości i innowacyjności – niedostateczny rozwój lokalnej przedsiębiorczości;
- niedostatecznie zagospodarowany potencjał kulturowy, przyrodniczy i turystyczny;
- niewystarczająca dostępność mieszkańców do usług społecznych i zdrowotnych;
- niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego.

B. Kluczowe zasoby i potencjały:

- walory przyrodnicze i krajobrazowe;
- bogata historia i dziedzictwo kulturowe, w tym cenne zabytki;
- warunki umożliwiające rozwój funkcji osiedleńczej obszaru;
- doświadczenie we współpracy wielosektorowej, w tym w ramach LGD Perły Ponidzia.

4. Grupy docelowe

Szczegółowa diagnoza obszaru wypracowana na podstawie danych statystycznych oraz szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, pozwala na określenie grup docelowych, które powinny być objęte wsparciem w ramach realizacji LSR. Na podstawie wszystkich danych zawartych w diagnozie można wyróżnić cztery grupy docelowe oraz jedną grupę w niekorzystnej sytuacji, która wymaga szczególnego wsparcia.

Pierwszą grupę docelową stanowią wszyscy mieszkańcy obszaru, ponieważ LSR powinna realizować cele służące zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności. Drugą grupą docelową są organizacje pozarządowe i ich członkowie. Pomimo, iż wskaźniki dotyczące liczby fundacji na obszarze są zadowalające, to mieszkańcy wskazywali na konieczność wspierania dalszego rozwoju społecznego. Ponadto działania skierowane do tego sektora w poprzednich latach cieszyły się dużym zainteresowaniem. Niewątpliwie warto kontynuować operacje w tym zakresie. Pomocne będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmacnianiu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych czy aktywizacji społeczności lokalnej zgodnie z koncepcją Smart Village.

Trzecią grupę docelową stanowią osoby młode do 25. roku życia, ze względu na ich odpływ do większych aglomeracji miejskich, a także małe zaangażowanie w sprawy lokalne, o czym świadczy m.in. niski udział osób do 25. roku życia w spotkaniach konsultacyjnych oraz w badaniu ankietowym prowadzonym przez LGD na potrzeby opracowania LSR (w pierwszym badaniu ankietowym wynosił 0%, zaś w drugim 4%).

Czwartą grupę docelową stanowią seniorzy. Dane demograficzne wskazują na starzejące się społeczeństwo na obszarze. Ponadto seniorzy pomimo tego, iż stanowią liczną grupę na obszarze LGD, są zagrożeni wykluczeniem

społecznym. Dlatego należy podejmować działania mające na celu ich aktywizację zarówno w sferze gospodarczej jak i społecznej.

Ponadto w ramach grup docelowych została wskazana również grupa w niekorzystnej sytuacji. Grupę taką w przypadku LGD Perły Ponidzia stanowią kobiety. Ponieważ udział kobiet wśród bezrobotnych jest wyższy niż mężczyzn, to mieszkańcy zarówno na spotkaniach jak i w ankietach wyrazili opinię, aby to ta grupa była wspierana. Według uczestników spotkań, na lokalnym rynku jest mniej ofert pracy dla kobiet, ponadto są słabo płatne oraz kobiety mają również utrudniony powrót do pracy po wychowaniu dzieci. Dlatego należy skierować do nich działania rozwijające ich kompetencje, szczególnie w zakresie cyfryzacji.

V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Zgodnie ze specyfiką podejścia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS), LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach wdrażania dotyczy dwóch aspektów:

1. Zintegrowanie celu i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych w analizie SWOT problemów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów.
2. Zgodności celu i przedsięwzięć LSR z dokumentami strategicznymi/planistycznymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz zgodności co do celów przekrojowych PS WPR 2023–2027, a także z celami określonymi w programach, z których będzie finansowana LSR.

Pojęcie zintegrowanych działań, wzajemnie uzupełniających się, wprost wynika z idei racjonalności programowania strategicznego, które zakłada osiągnięcie założonych celów przy jak najlepszym zaangażowaniu zasobów. Zastosowanie tego typu narzędzi sprawnego działania powoduje tworzenie się między przedsięwzięciami połączeń o charakterze wzajemnego oddziaływania, które potęguje zamierzony do osiągnięcia efekt, jakim jest założony cel. Realizacja przedsięwzięć w sposób zintegrowany i komplementarny jest zatem zarówno konieczna, jak i pożądana. W tym kierunku podąża również przedmiotowa Lokalna Strategia Rozwoju.

Lokalna Strategia Rozwoju w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy obszaru określa cele, które uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym, a także dokumentów wyższego szczebla. Planowane w ramach jego realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne oraz powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują. W ramach zaplanowanego w LSR celu zawarto kompleksowe podejście do rozwiązania problemu jakim jest malejąca liczba ludności obszaru spowodowana ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji, a także małe zainteresowanie obszarem jako miejscem do osiedlania się i niska przedsiębiorczość mieszkańców. Cele te będą realizowane przez przedsięwzięcia, w ramach których zostaną zniwelowane braki zgłoszone przez mieszkańców podczas konsultacji społecznych oraz w ankietach, które koncentrowały się na: niskiej przedsiębiorczości mieszkańców, niezadowoleniu z lokalnego rynku pracy, niskich zarobkach, nieatrakcyjnej ofercie spędzania czasu wolnego, zanikaniu więzi społecznych oraz lokalnej tożsamości, a także niskiej aktywności społecznej osób młodych. Realizacja przedsięwzięć, a szczególnie wdrożenie koncepcji Smart Villages przyczyni się do większej integracji mieszkańców oraz zwiększy ich aktywność w zakresie podejmowania działań na rzecz poprawy jakości życia na obszarze, co przełoży się również na aktywizację gospodarczą w oparciu o lokalne zasoby. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia będą również mocno oddziaływać na osoby w niekorzystnej sytuacji oraz na ludzi młodych i seniorów. W realizację przedsięwzięć będą zaangażowane różne podmioty, zarówno organizacje pozarządowe, podmioty z sektora gospodarczego, indywidualni mieszkańcy, a także jednostki samorządowe, co dodatkowo wzmocni integrację obszaru. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników rezultatu Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej, a zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji.

Zgodność celu LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 17 Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi

Lp.	**Nazwa dokumentu strategicznego / planistycznego**	**Cel 1 LSR:** *Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców*
1.	*Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+* (SRWŚ 2030+)	Wizja rozwoju regionu: *ŚWIĘTOKRZYSKIE W 2030 ROKU TO AMBITNY REGION O ATRAKCYJNYM WIZERUNKU:* – *wnoszący coraz większy wkład w rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy Polski i Europy,* – *szanujący i dbający o swoje dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne,* – *będący dobrym miejscem do życia, pracy i rozwoju.*

		W SRWŚ 2030+ przyjęto trzy cele odnoszące się do obszarów: gospodarka, środowisko, demografia oraz czwarty cel horyzontalny: Cel 1: *Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie*; Cel 2: *Przyjazny dla środowiska i czysty region*; Cel 3: *Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi*; Cel 4: *Sprawne zarządzanie regionem*. Wszystkie zaplanowane do realizacji w ramach LSR przedsięwzięcia wpisują się bezpośrednio lub pośrednio w ww. cele. Najmocniej skorelowanym z założeniami LSR celem SRWŚ 2030+ jest cel 3 *Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi,* który w swoich celach operacyjnych odnosi się do silnego kapitału społecznego w regionie, powszechnie dostępnych wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych w środowisku lokalnym oraz wzmocnienia spójności przestrzennej i społecznej regionu. Cel LSR *Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców* odnosi się właśnie do kapitału społecznego, tak jak jeden z celów szczegółowych strategii regionalnej. W LSR przewidziano działania, które przyczynią się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, poprawy warunków dla zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców i rozwoju instytucji kultury – są to efekty wprost powiązane z kierunkami działań SRWŚ 2030+ określonymi dla celu operacyjnego 3.1. *Silny kapitał społeczny w regionie*. LGD przewidziała w ramach wdrażania LSR animowanie do realizacji projektów partnerskich, premiowanie innowacyjnych rozwiązań i wspieranie uczenia się przez całe życie, co z kolei powiązane jest z celem 1 SRWŚ 2030+ *Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie*. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko. Jest to podejście wpisujące się w cel operacyjny 2.2 SRWŚ 2030+ *Adaptacja do zmian klimatu i zwalczanie skutków zagrożeń naturalnych.* Sama idea podejścia LEADER oraz zaplanowane w LSR przedsięwzięcia, w tym operacja własna, która polegać będzie na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie, są czynnikami pozwalającymi stwierdzić, że cel LSR jest spójny również z celem 4 SRWŚ 2030+ *Sprawne zarządzanie regionem.* W SRWŚ 2030+ wskazano instrumenty instytucjonalne. Określono, że jednym z instrumentów, które przyczynią się do wzmacniania współpracy i partnerstwa JST na rzecz realizacji wspólnych działań, jest Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS). Ponadto w SRWŚ 2030+ wskazano rezultaty podejmowanych działań na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją, jednym z nich jest rozwój jako obszaru srebrnej gospodarki oraz Smart Villages, na co ukierunkowany jest również cel LSR.
2.	*Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”* (SRWM 2030)	W *Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”* została określona wizja rozwoju województwa: *Małopolska regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej.* Wizja ta zostanie osiągnięta poprzez realizację następujących obszarów tematycznych oraz przypisanych do nich celów szczegółowych: OBSZAR TEATYCZNY I: MAŁOPOLANIE Cel szczegółowy: *Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie* OBSZAR TEATYCZNY II: GOSPODARKA Cel szczegółowy: *Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka* OBSZAR TEATYCZNY III: KLIMAT I ŚRODOWISKO Cel szczegółowy: *Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej* OBSZAR TEATYCZNY IV: ZARZĄDZANIE STRATEGICZNE ROZWOJEM Cel szczegółowy: *System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowanym do wyzwań dekady 2020–2030*

		OBSZAR TEATYCZNY V: ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE Cel szczegółowy: *Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach* Wszystkie wyżej wymienione obszary ukierunkowane są na zapewnienie jak najlepszej jakości życia mieszkańców oraz ich rodzin poprzez zrównoważony rozwój różnych elementów takich jak m.in.: rozwój i umacnianie konkurencyjnej oraz innowacyjnej pozycji Małopolski w wymiarze krajowym i międzynarodowym, rozwój usług społecznych w tym opieki zdrowotnej i edukacji, ochrona środowiska i racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych, promocja dziedzictwa kulturowego, tworzenie warunków do rozwoju sportu i rekreacji, cyfryzacja, wzmacnianie oferty turystycznej, racjonalne gospodarowanie przestrzenią, a także wspieranie rozwoju miast i obszarów wiejskich oraz zachowywanie spójności i dostępności wewnątrzregionalnej. Zaplanowane do realizacji w ramach LSR przedsięwzięcia wpisują się bezpośrednio lub pośrednio w ww. cele. Najmocniej skorelowanym z założeniami LSR celem SRWM 2030 jest cel szczegółowy *Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach,* poprzez jeden z głównych kierunków polityki rozwoju jakim jest *Rozwój obszarów wiejskich,* który zakłada wspieranie wszelkiej aktywności społecznej, obywatelskiej i działania lokalnych organizacji pozarządowych oraz włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne co do kierunków i form rozwoju ich miejsca zamieszkania. Główny cel LSR odnosi się właśnie do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, a szczególnie osób młodych, poprawy warunków dla zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców i rozwoju inicjatyw kulturalnych. Ponadto w ramach celu LSR przewiduje się premiowanie innowacyjnych rozwiązań, zaś sama idea podejścia LEADER oraz zaplanowane w LSR przedsięwzięcia, w tym związane z wdrożeniem koncepcji Smart Villages oraz animujące do realizacji projektów w partnerstwie, są czynnikami pozwalającymi stwierdzić, że cel LSR jest spójny również z celem szczegółowym *System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowanym do wyzwań dekady 2020–2030*, którego jednym z kierunków polityki rozwoju jest *Współpraca i partnerstwo.*
3.	*Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego*[35] (PZPWŚ)	W *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego* przedstawiono misję, która brzmi: *Wzmocnienie spójności terytorialnej regionu oraz konkurencyjności jego struktur funkcjonalnych drogą poprawy dostępności komunikacyjnej, zwiększenia wpływu miast na sąsiadujące obszary wiejskie, a także ułatwienia dostępu społeczeństwa do rynków pracy i wyżej zorganizowanych usług*. W ramach PZPWŚ określono 7 celów zagospodarowania przestrzennego. Te, z którymi najbardziej powiązane są założenia LSR to: cel 3. *Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi zasobów ludzkich oraz integracji rynków pracy*, cel 4. *Ochrona i racjonalne zagospodarowanie zasobów przyrodniczych i dóbr kultury, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju* oraz cel 6 *Wzmocnienie odporności struktur przestrzennych na zagrożenia oraz poprawa bezpieczeństwa publicznego*. LSR nastawiona jest na wdrażanie rozwiązań innowacyjnych (operacje dedykowane innowacyjnym rozwiązaniom i premiowanie innowacyjnych rozwiązań). Ponadto wszelkie zaplanowanie działania będą wykorzystywać lokalne potencjały rozwoju. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko.
4.	*Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa*	*Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego* obok Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego i związanych z nią strategii sektorowych oraz programów operacyjnych należy do kluczowych narzędzi zarządzania rozwojem. Funkcją dokumentu jest ustalanie jakie cele i programy oraz

[35] Załącznik nr 1 do uchwały nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r.

	Małopolskiego[36] (PZPWM)	w jaki sposób będą realizowane na jego poszczególnych terytoriach. W dokumencie został określony cel: *Celem rozwoju przestrzennego dla małopolski jest utrzymanie, a w pewnych elementach nawet poprawienie stanu środowiska i podniesienie jakości krajobrazu i zasobów kultury, przy zapewnieniu warunków do stabilnego wzrostu gospodarczego i podniesienia standardów jakości życia mieszkańców drogą bardziej efektywnej gospodarki przestrzennej*. Realizacja powyższego celu będzie możliwa poprzez 5 kluczowych zasad polityki przestrzennej, których realizacja wymaga skoordynowanych działań na poziomie regionalnym i lokalnym. Te, z którymi najbardziej powiązane są założenia LSR, to: *4. Ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego i krajobrazu:* LSR nastawiona jest na wdrażanie rozwiązań innowacyjnych (operacje dedykowane innowacyjnym rozwiązaniom i premiowanie innowacyjnych rozwiązań). Ponadto wszelkie zaplanowanie działania będą wykorzystywać lokalne potencjały rozwoju. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko.

Źródło: Opracowanie własne

Przedsięwzięcia zaplanowane w ramach realizacji LSR są zgodne z założeniami programów, z których będą finansowane (tabela 18). Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR będą głównie finansowane ze środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW. Drugim źródłem finansowania z jakiego mogą być realizowane przedsięwzięcia to *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027*, ale tylko dla gmin obszaru LGD, które leżą na terenie województwa świętokrzyskiego

Tabela 18 Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana

Lp.	Źródło finansowania	Opis spójności celów
1.	*Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* (PS WPR 2023–2027)	*Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* jest następcą *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020*. PS WPR zakłada wspieranie zrównoważonego rozwoju polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich. Jedną ze wskazanych w PS WPR interwencji jest właśnie LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Cel LSR wpisuje się w ukierunkowanie interwencji na: *budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych*. Zgodnie z zapisami PS WPR: *oczekuje się od LGD ukierunkowania na rozwój obszaru w oparciu o przedsiębiorczość z jednoczesnym poszanowaniem warunków przyrodniczych (biogospodarka, GOZ) i dziedzictwa kulturowego oraz szczególnej wrażliwości na wymiar społeczny rozwoju lokalnego. Mając na uwadze rolę LGD we wspieraniu włączenia społecznego, szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby zdiagnozowanych na obszarach objętych LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji* – w ramach realizacji LSR wspierana będzie przedsiębiorczość, zarówno ta gospodarcza jak i społeczna, poszanowane będą warunki przyrodnicze, premiowane będą operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, ponadto cała LSR ukierunkowana jest właśnie na wymiar społeczny, w tym integrację, włączenie społeczne, a szczególnie osób w niekorzystnej sytuacji. Wskazana w LSR grupa osób w niekorzystnej sytuacji – kobiety, jest zgodna z katalogiem takich grup, wskazanym w PS WPR. *Z uwagi natomiast na specyfikę metody LEADER wymaga się, iż LSR zarówno na etapie jej przygotowania jak i wdrażania zakładały maksymalne zastosowanie podejścia partnerskiego* – cały proces opracowania LSR oparty był na partnerstwie, zarówno w odniesieniu do partnerów skupionych w LGD, jak i z innymi partnerami z obszaru. Na

[36] Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018 r.

		etapie wdrażania zaplanowano działania zwiększające aktywność członków i ich zaangażowanie w realizację LSR, a także operacje polegające na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie. Zgodnie z zalecaniem (*dużą wagę przywiązuje się do innowacyjności projektowanych rozwiązań*), w LSR określono też mechanizmy mające zwiększyć poziom innowacyjności na obszarze, m.in. poprzez wdrożenie koncepcji Smart Villages. Poza operacją dedykowaną, we wszystkich przedsięwzięciach będzie premiowana innowacyjność. Zaplanowane operacje będą realizować co najmniej 3 z 9 celów interwencji PS WPR, tj. 6. *Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej*; 7. *Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych*; 8. *Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji*.
2.	*Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027* (FEŚ)	W FEŚ zostało określonych 12 priorytetów. Ten, w który bezpośrednio wpisują się założenia LSR to priorytet 6 *Fundusze Europejskie dla wspólnot lokalnych*. W województwie świętokrzyskim, w ramach programu regionalnego na obszarach wiejskich w formule instrumentu terytorialnego Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), będą realizowane działania wynikające z Lokalnych Strategii Rozwoju. Instrument ten będzie zastosowany w ramach celu szczegółowego 5.2. *Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie*. Jego zastosowanie pozwoli zaktywizować społeczności lokalne uwzględniając lokalne potrzeby, co przyczyni się do podejmowania działań rozwojowych. Ze wsparcia będą mogły skorzystać wszystkie LGD działające na terenie woj. świętokrzyskiego, odpowiedzialne za przeprowadzenie procedury wyboru projektów wpisujących się w LSR. Wsparcie obejmie w szczególności: • *odnawialne źródła energii,* • *przestrzeń publiczną, likwidację barier architektonicznych,* • *infrastrukturę edukacyjną, turystyczną i kulturalną*. LGD planuje realizować projekt grantowy ze środków FEŚ w zakresie przedsięwzięcia 1.9, co wpisuje się w zakres *infrastruktura edukacyjna, turystyczna i kulturalna.*

Źródło: Opracowanie własne

LGD mogą również ubiegać się o fundusze na realizację przedsięwzięć w ramach innych programów oraz podejmować działania informacyjne na obszarze o możliwości finansowania przedsięwzięć z innych źródeł zewnętrznych zarówno w ramach środków europejskich, jak i krajowych, czy w ramach Funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Funduszy Norweskich. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach wdrażania LSR będą finansowane bezpośrednio ze źródeł opisanych w tabeli 18. Ponadto wybrane przedsięwzięcia w ramach Celu 1 mogą być realizowane przez LGD oraz inne podmioty i partnerów szczególnie z takich źródeł finansowania jak:

- *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.1);
- *Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030* – w ramach priorytetu I *Mikro-inicjatywy* oraz w ramach priorytetu II *Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego*. W zakres finansowania tego programu wpisuje się przedsięwzięcie 1.3, które zakłada wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych;
- *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027* w ramach celu szczegółowego ESO4.7. *Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany*

kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej (EFS+). W zakres finansowania tego programu wpisuje się operacja 1.8, która zakłada podnoszenie kompetencji i aktywizację osób w niekorzystnej sytuacji – kobiet.

Wykorzystanie różnych źródeł finansowania pozwoli na osiągnięcie lepszych efektów w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć poprzez koordynację działań w ramach kilku programów. Niewątpliwie dywersyfikacja źródeł finansowania wywoła większy wpływ na obszar niż skorzystanie tylko z jednego programu. Wspieranie rozwoju usług i produktów turystycznych, a także wzmacnianie spójności i rozpoznawalności obszaru będzie realizowane przez szereg zaplanowanych działań, które dotykają różnych zdiagnozowanych problemów, wzajemnie się uzupełniają i w sposób synergiczny wpłyną na osiągnięcie celu założonego w LSR jakim jest *Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców*.

Cel LSR oraz planowane w ramach jego realizacji konkretne przedsięwzięcia (zbiory operacji) są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając spójny efekt. Już na etapie formułowania Strategii, założeniem było zaangażowanie różnych grup i zapoczątkowanie procesu budowania partnerstwa międzysektorowego i międzybranżowego. Konsultacje z mieszkańcami odbywały się w formie otwartych spotkań, dzięki czemu przedstawiciele różnych środowisk zyskali szansę na prezentację swoich uwag, opinii, ale również na zapoznanie się z postulatami i potrzebami innych grup społecznych. Wielokrotnie podczas spotkań rozwijała się dyskusja na temat problemów i potrzeb lokalnej społeczności. To one stanowiły podstawę do sformułowania założeń Strategii. Kluczową kwestią dla niniejszej wielofunduszowej LSR jest zachowanie komplementarności wsparcia z różnych funduszy przy realizacji jednofunduszowych projektów. Komplementarność starano się uzyskać już na etapie programowania tj. przy tworzeniu LSR i poszukiwaniu spójności z innymi programami operacyjnymi. LSR będzie osiągać korzyści w wyniku działań innych podmiotów, które będą komplementarne wobec LSR – przyczynią się do osiągnięcia efektu synergii, efekty realizacji LSR będą dzięki nim bardziej widoczne i wzmocnione.

Cel 1. *Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców* wpłynie na wzmocnienie integracji mieszkańców obszaru oraz zwiększy ich aktywność w zakresie podejmowania inicjatyw na rzecz wspólnego dobra. Przedsięwzięcia zaplanowane w ramach celu zaspokoją potrzebę mieszkańców związaną ze zwiększeniem oferty spędzania czasu wolnego i rekreacji, a także przyczynią się do dostępności infrastruktury, która będzie wykorzystywana przez mieszkańców. Ponadto cel jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców w zakresie zwiększenia możliwości rozwoju oraz podnoszenia kompetencji szczególnie w zakresie cyfryzacji, w tym skierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji – kobiet. Działania skierowane dla młodych oraz seniorów, a także osób w inny sposób zagrożonych wykluczeniem, pozwolą na wzmocnienie więzi społecznych, co zwiększy możliwości współdziałania na różnym poziomie. Przedsięwzięcia będą wspierały zarówno inicjatywy nieformalnych grup jak i organizacji pozarządowych, uzupełnieniem tych działań będzie kreowanie lokalnych liderów oraz aktywizacja seniorów oraz promowanie zdrowego trybu życia Ważnym przedsięwzięciem w ramach tego celu będzie wdrożenie koncepcji Smart Villages na obszarze, która będzie spajała wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia, a tym samym zwiększy efekt ich synergii. Dla osiągnięcia efektu przedsięwzięcia będą realizowane w ramach środków z PS WPR oraz FEŚ.

W ramach LSR określono przedsięwzięcia, które będą realizowane przez różne podmioty, z wykorzystaniem różnych metod wdrażania. Są one kompatybilne, a ponadto bezpośrednio wpływają na osiągnięcie celu LSR, który odnosi się do wzmocnienia zasobu jakim jest kapitał ludzki na obszarze poprzez jego aktywizację, ale też do zapewnienia lokalnej społeczności możliwości rozwoju, dostępu do usług, atrakcyjnych przestrzeni publicznych i wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji. Działania zaplanowane do realizacji będą wspierały mieszkańców w celu stworzenia obszaru silnego społecznie, a co za tym idzie również gospodarczo, gdzie mieszkańcy będą mieli zapewnione usługi na wysokim poziomie, co zachęci ich do większej aktywności oraz ciągłego ulepszania miejsca, w którym żyją. Przedsięwzięcia wzajemnie się uzupełniają dając efekt synergii, umożliwiający realizację celu. Realizacja każdego pojedynczego przedsięwzięcia wpływa na drugie, a działania zaplanowane na kolejne lata wzajemnie się uzupełniają przynosząc większe korzyści niż realizacja pojedynczego działania.

Poniżej wykazano wartość dodaną podejścia LEADER w realizacji LSR:

- **Korzyści planowane do osiągnięcia**

Dzięki realizacji założeń Strategii planowane jest zwiększenie zainteresowania oraz realizacji projektów w partnerstwie, które przyczynią się do zwiększenia umiejętności współpracy oraz wiedzy poprzez wymianę doświadczeń między partnerami biorącymi udział w projekcie. Ponadto w przypadku projektów z partnerami spoza obszaru dodatkową korzyścią będzie promocja obszaru LGD. Wdrażanie LSR opierać się będzie przede wszystkim na partnerstwie w ramach LGD oraz partnerstwie LGD z innymi podmiotami zarówno z obszaru objętego LSR (szczególnie władzami lokalnymi), jak i spoza obszaru, co w rezultacie spowoduje, iż bliska współpraca międzysektorowa oraz z innymi obszarami nie będzie tylko punktowa, ale stanie się długofalowa i będzie w przyszłości standardem. Aktywizacja lokalnych społeczności, w tym szczególnie osób młodych, przyczyni się do wzrostu poczucia tożsamości lokalnej oraz lepszej integracji społeczności. Objęcie szczególnym wsparciem kobiet zmniejszy nierówności w możliwościach rozwoju oraz zniweluje wykluczenie społeczne tych osób. Również wartością dodaną będzie zwiększenie innowacyjności obszaru, która będzie związana z wdrażaniem koncepcji Smart Villages na obszarze. Innowacyjne działania na rzecz rozwoju kapitału społecznego z wykorzystaniem technologii oraz zasobów lokalnych przyczynią się do wzmocnienia całego obszaru. Różnorodne metody wdrażania operacji przyczynią się również do rozwoju społecznego, w tym wzrostu potencjału członków lokalnych społeczności. Oddolny charakter LSR, w tym szeroki udział społeczności zarówno na etapie jej tworzenia, jak i na etapie wdrażania, przyczyni się do maksymalnego dopasowania założeń dokumentu i wdrażanych operacji do lokalnych potrzeb. Partnerskie i oddolne podejście będzie prowadzić do integracji członków społeczności, aktywizacji do udziału w życiu społecznym, poczucia sprawczości, co w dalszej kolejności sprzyjać będzie dojrzałości obywatelskiej, podejmowaniu własnych inicjatyw, samostanowienia, a także kontroli społecznej nad działaniami władz. Nie bez znaczenia jest także właśnie brak dominacji sektora publicznego. Ważnym aspektem jest to, że LSR będzie wdrażana na spójnym obszarze, a przedsięwzięcia realizowane będą poza obszarem jednostek administracyjnych gmin. Istotny we wszystkich powyższych działaniach jest ich wpływ na budowanie zaufania poprzez zapraszanie do współpracy wszystkich grup i mieszkańców, nawet dotąd nieobecnych, zarówno tych o dużym potencjale, jak i deficytach.

- **Uzasadnienie wyboru zakresów wsparcia**

W oddolnym procesie tworzenia LSR dokonano wyboru następujących zakresów wsparcia:

- poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;
- kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;
- włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.

Wspieranie rozwoju społecznego wynika z potrzeby wykorzystania potencjału organizacji pozarządowych jakie są na obszarze oraz z dużego dotychczasowego zainteresowaniem takim wsparciem i pozytywnymi efektami jego wdrażania. W zakresie włączenia społecznego i aktywizacji społecznej, szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby osób młodych (do 25. roku życia) oraz osób po 60. roku życia. Mieszkańcy obszaru zdają sobie sprawę, że są świadkami coraz szybszych zmian, nie tylko klimatycznych, ale także społecznych, technicznych i technologicznych. Rolą lokalnych społeczności będzie partnerskie i oddolne wdrażanie Strategii. Zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców zaplanowano realizację projektów w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej, która nie tylko poprawiłaby estetykę i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ale też wsparłaby rozwój miejsc rekreacji i spędzania czasu wolnego. Wszystkie zakresy będą się wzajemnie uzupełniać, a realizowane operacje wywołają efekt kuli śnieżnej. Organizacje pozarządowe i ich członkowie będą nie tylko beneficjentami, ale i odbiorcami wsparcia. Będą mieli możliwość rozwoju i jednocześnie będą mogli realizować projekty dla lokalnej społeczności.

- **Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania**

LSR będzie wdrażana przede wszystkim za pomocą środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW oraz środków programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027* (FEŚ) w ramach EFRR. Niniejsza Strategia jest tzw. strategią wielofunduszową – RLKS na poziomie programu regionalnego wdrażany jest w formule bezpośredniej. LGD oraz inne podmioty z obszaru LSR będą mogły realizować projekty również w ramach programu regionalnego spoza ww. celu. Różnorodność źródeł finansowania umożliwi działanie w sposób wszechstronny, kompleksowy, a tym samym efektywniejszy niż w przypadku korzystania z jednego funduszu, dlatego też przewiduje się finansowanie LSR z innych źródeł, takich jak: środki krajowe *Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030, Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* i inne.

- **Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR**

W celu opracowania LSR, która nie tylko będzie odpowiedzią na potrzeby lokalnej społeczności, ale też przyniesie wymierne efekty, podjęto trud wyspecjalizowania się w konkretnych obszarach. Dlatego podjęto decyzję o określeniu tylko jednego, konkretnego celu. Odpowiednie ukierunkowanie się na wybrane obszary wzmocni efekt synergii i będzie wzmacniać wartość dodaną zastosowanego podejścia LEADER w rozwoju obszaru. Ukierunkowanie to pozwoli też na skonkretyzowanie oczekiwanych rezultatów i osiągniecie założonych celów przy planowanym budżecie w określonym czasie. Rozwój obszaru objętego LSR ukierunkowany będzie przede wszystkim na rozwój kompetencji społecznych mieszkańców (kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji projektów w partnerstwie) w oparciu o zasoby lokalne poprzez tworzenie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji (lepszy dostęp do ogólnodostępnej infrastruktury, wsparcie innowacyjnych inicjatyw i projekty w zakresie budowania tożsamości lokalnej). Podjęte w tym kierunku działania przełożą się na poprawę sytuacji osób w niekorzystnej sytuacji, poprawę warunków bytowych i minimalizację ryzyka ubóstwa. Uzupełnieniem działań z zakresu tożsamości lokalnej będą operacje realizowane z zakresu włączenia społecznego seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji poprzez zwiększenie ich integracji i kompetencji.

LSR wdrażana będzie przez różne podmioty, w tym samą LGD w ramach projektów własnych. Stowarzyszenie ma duże doświadczenie w zakresie wdrażania LSR, realizowania projektów, w tym partnerskich i animowania lokalnej społeczności. Zaplanowano również harmonizację następujących po sobie naborów wniosków. Pierwszymi operacjami realizowanymi w ramach przedsięwzięć będą te związane z opracowaniem koncepcji Smart Villages (1.6), powstaniem ogólnodostępnej infrastruktury publicznej i zwiększeniem oferty czasu wolnego dla mieszkańców (1.1). Następnie zrealizowane będą operacje wdrażające koncepcję inteligentnej wsi (1.2) oraz spójne do niej przedsięwzięcie związane z małą architekturą (1.9[37]). Kolejno będą realizowane przedsięwzięcia podnoszące kompetencje zawodowe kobiet oraz wspierające ich rozwój zawodowy (1.8), a także kształtujące liderów życia społecznego i publicznego (1.7). Równolegle wdrażane będą operacje, w których istotne będzie wykorzystanie infrastruktury do zwiększenia możliwości rozwoju mieszkańców. Będą to: projekty grantowe ukierunkowane na innowacje w zakresie rozwoju mieszkańców, promujące zdrowy tryb życia i aktywizujące seniorów oraz wzmacniające organizacje pozarządowe (1.3, 1.4, 1.5).

- **Uzasadnienie doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR**

Operacje zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą przez beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD. Różnorodność zaplanowanych metod wdrażania operacji, tj. wsparcie finansowe poprzez przyznawanie dotacji, projekty grantowe, operacje własne, organizacja szkoleń, warsztatów, prowadzenie doradztwa, promowanie dobrych praktyk, ma na celu upodmiotowienie i usamodzielnienie społeczności lokalnych. Wybrane metody wdrażania LSR wpłyną na wzmocnienie potencjałów obszaru i są odpowiedzią na zgłaszane potrzeby społeczności. Działania inwestycyjne związane z infrastrukturą oraz wdrażaniem koncepcji Smart Villages realizowane będą w formie konkursu gdzie

[37] Termin realizacji operacji planowanych do wsparcia w ramach środków FEŚ zależy od terminu naboru wniosków ustalonego przez Instytucję Zarządzającą programem regionalnym.

Wnioskodawcy inni niż LGD, będą składać wnioski w odpowiedzi na nabór ogłoszony przez LGD. Formę projektu grantowego wybrano dla przedsięwzięć, w których podmioty z obszaru mają szansę zrealizować innowacyjne projekty z zakresu zagospodarowania czasu wolnego skierowane do osób młodych, promujące zdrowy i aktywny tryb życia wśród seniorów, pozwalające na opracowanie założeń koncepcji Smart Villages, a także wspierające rozwój małej architektury turystycznej w ramach FEŚ. Ponadto projekty grantowe cieszyły się dużym zainteresowaniem podczas realizacji poprzedniej LSR, a metoda ta pozwala na skuteczne dysponowanie przyznanymi środkami.

Operacje związane z wzmocnieniem organizacji pozarządowych będą realizowane jako projekty partnerskie (z podmiotami z obszaru i spoza obszaru LGD), a podmiotom, które wykażą współpracę na poziomie lokalnym lub ponadlokalnym będą przyznawane dodatkowe punkty w ramach kryteriów wyboru, co przyczyni się do zwiększenia współpracy mieszkańców i innych podmiotów oraz do lepszych efektów realizowanych operacji.

Ostatnią grupą przedsięwzięć będą projekty własne LGD, które będą miały istotny wpływ na pobudzenie aktywności społecznej oraz gospodarczej regionu, a także pozwolą na skierowanie działań na wsparcie grup w niekorzystnej sytuacji oraz seniorów i ludzi młodych. Operacje własne będą poprzez edukowanie lokalnej społeczności stanowiły grunt dla kolejnych przedsięwzięć. Wdrażanie LSR poprzez operacje własne zaplanowano w tych przedsięwzięciach gdzie konieczne jest prowadzenie równomiernych i kompleksowych aktywności na całym obszarze LGD, gdzie pojedyncze podmioty nie miałyby interesu w prowadzeniu niekomercyjnych działań na całym obszarze. Wybranie tej metody wdrażania wydaje się być szczególnie istotne dla wdrażania przedsięwzięć związanych z aktywizacją kobiet i kształtowaniem liderów. Przygotowanie wniosku na operację własną będzie każdorazowo poprzedzone konsultacjami z grupą docelową aby zaplanować trafne działania w dogodnej dla odbiorców formie.

Wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia prowadzą do większej integracji społeczeństwa co przyczyni się do podejmowania oddolnych i partnerskich inicjatyw na rzecz regionu. Przedsięwzięcia będą wspierać różne sektory oraz współpracę między nimi.

Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia wraz z planowanymi operacjami są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają. Zastosowane są w nich różne metody i różny może być stopień ich oddziaływania, jednak przyczyniać się będą do kompleksowego niwelowania ważnych deficytów zgłaszanych przez mieszkańców obszaru LSR. Jednocześnie różnorodność źródeł finansowania umożliwia działanie w sposób wszechstronny, kompleksowy, a tym samym efektywniejszy, niż w przypadku korzystania z jednego funduszu. Możliwość realizacji działań inwestycyjnych, infrastrukturalnych oraz działań bezpośrednio wpływających na wybrane grupy społeczne to jedne z korzyści z tzw. komplementarności i synergii pomiędzy tymi funduszami

VI. CELE I WSKAŹNIKI

Wynikiem przeprowadzonej diagnozy opartej o analizę danych ilościowych, badania jakościowe oraz wniosków płynących z analizy SWOT, sporządzonych na pierwszym etapie prac nad LSR, jest wyznaczenie celów realizacji LSR. Osiągniecie tych celów przyczyni się do ograniczenia słabych stron obszaru poprzez wykorzystanie zdiagnozowanych potencjałów, czego efektem będzie zniwelowanie wskazanych problemów i zaspokojenie zgłoszonych przez społeczność potrzeb. W niniejszej LSR określono jeden cel oparty o określone obszary tematyczne wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb. Nie zawsze jedna potrzeba generuje jeden cel, czasami dopiero kilka potrzeb zgrupowanych w jeden cel daje możliwość kompleksowej realizacji tych potrzeb.

Na rysunku 1 przedstawiono sposób określania celu LSR.

Rysunek 1 Sposób określania celu LSR

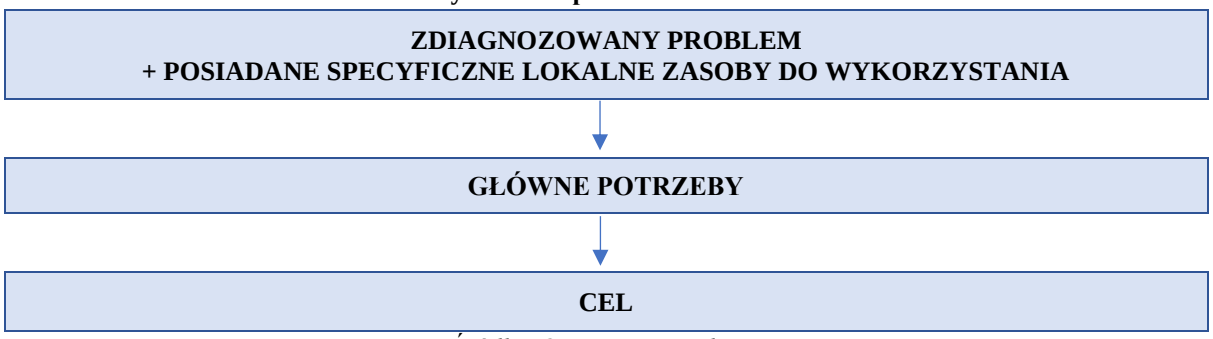

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z powyższym schematem przyjęto następujący ciąg logiczny określenia celu LSR:

1) Najistotniejsze zdiagnozowane problemy i potencjały:

Obszar LGD jest obszarem charakteryzującym się spadkiem liczby mieszkańców i stosunkowo szybko starzejącym się społeczeństwem. Jednocześnie posiada kapitał społeczny mieszkańców oraz bogatą historię i dziedzictwo kulturowe. Potencjał organizacji pozarządowych wymaga dalszego wsparcia, a mieszkańcy potrzebują silnych liderów życia społecznego i publicznego. Zauważany przez mieszkańców jest brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego i możliwości rekreacji. Występują braki w przedsiębiorczości i innowacyjności. Problem stanowi ilość osób wymagających wsparcia w ramach środowiskowej pomocy społecznej, a więc osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a w szczególności kobiet.

Na tej podstawie sformułowano główny „**ZDIAGNOZOWANY PROBLEM**" – *malejąca liczba ludności obszaru spowodowana ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji, a także małe zainteresowanie obszarem jako miejscem do osiedlania się i niska przedsiębiorczość mieszkańców* oraz główne „**POSIADANE SPECYFICZNE LOKALNE ZASOBY DO WYKORZYSTANIA**" – *walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i ciekawa historia, duża liczba organizacji pozarządowych.*

2) GŁÓWNE POTRZEBY:

1. Zwiększenie możliwości rekreacji i dostępu do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.
2. Zwiększenie dostępu do kultury i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego.
3. Włączenie osób starszych i osób w niekorzystnej sytuacji.
4. Aktywizacja osób młodych.
5. Wsparcie aktywnie działających organizacji pozarządowych.
6. Wykreowanie liderów życia publicznego i społecznego.

3) Cel LSR:

Cel LSR 1. Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców

Do celu LSR przypisano konkretne przedsięwzięcia, dla których wskazano sposób ich realizacji wraz z uzasadnieniem, źródła finansowania, a także określono adekwatne rezultaty i wskaźniki. W tabeli 19 przedstawiono powiązanie celów i przedsięwzięć ze zidentyfikowanymi podczas analizy obszaru problemami. Tabela zawiera również informację o charakterze danego przedsięwzięcia (inwestycyjny, nieinwestycyjny) budżecie, poziomie dofinansowania, maksymalnej i minimalnej kwocie, grupie docelowej i sposobie realizacji – stanowi ona poszerzoną wersję załącznika nr 1 do LSR. Opis celu i przedsięwzięć został również ujęty w Załączniku nr 1 do LSR pn. *Cele i przedsięwzięcia.* Do celu przypisano wskaźniki rezultatu (z katalogu obowiązkowych wskaźników, zawartych w części V Załącznika nr 3 do Regulaminu Konkursu na wybór LSR) natomiast do przedsięwzięć wskaźniki produktu. Dla ww. wskaźników określono również wartości planowane do osiągnięcia w poszczególnych latach realizacji LSR. Wskaźniki wraz z haromonogramem osiągania zostały przedstawione w Załączniku nr 2 do LSR pn. *Plan działania*, który jest spójny z Załącznikiem nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*

Pomiar wskaźników zawartych w załącznikach będzie odbywał się za pomocą prowadzonego monitoringu i ewaluacji (rozdz. X) zaś źródłem wiedzy o osiągniętych wskaźnikach będą sprawozdania beneficjentów, dane LGD oraz dane GUS.

Osiągnięcie wskaźników będzie świadczyło o realizacji zakładanych przedsięwzięć. Ponadto realizacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć wpłynie na zwiększenie dostępności mieszkańców do oferty spędzania czasu wolnego, która będzie obejmowała zarówno ogólnodostępną infrastrukturę publiczną jak i wydarzenia kulturalne oraz sportowe. Kolejnym efektem realizacji wskaźników będzie zwiększenie innowacyjności obszaru, pogłębienia partnerstwa między różnymi podmiotami oraz zwiększenie integracji społecznej. Realizacja wskaźników będzie również świadczyła o wzroście zainteresowania obszarem LGD jako miejsca do rekreacji. Osiągniecie wskaźników przyczyni się również do rozszerzenia oferty wsparcia oraz podniesienia jakości oferowanych usług dla lokalnej społeczności.

W ramach Celu 1. *Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców* samorządy (sektor publiczny) będą mogły opracować koncepcję Smart Villages dla wybranych miejscowości oraz m.in. w ramach koncepcji stworzyć/zmodernizować ogólnodostępną, małą infrastrukturę publiczną służącą rekreacji, sportowi i zwiększaniu możliwości spędzania czasu wolnego (np. place zabaw, siłownie plenerowe, skateparki, parki do parkoura, street workout parki, parki linowe, piaskownice, miejskie i wiejskie tereny rekreacyjne o połączonych formach rekreacji, ścieżki edukacyjne). Mieszkańcy, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, organizacje pozarządowe, mikro i małe przedsiębiorstwa, jednostki sektora finansów publicznych (sektor społeczny, publiczny i gospodarczy) będą, w ramach udzielonych grantów, realizować projekty (w tym partnerskie i/lub innowacyjne), polegające na włączeniu seniorów, których celem będzie integracja, wzmocnienie i umożliwienie aktywności społecznej tej grupy mieszkańców oraz promowanie zdrowego stylu życia, wzrost możliwości spędzania czasu wolnego, samorozwoju i rekreacji oraz przedłużenia aktywności zawodowej. Również w ramach projektów grantowych będą realizowane innowacyjne operacje w zakresie rozwoju osób do 25. roku życia i zagospodarowywania ich czasu wolnego. Ponadto w ramach celu planuje się projekt własny kształtujący lokalnych liderów, którzy będą pobudzać do aktywności zarówno gospodarczej jak i społecznej mieszkańców. Kolejny projekt własny będzie przyczyniał się do integracji oraz wzmocnienia kompetencji w tym cyfrowych kobiet, które będą mogły wykorzystywać nowe umiejętności zarówno w kierunku aktywności społecznych jak i zawodowych. Uzupełnieniem tych działań będzie również projekt własny przyczyniający się do budowania partnerskich relacji organizacji pozarządowych i grup nieformalnych oraz zwiększenia współpracy z organizacjami spoza obszaru/partnerami krajowymi.

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Perły Ponidzia to strategia wielofunduszowa, w związku z tym Cel 1 będzie finansowany zarówno z dwóch źródeł. Przedsięwzięcia 1.1–1.8 będą finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027*, natomiast przedsięwzięcie 1.9 będzie finansowane z *Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR),* w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027.*

Wszystkie projekty realizowane w ramach celu LSR będą musiały być zgodne z zasadami horyzontalnymi.

Tabela 19 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR)

PROBLEM	*Malejąca liczba ludności, ujemny przyrost naturalny i ujemne saldo migracji, słabo rozwinięte budownictwo na obszarze, niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców*
ZASÓB	*Walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i ciekawa historia, duża liczba organizacji pozarządowych*
CEL	**Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców**

Zidentyfikowana przyczyna problemu	**Przedsięwzięcie**		**Możliwy zakres wsparcia**	**Zakres wsparcia z WPR / charakter**	**Poziom dofinansowania**	**Możliwy Wnioskodawca**	**Grupy docelowe**	**Sposób realizacji**	**Budżet w ramach WPR [euro]**
Braki w infrastrukturze publicznej	1.1	Powstanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej	Budowa i/lub rozbudowa i/lub przebudowa, i/lub modernizacja i/lub doposażenie obiektów infrastruktury publicznej	6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; inwestycyjny	do 75%	JSFP	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 480 000
Braki w infrastrukturze publicznej	1.2	Realizacja operacji wynikających z opracowanych Koncepcji Smart Village	Budowa, rozbudowa, przebudowa i doposażenie obiektów infrastruktury publicznej	6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; inwestycyjny	do 75%	JSFP	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 480 000
Mała ilość realizowanych innowacyjnych projektów	1.3	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej (…), a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Mieszkańcy	Konkurs z udziałem operacji własnych (możliwa realizacja operacji w partnerstwie lub projektów partnerskich krajowych)	€ 22 000

Mała ilość realizowanych innowacyjnych projektów	1.4	Realizacja operacji innowacyjnych w zakresie rozwoju mieszkańców i zagospodarowania ich czasu wolnego	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy do 25. roku życia	Projekt grantowy	€ 80 000
Niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego	1.5	Zorganizowanie wydarzeń na rzecz zdrowia i rekreacji	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy powyżej 60. roku życia	Projekt grantowy	€ 80 000
Mała ilość realizowanych innowacyjnych projektów	1.6	Opracowanie Koncepcji Smart Village	Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi	5. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€ 8 000
Niewystarczająca aktywność organizacji pozarządowych	1.7	Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej (…), a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Mieszkańcy	Konkurs z udziałem operacji własnych	€ 50 000

Niewystarczająca aktywność organizacji pozarządowych	1.8	Aktywizacja społeczna i zawodowa kobiet	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej (…), a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Kobiety	Konkurs z udziałem operacji własnych	€ 50 000
Braki w infrastrukturze publicznej	1.9	Mała architektura turystyczna (FEŚ EFRR)	Zgodnie z SZOP FEŚ	–	Zgodnie z SZOP FEŚ	Zgodnie z SZOP FEŚ	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€
SUMA									**€ 1 250 000**

Źródło: Opracowanie własne

VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Kryteria wyboru i oceny operacji zostaną ustalone przede wszystkim w takim zakresie, aby premiować przedsięwzięcia, które będą niwelować problemy wynikające z diagnozy obszaru i konsultacji społecznych oraz by wpływać na osiąganie zamierzonych celów i wskaźników produktu oraz rezultatu. Tworzenie kryteriów odbyło się przy udziale lokalnej społeczności i miało na celu ustalenie aspektów, które będą szczególnie premiowane w ramach oceny wniosków oraz będą zaspokajać potrzeby mieszkańców poznane podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych na obszarze. Opracowane kryteria są ściśle powiązane z celem i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjenta – z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT. Kryteria opracowano w sposób przejrzysty, mierzalny, pozwalający uniknąć sytuacji niepożądanych, polegających na subiektywnej ocenie, a przyznawanie punków odbywać się będzie w formie zero-jedynkowej.

Dla niektórych przedsięwzięć w LSR, LGD ustanowiło kryteria wyboru o charakterze dostępowym (zawężające możliwość uzyskania wsparcia), które pozwolą ukierunkować wsparcie na operacje najpełniej odpowiadające potrzebom obszaru LSR i najlepiej pasujące do zaplanowanych realizacji przedsięwzięć. W celu właściwego ukierunkowania pomocy, LGD zastosuje również kryteria wyboru premiujące. Niektóre z kryteriów premiujących będą zastosowane do wszystkich przedsięwzięć, inne do wybranych.

Ogólna definicja innowacyjności rozumiana jest jako wprowadzenie na rynek (w tym przypadku obszar LGD) nowego lub udoskonalonego produktu, usługi lub procesu organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Dla przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości, z racji charakteru operacji, definicję tę uściślono i przyjęto, iż innowacja to wprowadzenie na rynek przez dane przedsiębiorstwo nowego towaru lub usługi, lub znaczące ulepszenie oferowanych uprzednio towarów lub usług w odniesieniu do ich charakterystyk lub przeznaczenia. Ulepszenie może dotyczyć charakterystyk technicznych, komponentów, materiałów, wbudowanego oprogramowania, bardziej przyjaznej obsługi przez użytkownika oraz innych cech funkcjonalnych. Preferowane będzie wdrażanie innowacji poprzez implementowanie zupełnie nowych na obszarze objętym LSR produktów, usług, procesów, technologii, metod organizacji lub nowych sposobów wykorzystania dostępnych zasobów.

W związku z powyższą definicją ogólną LGD zdecydował, iż jednym z kryteriów wyboru będzie punktowanie operacji innowacyjnych poprzez wykorzystanie powstałej infrastruktury do integrowania społeczeństwa, podejmowania innowacyjnych inicjatyw w kierunku integracji społecznej, rozwoju mieszkańców, w tym cyfrowego oraz zagospodarowania ich czasu wolnego, również wykorzystujących cyfryzację do rozwoju gospodarczego i społecznego regionu. Jest to zgodne z powyższą definicją w kontekście nowego sposobu wykorzystania lub zmobiliznowania istniejących lokalnych zasobów.

W celu sprawnego wdrożenia Strategii, LGD opracowała i stosowała w perspektywie 2014–2020 zestaw procedur oceny i wyboru operacji, odnoszących się do wszelkich operacji realizowanych w ramach LSR. Będą one stosowane również we wdrażaniu tej LSR, po dostosowaniu do obowiazujacych przepisów. Przez cały okres wdrażania Strategii będą one udostępniane do wiadomości publicznej w Biurze, na stronie internetowej LGD oraz omawiane w trakcie spotkań informacyjnych i szkoleń dla potencjalnych wnioskodawców. Kryteria wyboru grantobiorców i procedura ich ustalania / zmiany stanowi wspólny dokument z procedurą wyboru i oceny grantobiorców.

LGD posiada procedury z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawnych i wytycznych dotyczących instrumentu RLKS oraz dokłada wszelkich starań, aby procedury oceny i wyboru operacji były niedyskryminujące, przejrzyste i niebudzące wątpliwości ze strony wnioskodawców, grantobiorców oraz wszelkich instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Strategii. Jednocześnie należy podkreślić, że LGD zależy na wybraniu projektów, które w jak największej mierze pozwolą na osiągnięcie przyjętych w Strategii założeń i wskaźników, a ograniczone środki finansowe, będące podstawą ustalenia budżetu Strategii, nie pozwalają na sfinansowanie wszystkich pomysłów i inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców obszaru.

Biorąc pod uwagę realizację operacji w partnerstwie LGD zdecydowała się na zastosowanie kryterium pn. „Partnerstwo w ramach operacji". W ramach tego kryterium preferowane będą operacje, które zapewnią budowanie partnerstwa na rzecz współpracy podmiotów wewnątrz LGD lub poza obszarem LGD. Projekt partnerski dedykowano w szczególności przedsięwzięcie 1.3., w ramach którego przewiduje się realizację działań na rzecz wzmocnienia organizacji pozarządowych.

Dokumenty regulujące szczegółowe rozwiązania to: procedura/y wyboru i oceny operacji, regulamin organu decyzyjnego, procedura ustalania kryteriów wyboru, procedura wyboru i oceny grantobiorców wraz z kryteriami wyboru grantobiorców i procedurą ustalania i zmiany kryteriów wyboru grantobiorców.

Dla komponentu Wdrażanie LSR przewiduje się, w szczególności, następujące warunki kwalifikowalności:

- powiązanie wnioskodawcy z obszarem objętym LSR;
- przyczynianie się do realizacji LSR:
  - weryfikowane poprzez osiągnięcie zakładanych wskaźników,
  - rozumiane jako bezpośredni wpływ na realizację konkretnego przedsięwzięcia;
- legalność – zgodność projektu operacji z przepisami prawa;
- w przypadku działalności gospodarczej – uzasadnienie ekonomiczne (uproszczony biznesplan);
- w przypadku operacji dotyczących obiektów zabytkowych – zapewnienie, iż obiekt jest zabytkiem (np. wpisany do Rejestru zabytków lub ewidencji zabytków);
- w przypadku operacji w partnerstwie oraz projektów partnerskich:
  - udział co najmniej 2 podmiotów,
  - realizacja wspólnego przedsięwzięcia,
  - dokument potwierdzający wolę współpracy co najmniej 2 podmiotów;
- w przypadku operacji realizowanych w ramach poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej kwalifikowalne są operacje niekomercyjne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro.

Wybór projektów do dofinansowania będzie odbywał się każdorazowo z zastosowaniem zasad horyzontalnych.

Operacja własna może być realizowana, gdy realizuje cele publiczne oraz niekomercyjne oraz jest niezbędna do osiągnięcia danego celu/przedsięwzięcia LSR. Koszty operacji własnych nie mogą stanowić więcej niż 20% budżetu komponentu Wdrażanie LSR. Wnioski o przyznanie pomocy na operacje własne zawierają opis znaczenia realizacji operacji dla LSR oraz uzasadnienie realizacji operacji przez LGD (m.in. wyjaśnienie, dlaczego operacja ta nie może być zrealizowana przez inne podmioty).

Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci ryczałtu w zakresie:

1. projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł, przy czym wysokość pojedynczego grantu:
   - na sfinansowanie przygotowania jednej koncepcji inteligentnej wsi, indykatywna kwota jednostkowa wynosi 4 tys. zł,
   - na przygotowanie projektu partnerskiego wynosi:
     - do 50 tys. zł w przypadku projektu partnerskiego z podmiotem z obszaru innej LSR z Polski,
   - w pozostałych zakresach zadań objętych grantami – ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota zostanie określona w oparciu o dane historyczne.

W pozostałych przypadkach wdrażania LSR (w tym na operacje własne) wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł. W przypadku Wdrażania LSR intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,

- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Operacje sektora finansów publicznych będą mogły być finansowane ze środków Planu Strategicznego w ramach niniejszej LSR do limitu 40% tych środków.

Przedsięwzięcia wskazane w LSR w zakresie finansowania z FEŚ wpisują się kryteria wyboru projektów ustanowionych dla programu regionalnego w odniesieniu do typu projektu i właściwego funduszu. LGD oświadcza, że projekty te będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFRR, a także iż promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

VIII. PLAN DZIAŁANIA

W ramach realizacji LSR zaplanowano ogłoszenie wniosków na realizację przedsięwzięć zawartych w matrycy – rozdział VI. Pierwsze nabory zostaną przeprowadzone w I kwartale 2024 roku, kolejne w latach 2025–2026.

Tworząc Plan działania zadbano, aby realizowane przedsięwzięcia umożliwiły osiągnięcie celów LSR. Plan działania jest bezpośrednio powiązany z celami i przedsięwzięciami. Plan działania zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktu, dla określonych w strategii przedsięwzięć, co w konsekwencji przekłada się na osiągnięcie poszczególnych celów.

Wszystkie działania zaplanowano tak, aby w pierwszej kolejności zrealizowane zostały te, które oddziaływać będą na pozostałe. W pierwszej kolejności zrealizowane zostaną działania pozwalające na wdrażanie koncepcji Smart Villages oraz edukacyjne, dalej te związane z wykorzystaniem zasobów oraz zwiększeniem dostępu do oferty spędzania czasu wolnego.

Istotne w trakcie wdrażania LSR będzie zrealizowanie pierwszych operacji w ramach PS WPR do 30 czerwca 2026 roku, które pozwolą na wykorzystanie 40% budżetu, oraz realizację pozostałych działań tak, aby do 31 grudnia 2027 roku wykorzystać 80% kontraktacji budżetu. Również realizacja działań w ramach FEŚ została zaplanowana tak, aby pierwsze operacje zrealizować do końca grudnia 2026 roku.

Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągania wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia został przedstawiony w Załączniku nr 2 do LSR pn. *Plan działania* oraz w Załączniku nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR.*

IX. PLAN FINANSOWY LSR

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Perły Ponidzia to strategia wielofunduszowa, której bezpośrednim źródłem finansowania jest Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* oraz *Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego* (EFRR) w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027.*

1. Źródła finansowania działalności LGD

Działalność LGD finansowana będzie w ramach:

1) Funduszy EFSI stanowiących **bezpośrednie źródło finansowania** LSR jako budżetu LSR:
   a) Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027*;
   b) Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021–2027*, cel szczegółowy 5.2. *Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie*.

2) Innych potencjalnych / **pośrednich źródeł finansowania** przedsięwzięć wynikających z LSR, w tym także EFSI w zakresie nie objętym RLKS, które nie stanowią źródła finansowania, o którym mowa w pkt. 1):
   a) *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych;*
   b) *Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030* – w ramach priorytetu I *Mikro-inicjatywy* oraz w ramach priorytetu II *Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego;*
   c) *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027* w ramach celu szczegółowego ESO4.7. *Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej* (EFS+)*;*
   d) Środki krajowe;
   e) Fundusze Norweskie i EOG (Europejski Obszar Gospodarczy).

Zadania finansowane z innych źródeł niż bezpośrednie, przyczynią się do realizacji celów określonych w ramach RLKS.

2. Powiązanie źródeł finansowania

Przewidziane źródła finansowania oraz plan działania są w bezpośredni sposób powiązane z celami i przedsięwzięciami. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia można będzie lepiej wdrażać na obszarze LSR dzięki alternatywnym źródłom dofinansowania, które pozwolą zrealizować większy zakres projektów. Wzięto pod uwagę te źródła finansowania, z których środki przeznaczane będą na operacje zgodnie z celem niniejszej LSR, a więc wszelkie te, które mogą przyczynić się do rozwoju kapitału społecznego mieszkańców, w tym podniesienia dostępności i atrakcyjności ogólnodostępnych przestrzeni, infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturalnej i edukacyjnej oraz oferty przemysłu czasu wolnego i samorozwoju mieszkańców.

Zaplanowany do realizacji budżet został przedstawiony w Załączniku nr 3 do LSR pn. *Budżet LSR* oraz w Załączniku nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*.

X. MONITORING I EWALUACJA

W celu poprawnego i efektywnego wdrażania założeń Strategii niezbędne jest prowadzenie działań, które mają na celu weryfikację sposobu jej realizacji. W związku z tym niezbędne jest prowadzenie bieżącego monitoringu oraz przeprowadzanie badań ewaluacyjnych, które umożliwią w razie konieczności aktualizację dokumentu. Wszystkie podejmowane działania powinny być prowadzone w sposób zadowalający społeczność lokalną zamieszkującą obszar LGD. Ponadto metody monitoringu i badań ewaluacyjnych zostały tak przygotowane, aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców, również do osób do tej pory niezainteresowanych działalnością LGD.

1. Monitoring

Monitoring LSR prowadzony będzie na bieżąco przez pracowników Biura LGD.

Monitoring obejmuje:

a) zebranie danych na temat: wskaźników realizacji LSR, harmonogramu ogłaszanych konkursów, budżetu LGD, liczby osób odwiedzających stronę internetową.
b) ocenę zebranych informacji w stosunku do założonych wartości;
c) opracowanie Raportów z monitoringu Strategii w okresie rocznym, zawierających podsumowanie danych wraz z wygenerowanymi wnioskami dotyczącymi wpływu podejmowanych działań na realizację założeń Strategii.

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobu pomiaru i oceny danych:

- Dane własne LGD – informacje gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości. Dane własne obejmują:
  - wskaźniki planu komunikacji,
  - dane ilościowe dotyczące doradztwa w Biurze,
  - dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów),
  - wskaźniki LSR, EFSI,
  - realizację budżetu LSR,
  - dane dotyczące pracy organów LGD,
  - informacje o szkoleniach dla pracowników Biura i członków organów LGD.

- Badania własne:
  - ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji – ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców w roku, w którym rozliczyli oni operację;
  - badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa – badanie realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w Biurze LGD;
  - badanie ankietowe uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych lub szkoleń organizowanych przez LGD – realizowane w czasie każdego tego typu wydarzenia zorganizowanego przez LGD;
  - badanie ankietowe dla mieszkańców, oceniające podjęte działania.

Istotną częścią monitoringu, która zasługuje na osobne omówienie, będzie monitoring realizacji projektów grantowych. LGD będzie ponosić bowiem szczególną odpowiedzialność za efekty przedsięwzięć realizowanych przez grantobiorców. Monitorowanie przedsięwzięć w ramach projektów grantowych powinno być przy tym traktowane nie jako kontrola, ale jako wsparcie dla osób je realizujących. W przypadku projektów grantowych zastosowany zostanie również monitoring operacyjny, polegający na osobistych kontaktach między pracownikami LGD a osobami realizującymi granty. Pracownicy LGD będą stosować wystandaryzowany formularz kontaktu,

w którym będą zapisywać uzyskane od grantobiorców informacje oraz odnotowywać przekazane im rekomendacje. Dopuszcza się możliwość kontaktu telefonicznego z grantobiorcami bądź osobiste spotkania w Biurze LGD lub w miejscu realizacji operacji. Pracownicy będą zobowiązani odwiedzić grantobiorców w miejscu realizacji przedsięwzięć w czasie realizowania przez nich operacji. Jeśli charakter realizowanego przedsięwzięcia będzie na to pozwalał, to zbierana będzie dokumentacja fotograficzna, która będzie dołączona do formularza kontaktu.

2. Ewaluacja

Ewaluacja LSR realizowana będzie w następujących etapach, które będą różniły się celami w zależności od etapu realizacji Strategii:

1. Ewaluacja on-going – corocznie w latach 2024–2029, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.
2. Ewaluacja mid-term (śródokresowa) – w 2026 roku.
3. Ewaluacja ex-post (końcowa ewaluacja zewnętrzna).

Ewaluacja dotyczyć będzie: oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania Biura, skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej, harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR, stopnia realizacji celów (wskaźników) oraz budżetu LSR.

Coroczna ewaluacja wewnętrzna prowadzona będzie w ramach warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Przeprowadzenie ewaluacji mid-term i ex-post zostanie powierzone wyspecjalizowanemu podmiotowi zewnętrznemu (niezależnym ekspertom). Decyzję w tym względzie podejmie Zarząd LGD na podstawie ofert przedstawionych przez potencjalnych wykonawców.

Raport z ewaluacji Strategii obejmuje przede wszystkim:

a) Ocenę funkcjonowania LGD, w tym: działalność Zarządu, działalność Komisji Rewizyjnej, sprawność przeprowadzania naborów, wizerunek LGD wśród mieszkańców obszaru, działalność informacyjną, promocyjną oraz edukacyjną, procedury związane z wyborem przedsięwzięć oraz kompetencje pracowników, efektywność doradztwa w Biurze LGD, liczbę porad i charakter doradztwa w Biurze, częstotliwość, regularność i frekwencję spotkań organów LGD.
b) Ocenę realizacji Planu działania.
c) Ocenę stopnia wdrażania celów LSR, w tym stopnia osiągnięcia wskaźników, stopnia wykorzystania funduszy, realizacji budżetu, realizacji działań skierowanych do grupy w niekorzystnej sytuacji.
d) Podsumowanie działalności LGD w badanym okresie, wnioski i rekomendacje.

Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o kryteria ewaluacji, tj.: trafności, efektywności i wydajności, skuteczności, trwałości, użyteczności. Źródła danych są tożsame ze źródłami dla monitoringu (dane własne, badania własne).

Zalecenia z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji mogą być podstawą do aktualizacji LSR, podobnie jak zmiana przepisów dotyczących LSR czy zmiana danych dotyczących LSR.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność może nastąpić w związku z:

- zmianą danych dotyczących obszaru LSR,
- zmianą przepisów dotyczących LSR,
- potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR/LGD,
- rocznymi wynikami ciągłego naboru propozycji projektów do realizacji.

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

- Rady LGD,
- Komisji Rewizyjnej LGD,
- Zarządu LGD,

– grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD.

Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej LGD na co najmniej 7 dni.

Spis map

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD Perły Ponidzia 8
Mapa 2 Sumaryczna mapa obszarów ONW w Polsce....24
Mapa 3 Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s – fragment mapy dla województwa świętokrzyskiego i małopolskiego....32

Spis rysunków

Rysunek 1 Sposób określania celu LSR....52

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD Perły Ponidzia w latach 2016–2021....16
Wykres 2 Piramida płci i wieku dla obszaru LGD w 2021 r.....16
Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021....17
Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021....17
Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021....18
Wykres 6 Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2021 r.....18
Wykres 7 Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województw i kraju – wzrost/spadek procentowy w 2021 r. w stosunku do 2016 r.....19
Wykres 8 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2021 r. 21
Wykres 9 Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwach i kraju w 2021 r. ...22
Wykres 10 Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2021 r. 25
Wykres 11 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2021 r. 26
Wykres 12 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2020 r.....27

Spis tabel

Tabela 1 Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD Perły Ponidzia 8
Tabela 2 Ludność poszczególnych gmin LGD Perły Ponidzia w 2020 r. 16
Tabela 3 Wskaźniki gospodarcze dla średniej obszaru LGD w porównaniu do województw i kraju w latach 2016–2021 19
Tabela 4 Wskaźniki świadczące o kondycji przedsiębiorstw – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021 20
Tabela 5 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości dla obszaru LGD w porównaniu do województw i kraju w roku 2016 i 2020 20
Tabela 6 Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem na obszarze LGD, w województwach i kraju w latach 2016–2021 22
Tabela 7 Struktura gospodarstw rolnych na obszarze LGD w porównaniu do województw i kraju w 2020 r. 23
Tabela 8 Średnie dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021 25
Tabela 9 Wydatki majątkowe i wydatki bieżące na 1 mieszkańca (zł) – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021 25
Tabela 10 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021 26

Tabela 11 Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021 27
Tabela 12 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021 28
Tabela 13 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2016–2021 29
Tabela 14 Wyniki egzaminu ósmoklasisty – porównanie średniej obszaru LGD do województw i kraju w latach 2019–2022 30
Tabela 15 Schemat analizy SWOT 37
Tabela 16 Analiza SWOT 37
Tabela 17 Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi 43
Tabela 18 Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana 46
Tabela 19 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR) 54

Wykaz wykorzystanej literatury:

1. *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* zatwierdzony przez komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.;
2. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej*;
3. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
4. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005;*
5. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności* (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);
6. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);
7. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);
8. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014–2020 dla Lokalnej Grupy Działania „Perły Ponidzia”*, Skalbmierz 2015;
9. *Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego* (Dz.U. z 2022 r. poz. 2267);
10. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego* – Załącznik nr 1 do uchwały nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r.;

11. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego* – Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018 r.;
12. *Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+* – Załącznik do uchwały nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021 r.;
13. *Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030"* – Załącznik do Uchwały nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.;
14. Urząd Komunikacji Elektronicznej, *Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku*;
15. *Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Perły Ponidzia",* SOCJOMETR, Kraków 2022;
16. Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2000.

Załączniki do LSR

1. Cele i przedsięwzięcia
2. Plan działania
3. Budżet LSR
4. Plan wykorzystania budżetu LSR

Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	**Przedsięwzięcia w ramach celu**		**Grupy docelowe**	**Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)**
	1. Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców			
€ 480 000	1.1	Powstanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 480 000	1.2	Realizacja operacji wynikających z opracowanych Koncepcji Smart Village	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 22 000	1.3	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Mieszkańcy	Konkurs z udziałem operacji własnych (możliwa realizacja operacji w partnerstwie lub projektów partnerskich krajowych)
€ 80 000	1.4	Realizacja operacji innowacyjnych w zakresie rozwoju mieszkańców i zagospodarowania ich czasu wolnego	Mieszkańcy do 25. roku życia	Projekt grantowy
€ 80 000	1.5	Zorganizowanie wydarzeń na rzecz zdrowia i rekreacji	Mieszkańcy powyżej 60. roku życia	Projekt grantowy
€ 8 000	1.6	Opracowanie Koncepcji Smart Village	Mieszkańcy	Projekt grantowy
€ 50 000	1.7	Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Mieszkańcy	Konkurs z udziałem operacji własnych
€ 50 000	1.8	Aktywizacja społeczna i zawodowa kobiet	Kobiety	Konkurs z udziałem operacji własnych
€ 86 400	1.9	Mała architektura turystyczna (FEŚ EFRR)	Mieszkańcy	Projekt grantowy

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 2 Plan działania

CEL		Lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program
		Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1		1. Wsparcie aktywności społecznej mieszkańców													
1.1	Powstanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej	Liczba zbudowanych i/lub, rozbudowanych, i/lub przebudowanych i/lub zmodernizowanych i/lub doposażonych obiektów infrastruktury publicznej	0	0%	8	100%	8	100%	8	100%	8	100%	8	100%	PS WPR
1.2	Realizacja operacji wynikających z opracowanych Koncepcji Smart Village	Liczba zbudowanych, rozbudowanych, przebudowanych lub doposażonych obiektów infrastruktury publicznej	0	0%	0	0%	8	100%	8	100%	8	100%	8	100%	
1.3	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Liczba wydarzeń	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	

1.4	Realizacja operacji innowacyjnych w zakresie rozwoju mieszkańców i zagospodarowania ich czasu wolnego	Liczba wydarzeń	0	0%	8	100%	8	100%	8	100%	8	100%	8	100%	
1.5	Zorganizowanie wydarzeń na rzecz zdrowia i rekreacji	Liczba wydarzeń	0	0%	0	0%	8	100%	8	100%	8	100%	8	100%	
1.6	Opracowanie Koncepcji Smart Village	Liczba inicjatyw	8	100%	8	100%	8	100%	8	100%	8	100%	8	100%	
1.7	Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Liczba wydarzeń	0	0%	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	
1.8	Aktywizacja społeczna i zawodowa kobiet	Liczba wydarzeń	0	0%	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	
1.9	Mała architektura turystyczna (FEŚ EFRR)	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	FEŚ

		Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	0	0%	4	100%	4	100%	4	100%	4	100%	4	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.1 (nr przedsięwzięcia 1.1)		R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR. • Jednostka miary: liczba osób	0		4 800		4 800		4 800		4 800		4 800	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.1 (nr przedsięwzięcia 1.2)		R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR. Jednostka miary: liczba osób	0		0		4 800		4 800		4 800		4 800	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 1.2 (nr przedsięwzięcia 1.3)		R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. • Jednostka miary: liczba osób.	0		80		80		80		80		80	100%	

Wskaźnik rezultatu W 1.2 (nr przedsięwzięcia 1.4)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób.	0		520		520		520		520		520	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.2 (nr przedsięwzięcia 1.5)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób.	0		0		0		600		600		600	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.2 (nr przedsięwzięcia 1.7)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób.	0		0		200		200		200		200	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.2 (nr przedsięwzięcia 1.8)	R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. Jednostka miary: liczba osób.	0		0		200		200		200		200	100%	

Wskaźnik rezultatu W 1.3 (nr przedsięwzięcia 1.6)	R.40 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi. • Jednostka miary: liczba strategii.	0		8		8		8		8		8	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.4 (nr przedsięwzięcia 1.9)	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (FEŚ EFRR)	0		2 000		2 000		2 000		2 000		2 000	100%	FEŚ

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 3 Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem
	PS WPR	EFRR (wdrażanie i zarządzanie)	EFS+	(EUR)
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. B rozporządzenia nr 2021/1060)	1 250 000	86 400	0	1 336 400
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. C rozporządzenia nr 2021/1060)	312 500	0	0	312 500
Razem	**1 562 500**	86 400	**0**	**1 648 900**

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 4 Plan wykorzystania budżetu LSR

fundusz	**Środki zakontraktowane w Euro do:**													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	8 000	1%	590 000	47%	590 000	47%	1 250 000	100%	1 250 000	100%	1 250 000	100%	1 250 000	100%
EFS+	0	0%	0	0%	-	-	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
EFRR	0	0%	86 400	100%			86 400	100%	86 400	100%	86 400	100%	86 400	100%
RAZEM	**8 000**	**0,47%**	**676 400**	**50,61%**			**1 336 400**	**100,00%**	**1 336 400**	**100,00%**	**1 336 400**	**100,00%**	**1 336 400**	**100,00%**

Źródło: Opracowanie własne